

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΥΡΩΠΑΤΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

ΑΡΘΡΑ ΤΩΝ:

- Κ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ
- ΓΑΝΟΥ ΝΤΟΚΟΥ
- FURIES BALASZ

ΑΚΟΜΗ

ΑΡΘΡΑ ΤΩΝ:

- RONALD MINARDUS
- ΑΝΤΩΝΗ ΜΙΒΑΝΙΟΥ
- ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
- ΕΡΙΚΑ ΚΑΛΑΤΖΗ
- ΝΙΚΟΥ ΓΙΑΝΝΗ

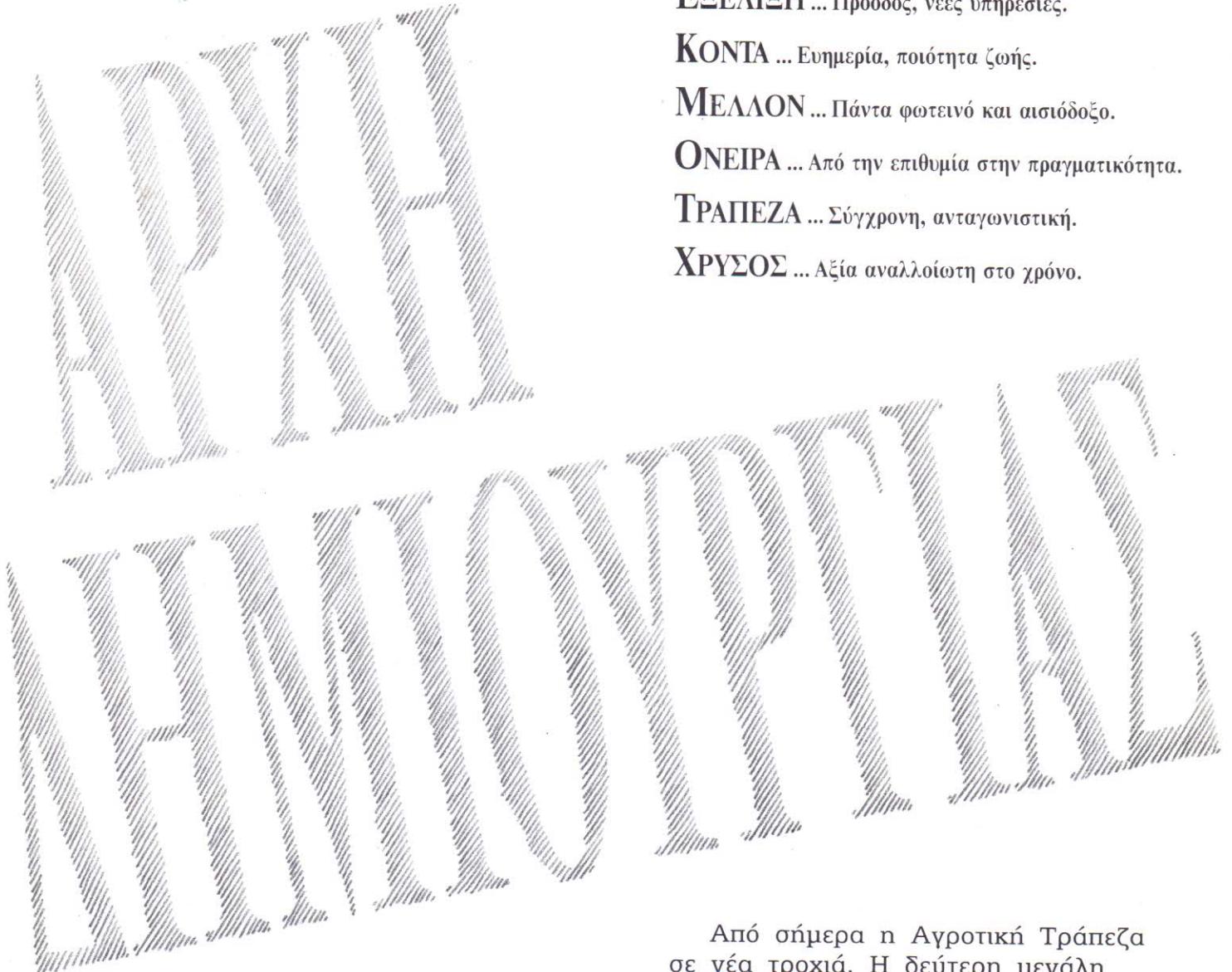
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

ΑΡΘΡΑ ΤΩΝ:

- ΜΑΝΩΛΗ ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗ
- ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΚΟΡΤΖΟΥ
- ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
- ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΟΥΣΙΟΥ
- ALFONSO COZZO

ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΑΪΣΤΡΙΧΤ;

ΟΙ αποφάσεις του Μάϊστριχτ
είναι επαναστατικές
Συνέντευξη με τον Ευρωβουλευτή της Ν.Δ.
ΓΙΩΡΓΟ ΣΑΡΕΙΔΑΚΗ

ΓΝΩΣΗ ... Πείρα, τεχνογνωσία.

ΕΞΕΛΙΞΗ ... Πρόοδος, νέες υπηρεσίες.

KONTA ... Ευημερία, ποιότητα ζωής.

ΜΕΛΛΟΝ ... Πάντα φωτεινό και αισιόδοξο.

ΟΝΕΙΡΑ ... Από την επιθυμία στην πραγματικότητα.

ΤΡΑΠΕΖΑ ... Σύγχρονη, ανταγωνιστική.

ΧΡΥΣΟΣ ... Αξία αναλλοίωτη στο χρόνο.

Από σήμερα η Αγροτική Τράπεζα σε νέα τροχιά. Η δεύτερη μεγάλη τράπεζα της Ελλάδος εκσυγχρονίζεται, απελευθερώνεται από το δημόσιο τομέα, έρχεται ακόμα πιο κοντά στους πελάτες και τις ανάγκες τους με νέα προϊόντα και νέες ολοκληρωμένες υπηρεσίες. Με την υγιή οικονομική της βάση, ένα δίκτυο 435 καταστημάτων στην Ελλάδα και το εξωτερικό, 50 ανταποκρίτριες τράπεζες σε όλο τον κόσμο και συνεχή επένδυση στην τεχνολογία και το ανθρώπινο δυναμικό, η Αγροτική Τράπεζα γίνεται σήμερα και για Σας «ΑΡΧΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ»!

ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ- ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ:
Νίκος Γιαννής
Σίνα 54, Αθήνα 106 72
Τηλ.: 36.24.703 • Fax: 36.46.953

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
 • Βαληνάκης Γ.
 • Γεωργούλης Σ.
 • Μακρυδημόπουλος Α.
 • Διαμαντόπουλος Θ.
 • Οικονομίδης Κ.
 • Παπαδημητρίου Γ.
 • Πλιάκος Α.
 • Τζερμίας Π.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:
Αλέξανδρος Γιαννής
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
Κώστας Οικονομίδης • Χρήστος Γκόρτσος • Θόδωρος Βαμβακάρης
• Σωτήρης Ντάλης • Ξένη Μπαλωτή
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ:
 • Ν. Γιαννής (Προεδρος) • Κ. Ιθακήσιος (Αντιπρόεδρος) • Γ. Δημαράκης (Αντιπρόεδρος) • Ν. Κουλούρης (Γραμματέας) • Α. Οικονομοπούλου (Ταμίας) • Χρ. Γκόρτσος, Γ. Κουμουσάκος, Κ. Οικονομίδης, Δ. Παρασκευάς (Μέλη) • Θ. Λύτρας • Θ. Παπαργυρίου • Δ. Τριανταφύλλου • Δ. Τσικρικάς • Ε. Γεμελιάρης • Α. Γουγά • Δ. Χριστόπουλος (Αναπληρωτικά Μέλη)

ΔΙΑΦΗΜΗΣΗ: Ελίνα Παπαθεοδώρου, Μάικ Καπούνο, Γιάννης Φωτογιάννης

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ: Αθ. Μπαλοπούλου
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΣ:

• Σ. Βεργώνης, Φ. Ρήγα (Αγρίνιο) • Κ. Αετόπουλος, Π. Δαμικάλης (Αλεξ/λη) • Π. Γούσας, Γ. Σπαθής (Βόλος) • Δ. Ιθακήσιος (Ζάκυνθος) • Γ. Κοντέος (Θεσ/νίκη) • Θ. Τζουλιαδάκης (Ηράκλειο) • Μ. Μαρινάκης (Καρβάλα) • Χρ. Σταρατόπουλος (Καλαμάτα) • Σπ. Ιωάννου (Κέρκυρα) • Γρ. Παπαχαραλάμπους, Κ. Σκόρδας (Λάρισα) • Γ. Μαράσης (Πάτρα - Αίγιο) • Δ. Ζιώγας (Πρέβεζα) • Χ. Μιχαλάκης (Τρίκαλα) • Χ. Λαμπρόπουλος (Τρίπολη) • Θ. Κοτσίρης (Σπάρτη) • Ν. Ζέρβας (Χαλκίδα) • Ν. Νικολαΐδης (Γιάννενα)

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ:

• Γ. Παπαγεωργίου, Γ. Γιαννής (Βρυξέλλες) • Δ. Τριανταφύλλου (Λουξεμβούργο) • Α. Γουγά (Μόναχο) • Χ. Ζουμπούλης (Βερολίνο) • Φ. Αγγελόπουλος, Π. Παπαλελούδης (Παρίσιο) • Π. Πολυζωίδης (Λονδίνο) • Δ. Χριστόπουλος (Γλασκώβη) • Α. Γουγάς (Γενεύη) • Κ. Ψάρης, (Νέα Υόρκη) • Σ. Παπασάββας (Λευκωσία) • Alessandro Stricca (Ρώμη) • Furjes Balasz (Βουδαπέστη)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

Πολιτικά Θέματα ΕΠΕ

ΤΕΥΧΟΣ 5 • ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1992

Απόψεις - Γνώμη

- **ΝΙΚΟΥ ΓΙΑΝΝΗ:** Η Ελλάδα και η Κονωνία των Πολιτών
- **ΑΝΤΩΝΗ ΛΙΒΑΝΙΟΥ:** Η Ευρώπη αντιμέτωπη με την Ευρώπη

2-9

Εξελίξεις στην Κοινότητα:

- **ΜΑΝΩΛΗ ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗ:** Με την Ευρωπαϊκή Ένωση για την Ευρώπη του μέλλοντος (σελ. 10)
- **ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΚΟΡΤΣΟΥ:** Η νομισματική Ένωση της Ευρώπης (σελ. 12)
- **ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ:** Η Ευρωπαϊκή Αμυνα μετά το Μάαστριχτ (σελ. 16)
- **ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΟΥΣΙΟΥ:** Οι αεροπορικές μεταφορές και η ευρωπαϊκή Ένωση 1992 (σελ. 18)
- **ΑΛΦΟΝΣΟ ΙΟΖΖΟ:** Το ECU και η αρχή της νέας παγκόσμιας οικονομικής τάξης (σελ. 22)

10-23

Συνέντευξη:

- **ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΑΡΕΙΔΑΚΗ:** Οι αποφάσεις του Μάαστριχτ είναι επαναστατικές (σελ. 24)

24-27

Εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη:

- **Κ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ:** Η ΔΑΣΕ για τους δημοκρατικούς θεσμούς (σελ. 28)
- **ΘΑΝΟΥ ΝΤΟΚΟΥ:** Πυρνικά προβλήματα στην πρών Σοβιετική Ένωση (σελ. 30)
- **FURJES BALASZ:** FIDESZ: Ριζοσπαστική και εναλλακτική πρόταση για την Ουγγαρία (σελ. 36)

28-37

Ευρωπαϊκοί προβληματισμοί

- **RONALD MEINARDUS:** Φιλελεύθερες αξίες και αρχές (σελ. 42)
- **ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΕΡΙΚΑ ΚΑΛΑΤΖΗ:** Η αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος στην Ευρώπη - Β' Μέρος (σελ. 45)

38-47

KAI META, TI;

Στην εποχή που τα γεγονότα μας αιφνιδιάζουν και οι εξελίξεις κυλούν αρρόβλεπτα, η αναζήτηση επικεντρώνεται στο άγνωστο που έπειτα. Κάι μετά τί; Μετά το τείχος αλλά και μετά την ενωμένη Γερμανία; Μετά το Μάαστριχτ αλλά και μετά την 1.1.1993; Μετά τη Σοβιετική Ένωση αλλά και μετά τη Γιουγκοσλαβία; Σ' αυτό το τεύχος Έλληνες και Ευρωπαίοι επιστήμονες επιχειρούν να απαντήσουν:

- Μετά τον κομματικό φανατισμό, η κοινωνία των Πολιτών; (σελ. 2 - 5)
- Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, Εθνικισμός ή Ενωμένη Ευρώπη; (σελ. 6 - 9)
- Μετά το Μάαστριχτ, η Ευρωπαϊκή Ένωση; (σελ. 10 - 27)
- Μετά το σοσιαλισμό στην Ανατολική Ευρώπη, δημοκρατικοί θεσμοί; (σελ. 28 - 29)
- Μετά τη Σοβιετική Ένωση, πυρηνική άνοιξη; (σελ. 30 - 34)
- Μετά τη σοσιαλιστική Ουγγαρία, δημοκρατία; (σελ. 36 - 37)
- Μετά το φιλελευθερισμό, ο κοινωνικός φιλελευθερισμός; (σελ. 40 - 44)
- Μετά την Ευρώπη των πολιτών, η Ευρώπη των προσφύγων; (σελ. 45 - 47)

Η Εποχά των

Εχει πράγματι κάθε πτυχή της νεοελληνικής πραγματικότητας, κάθε πρόβλημα της Ελλάδας σήμερα και μια ευρωπαϊκή διάσταση; Αν ναι, τότε ένα βήμα δίνεται στους νέους επιστήμονες να μιλήσουν γι' αυτό μέσα από τις εκδηλώσεις και τις διάφορες δράσεις του Ομίλου Ευρωπαϊκής Έκφρασης, καθώς και μέσα από το περιοδικό μας.

1. Η ευρωπαϊκή διάσταση

Το τέλος του 1991 σήμανε την ολοκλήρωση των δύο διακυβερνητικών διασκέψεων για την οικονομική και νομισματική ένωση, καθώς και για την πολιτική ένωση. Στο Μάαστριχτ οι αρχηγοί κρατών υιοθέτησαν μια νέα πορεία προς την ευρωπαϊκή ολόκλήρωση και άνα-

τάροευση του σοσιαλισμού στις ανατολικές χώρες και η αποδυνάμωση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και επομένως η ανάδειξη των Ηνωμένων Πολιτειών στη μόνη σύγχρονη υπερδύναμη και η αναδιάταξη των γεωπολιτικών δεδομένων και των αμυντικών προτεραιοτήτων στην Ευρώπη.

Παρ' όλ' αυτά, ο διαμελισμός και η παρατεινόμενη κρίση στα εδάφη της πρώην Γιουγκοσλαβίας καθιστούν σαφή την κοινοτική ανικανότητα αποτελεσματικής διαχείρισης ενός προβλήματος, το οποίο άπτεται άμεσα του μέλλοντος της ίδιας της Ευρώπης.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, παράλληλα με τα ερωτήματα που προκύπτουν για την αδιευκίνιστη ακόμη προοπτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αναφύονται ερωτήματα που αφορούν άμεσα το μέλλον της Ελλάδας μέσα στη νέα Ευρώπη και χρήζουν επιτακτικά απαντήσεως. Απαντήσεις δε από ελληνικής πλευράς πρέπει να δοθούν όχι μόνο γιατί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα απέχει ακόμη αρκετά από το να συγκροτηθεί θεσμικά γύρω από υπερεθνικές βάσεις και δομές, αλλά και γιατί η μεγάλη προσπάθεια που πρέπει να καταβάλλει η ίδια η Ελλάδα για τη διαχείριση των υποθέσεών της είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωση τόσο της ίδιας όσο και για την διατήρηση της συνοχής στο ευρωπαϊκό σύνολο.

Προκύπτει επομένως ως φυσιο-

και η Κοινωνία πολιτών

λογική ανάγκη τους μήνες που έρχονται, με την ευκαιρία του δημοσίου διαλόγου που θα αναπτυχθεί μέχρι την επικύρωση από τη Βουλή των Ελλήνων των νέων συνθηκών, αλλά και τα επόμενα χρόνια, η κινητοποίηση όλων των δυνάμεων της κοινωνίας, στην κατεύθυνση ενός ταχύρρυθμου εκσυγχρονισμού που θα περιλαμβάνει όλα τα νέα δεδομένα που προσοκμίζει το καινούργιο και συνεχώς μεταβαλλόμενο ευρωπαϊκό περιβάλλον. **Η εισαγωγή της "ευρωπαϊκής διάστασης"** στην κοινοβουλευτική λειτουργία, τη δημόσια διοίκηση, σε όλες τις βαθμίδες της παιδείας, στα μαζικά μέσα επικοινωνίας, αποτελεί κρίσιμο βήμα προσαρμογής σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Αρχεί να μην εκφέρεται ως ένας "ιδιότυπος κοινοτικός μεγαλούδεστισμός", μια κενή περιεχομένου "ευρωμόδα" και να μη συνιστά φθηνό εμπόριο ευρωπαϊκών συμβόλων, χωριάτων και ιδεών. Τα πολιτικά κόμματα, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών, η Τοπική Αυτοδιοίκηση καλούνται να ανταποκριθούν δημιουργικά στο προσκλητήριο, θεραπεύοντας τις εφηβικές τους ασθένειες και υπερβαίνοντας το μηκόψυχο εαυτό του παρελθόντος τους.

2. Τα επιμέρους αιτήματα του κοινωνικού σώματος και η κομματική έκφραση

Επόμενο είναι η εμπλοκή της ευρωπαϊκής διάστασης σε κάθε σχεδόν χώρο ενδιαφέροντος στην Ελλάδα σήμερα, να θέτει σε εγρήγορση τους ενεργούς νέους πολίτες και να έχει σαν αποτέλεσμα τον πολλαπλασιασμό των ομάδων και των οργανώσεων νέων που έχουν κύ-

Tα ανώτατα όρια αφομοίωσης του κοινωνικού γίγνεσθαι και παραγωγής πολιτικής από τα πολιτικά κόμματα, έχουν γίνει αντιληπτά. Γι' αυτό, η μεσολάβηση οργανωμένων ομάδων ενεργών πολιτών ως εκφραστών επί μέρους ανησυχιών και αιτημάτων του κοινωνικού σώματος είναι απαραίτητο συμπλήρωμα στη δημοκρατική δομή του πολιτικού συστήματος.

οι σημείο αναφοράς την Ευρώπη, προβαίνοντας σε διαφορετικές θεωρήσεις η κάθε μία από αυτές, ή πραγματευόμενες συγκεκριμένο αντικείμενο, εκπροσωπώντας αντίστοιχους επαγγελματικούς ή επιστημονικούς χώρους και καλύπτοντας όλο και μεγαλύτερο γεωγραφικό φάσμα της ελληνικής περιφέρειας. Ένας όλο και πιο σημαντικός νέος κρίκος της αλυσίδας της ευαισθητοποίησης γύρω από τα ευρωπαϊκά θέματα και γενικότερα της πολιτικής εκπροσώπησης της κοινωνίας είναι επομένως οι μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ο ρόλος τους έχει αναγνωρισθεί με μεγαλύτερη γενναιοδωρία εδώ και αρκετό καιρό στις φιλελεύθερες δημοκρατίες της

βόρειας και δυτικής Ευρώπης των κοινωνικών εταίρων μας.

Η κατάρρευση του σοσιαλισμού δεν σημαίνει ούτε το τέλος της ιστορίας, ούτε την αποϊδεολογικοποίηση της πολιτικής, ούτε τέλος τη μετατροπή των πολιτικών κομμάτων σε απλούς διαχειριστές εξουσίας, χωρίς ουσιαστικές ιδεολογικές διαφορές μεταξύ τους. Είναι αλήθεια, πως έχουμε εισέλθει σε μια περίοδο κατά την οποία απαιτείται ικανότητα για διακρίσεις αποχρώσεων, όμως είναι κι αυτός ένας λόγος για τον οποίο τα πολιτικά κόμματα αναλαμβάνουν τώρα σπουδαιότερα καθήκοντα από πριν. Ο ρόλος των κοινωνικών κινημάτων κριτικής αναπροσδιορίζεται. Επί μέρους αιτήματα καταλήγουν μάλιστα να διεκδικούν αρκετές φορές κεντρική πολιτική έκφραση. Η προστασία του περιβάλλοντος, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ένωση της Ευρώπης, η αναπτυξιακή βοήθεια στις φτωχότερες χώρες, οι ανθρωπιστικές δράσεις, η ισότητα των δύο φύλων και τα δικαιώματα των αντιρρησών συνείδησης, η προστασία των πολυποικιλων μειονοτήτων - αλλά και η αρινητική εκδοχή της, η ξενοφοβία - η υπεράσπιση του πολίτη ως καταναλωτή, ως φορολογούμενου ή ως χρήστη δημοσίων υπηρεσιών, ο σεβασμός και η ανάδειξη της νεολαίας, γίνονται αντικείμενα αυτοτελούς διεκδίκησης από οργανωμένες ομάδες ενεργών πολιτών. Αυτοί φθάνουν μάλιστα κάποιες φορές να συγκροτήσουν γύρω από το σκληρό πυρήνα των απόφεων τους μια συνολική πρόταση για τα προβλήματα της κοινωνίας.

Δημιουργούνται έτσι κάποιες φορές πολιτικά κόμματα κατ' ανάγκην περιορισμένου αντικειμένου έκφρασης, τα οποία αδυνατούν βέβαια τελι-

κά, παρά τις όποιες προθέσεις, να προσφέρουν ολοκληρωμένη και πειστική πρόταση για όλα τα προβλήματα μιας οικονομίας.

Χάρακτηριστικό όσο και κλασικό παράδειγμα είναι οι πράσινοι - οικολόγοι, που προσέλκυσαν την προσοχή όλη την προηγούμενη δεκαετία στην Ευρώπη ως ανερχόμενη δύναμη, διέρχονται όμως ήδη σοβαρή κρίση λόγω της βαθύτερης ενσωμάτωσής τους στο φιλελεύθερο κοινοβούλευτικό παιχνίδι, απότοκος της οποίας είναι η ανάδυση της αλυσιτελούς ιδεολογικής τους συγκρότησης και η ανεπαρκής προσφορά πειστικών απαντήσεων όσο τα προβλήματα απομακρύνονται από την περιβαλλοντική θεματική. Στην Ουγγαρία το νέο κόμμα ΦΙΝΤΕΣ απαγορεύει να είναι κανείς μέλος μετά τα 35 του χρόνια, θέλοντας έτσι να δώσει μια οιζική απάντηση στα επιτακτικά προβλήματα ανανέωσης του πολιτικού προσωπικού στη χώρα αυτή, κόμμα μάλιστα με σημαντική για το είδος του απήχηση στο εκλογικό σώμα. Στη Σκανδιναβία η ανεξέλεγκτη κρατική γραφειοκρατία και πολλές φορές η συνακόλουθη αυθαιρεσία έγιναν αφορμή για να δημιουργηθούν ή να εδραιωθούν μικρά κόμματα προστασίας του πολίτη απέναντι στον κρατικό επεκτατισμό και την προσβολή της ατομικής ιδιοκτησίας, κάποια μάλιστα από αυτά ανέπτυξαν αντικοινοβούλευτική κριτική και ακροδεξιές πρακτικές.

Σε άλλες περιπτώσεις, η φιλοδοξία να μετατραπεί το ειδικό σε γενικό, η εκτροπή δηλαδή ενός επί μέρους αιτήματος σε κεντρική πολιτική πρόταση, είχε την πολύ αρνητική συνέπεια να ενδυναμωθούν πολιτικά κόμματα, όπως το Εθνικό Μέτωπο στη Γαλλία, με δηλωμένους στόχους τη με κάθε τρόπο πολεμική απέναντι στους μετανάστες και τις πάσης φύσεως μειονότητες, αντί για την προσπάθεια νομίμου ελέγχου της λαθρομετανάστευσης και ενσωμάτωσης των υπαρχουσών μειοψηφιών. Τέλος, σε χώρες όπως η Ιταλία, η Αγγλία, η Ολλανδία και η Γαλλία έχουν εκδηλωθεί σποραδικά απόπειρες δημιουργίας πολιτικών κομμάτων με αποκλειστική αφετηρία την ίση εκπροσώπηση των γυναικών στην κοινωνία, την προστασία των καταναλωτών, αλλά και την

Ποιός άλλος θα μπορούσε να αναδείξει εναργέστερα την ομοσπονδιακή προοπτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, εναισθητοποιώντας σχετικά την ελληνική νεολαία και παρεμβαίνοντας ενεργά στην πολιτική διαδικασία, από τους Νέους Ευρωπαίους Φεντεραλιστές; Ποιός άλλος θα μπορούσε να φέρει πιο κοντά την Ευρώπη στους φοιτητές και τη σπουδάζουσα νεολαία γενικότερα, διαμέσου και των πολλών διεθνών συνεδρίων και ανταλλαγών, από την Κίνηση Φοιτητών για την Ένωση της Ευρώπης, τη γνωστή AEGEE;

επιτάχυνση της ευρωπαϊκής όλοκληρωσης, άποψη που υπερασπίζονται κάποιοι ιδιαίτερα ένθερμοι από τους φεντεραλιστές, οι οποίοι οπαδοί της ιδέας για δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού φεντεραλιστικού κόμματος. Το αντίθετο, δηλαδή η δημιουργία αντιευρωπαϊκού κόμματος, συνέβη για ιδιαίτερους λόγους στη Δανία.

3. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και η Κοινωνία των πολιτών

Ηεμπειρία υποδεικνύει ότι η διέξοδος αναζητείται σήμερα στην Αντίθετη πορεία. Το ότι η πολιτική κοινοβούλευτική διελκυστίνδα είναι λίγο πολύ ιστορικά δεδομένη, αποτελεί πια αναντίρρητη παραδοχή. Η θεσμική αναγνώριση των συγκεκριμένων πολιτικών κομμάτων ως κατά βάση πολυσύλλεκτικών μορφωμάτων με εγγενείς ενοποιητικές δομές και ευρεία νομιμοποίηση στο εκλογικό σώμα, μέσα στο συγκρότημα του πολιτικού συστήματος στις φιλελεύθε-

ρες δημοκρατίες, έχει συντελεσθεί προ πολλού στη δυτική Ευρώπη. Και στην Ελλάδα η συνειδητοποίηση αυτή επέρχεται σιγά - σιγά, ιδιαίτερα τα δύο τελευταία χρόνια. Οι πρόσφατοι τριγμοί στα δύο μεγάλα κόμματα επιβεβαιώνουν, παρά διαφεύγονταν την καθιέρωσή τους διαμέσου της αναζήτησης θεσμών εσωτερικής δημοκρατίας, αναγνώρισης των τάσεων και προγραμματικού διαλόγου.

Από την άλλη μεριά, τα ανώτατα όρια αφομοίωσης του κοινωνικού γίγνεσθαι και παραγωγής πολιτικής από τα πολιτικά κόμματα, καθίστανται αντιληπτά. Γι' αυτό, η μεσολάβηση οργανωμένων ομάδων ενεργών πολιτών ως εκφραστών επί μέρους ανησυχιών και αιτημάτων του κοινωνικού σώματος είναι απαραίτητο συμπλήρωμα στη δημοκρατική δομή του πολιτικού συστήματος. Οι οργανώσεις αυτές, μη διατηρώντας αξιώση εισόδου στην ανά τετραετία εκλογική αντιπαράθεση, με αυξημένη αξιοποιησία γι' αυτόν το λόγο απέναντι στους επίσημους πολιτικούς θεσμούς, μπορούν να συμβάλλουν αποφασιστικά στην υδροδότηση αυτών των τελευταίων με δημιουργικότερο και ειλικρινέστερο όχει να επιδείξει η κοινωνία των πολιτών, η οποία διαφορετικά θα αδυνατούσε να εισακούγεται. Επιπλέον, τέτοιοι φορείς είναι απαλλαγμένοι πελατειακών διασυνδέσεων ή άλλων εξαρτήσεων και δεσμεύσεων, οι οποίες χαρακτηρίζουν αναπόφευκτα τη συμπεριφορά των παραδοσιακών πολιτικών συντελεστών.

Η ένταξη των πολιτών και ιδιαίτερα της νεολαίας στις μη κυβερνητικές - και αυτονότα μη κομματικές και μη κερδοσκοπικές - οργανώσεις παρέχει τη δυνατότητα για αξιοποίηση παραγωγικών, από πολιτική άποψη, δυνάμεων. Διευρύνει τη νομιμοποίηση του πολιτικού συστήματος και τονίζει σοβαρά προβλήματα που τα πολιτικά κόμματα δεν μπορούν ή δεν θέλουν να αναδείξουν. Είναι παράγοντας κοινωνικής σταθερότητας και υποβοηθά την κοινωνική ειρήνη. Καλλιεργεί τη δημοκρατική παιδεία και το πνεύμα συνεργασίας και του "συνεταιρίζεσθαι" των νέων, ενισχύει την κοινωνική αλληλεγγύη - ιδιαίτερα απόύσα στην ελληνική πραγματικότητα - και παρέχει την ευκαιρία συμμε-

τοχής στα κοινά σε κάθε πολίτη, χωρίς περιττό στόμφο, μεγαλοσχημοσύνη και έπαρση. Έτσι οικοδομείται η κοινωνία των πολιτών και επανασυνδέεται το πολιτικό φαινόμενο με τις κλασσικές αρχαιοελληνικές του ρίζες. Η πολιτική δεν εξαντλείται στο βουλευτή, το νομέα εξουσίας, τον εξυπηρετούμενο ψηφοφόρο και τον ανώτερο τεχνοκράτη, αλλά συντελείται στη βάση, χωρίς προσωπικά ανταλλάγματα και χωρίς εκεί.

'Αλλωστε, δεν είναι λίγα ούτε στεργμένα ευρύτερης σημασίας εκείνα τα θέματα των οποίων η αποτελεσματική αντιμετώπιση και προώθηση εξαρτάται κύρια από μη κυβερνητικούς θεσμούς. Εκεί που οι νόμοι της αγοράς, αλλά και οι κρατικοί, συγκεντρωτικοί και σοσιαλιστικοί θεσμοί αδυνατούν να προσφέρουν αξιόπιστες διεξόδους, η ιδιωτική μη κερδοσκοπική βούληση είναι ο νέος προνομιακός χώρος που καλείται σε αρκετούς τομείς να εξισορροπήσει την αντιπαράθεση αγοράς και παρεμβατισμού καλύπτοντας ένα υπαρκτό κενό.

4. Οι Ευρωπαϊκές Οργανώσεις Νέων στη δυναμική της συνεργασίας

Πιούς άλλος θα μπορούσε να αναδείξει εναργέστερα την ομοσπονδιακή προοπτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, εναισθητοποιώντας σχετικά την ελληνική νεολαία και παρεμβαίνοντας ενεργά στην πολιτική διαδικασία, από τους Νέους Ευρωπαίους Φεντεραλιστές; Ποιός άλλος θα μπορούσε να φέρει πιο κοντά την Ευρώπη στους φοιτητές και τη σπουδάζουσα νεολαία γεννητότερα, διαμέσου και των πολλών διεθνών συνεδρίων και ανταλλαγών, από την Κίνηση Φοιτητών για την Ένωση της Ευρώπης, τη γνωστή AEGEE; Έχει πρόγραμμα κάθε πτυχή της νεοελληνικής πραγματικότητας, κάθε πρόβλημα της Ελλάδας σήμερα και μια ευρωπαϊκή διάσταση; Αν ναι, τότε ένα βήμα δίνεται στους νέους επιστήμονες να μιλήσουν γι' αυτό μέσα από τις εκδηλώσεις και τις διάφορες δράσεις του Ομίλου Ευρωπαϊκή Έκφραση. Πώς θα εκφράζοταν διαφορετικά ο νέος εργαζόμενος, αν δεν υπήρχε η Ένωση Εργαζομένων για

την Ενωμένη Ευρώπη των Ελευθεριών; Γι' αυτούς από εμάς, τους έστω κατ' ανάγκη λίγους, που ενδιαφερόμαστε ιδιαίτερα για τα θέματα ασφάλειας και άμυνας της Ευρώπης, δεν αποτελεί πρόσφορη διέξοδο η δραστηριοποίηση στους κόλπους της οργάνωσης των Νέων Ευρωπαίων για την Ασφάλεια; Άλλα και ποιός δημόσιος φορέας ή ποιά ιδιωτική επιχείρηση θα μπορούσαν να εκπληρώσουν από μόνοι τους την αποστολή που διεκπεραιώνει με πολύ μεγάλη επιτυχία σε διεθνές επίπεδο η Διεθνής Αμνηστία, τόσο στόν τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσο και στόν τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας;

Να γιατί, λοιπόν, εγγράφονται όλο και μεγαλύτερα κονδύλια στον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, με διάφορους στόχους μεταξύ των οποίων και η ανάπτυξη των χωρών του Τρίτου κόσμου. Δυστυχώς, και εδώ η Ελλάδα - όχι ειδικά το κράτος, ούτε ο ιδιωτικός τομέας - είναι ουραγός, μη αξιοποιώντας τους σχετικούς κοινοτικούς πόρους. Ίσως γιατί το ιδιωτικό κέρδος με την στενή έννοια - δηλαδή η πρόχειρη επιδίωξη ευκαιριακού κέρδους - και ο ευδαιμονισμός αποτελούν τον κοινό παρανο-

μαστή για την πλειοψηφία και των "επιχειρούντων" και των "δημοσιολογούντων". Παραβλέποντας όμως αυτή την πολύ σύγχρονη παράμετρο που συνιστούν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (NGO), παράγων που έχει αποτελέσει αναπόσπαστο τμήμα της κοινωνικοπολιτικής οργάνωσης, αλλά και εργαλείο οικονομικής επέκτασης στις φιλελεύθερες δημοκρατίες των εταίρων μας, υπονομεύουμε στην ουσία το μέλλον μας, ακόμη κι αυτή την "εύκολη βόλη" του παρόντος.

Μέσα από αυτό το πρίσμα, πρωτοβουλίες όπως η συνάντηση των ευρωπαϊκών οργανώσεων νεολαίας στην Ελλάδα, αλλά και των ευρωπαϊκών οργανώσεων ενηλίκων, που πραγματοποιήθηκε πρόσφατα στα γραφεία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, είναι μια ένδειξη και μια αφετηρία: μια ένδειξη ότι κάτι κινείται τώρα πιο γρήγορα και στον τόπο αυτό και μια αφετηρία που βοηθάει να φτάνουν σ' εμάς πιο γρήγορα τα μηνύματα από την Ευρώπη, μια σύγχρονη αφετηρία δημιουργικής συνεργασίας ανθρώπων και οργανώσεων με τελικό στόχο τον συγχρονισμό του ελληνικού βηματισμού με αυτόν της Ευρώπης.

Νίκος Γιαννής

Η Ευρωπαϊκή Έκφραση ως παρατηρητής στο ΕΣΟΝΕ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Εθνικού Συμβουλίου Οργανώσεων Νεολαίας αναγνωρίζοντας ότι ο Όμιλος Ευρωπαϊκή Έκφραση επιτελεί ιδιαίτερα σημαντικό έργο και ύστερα από την κατάθεση του σχετικού φακέλου με τις δραστηριότητες και τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Έκφρασης αποδέσμευτη σε προτίνει στον Όμιλο να δεχθεί να συμμετάσχει στην προσπάθεια του ΕΣΟΝΕ κατ' αρχήν ως παρατηρητής. Στην περίπτωση που ο Όμιλος αποδεχθεί την πρόταση αυτή το θέμα θα εισαχθεί για συζήτηση στην επόμενη συνέλευση.

Η Ελληνική Ένωση για την Ατλαντική και την Ευρωπαϊκή Συνεργασία.

Με ομόφωνη απόφαση της 37ης Ολομέλειας της Atlantic Treaty Association που έγινε στην Ουάσιγκτον στις 8-11 Οκτωβρίου ανεγνωρίσθη η Ελληνική Ένωση για την Ατλαντική και Ευρωπαϊκή Συνεργασία ως νόμιμος και μόνος εκπρόσωπος της ATA στην Ελλάδα.

Στόχοι της Ένωσης είναι:

- Η καλύτερη γνωριμία και προσέγγιση του ελληνικού κοινού με τις δραστηριότητες της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας σε όλα τα πεδία, πολιτικό, αμυντικό, οικονομικό, τεχνολογικό κ.λπ.
- Η ενδυνάμωση των δεσμών φιλίας και συνεργασίας μεταξύ των μελών της ΕΕΑΕΣ με μέλη άλλων αντιστοίχων οργανώσεων των κρατών - μελών του ΝΑΤΟ.
- Η προώθηση και υπεράσπιση των ελληνικών θέσεων σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, αμύνης και διεθνώς συνεργασίας μέσω των χωρών του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των άλλων διεθνών ενώσεων.

Δραστηριότητες της AEGEE

Η AEGEE συνδιοργάνωσε με το παράρτημα του Saarbrücken επίσκεψη στην Βουλγαρία που περιέλαβε συναντήσεις με επισήμους (Προέδρου κ. Ζέλεφ) και σκοπό είχε την ανάπτυξη δεσμών με τους φοιτητές της Σόφιας. Τον Ιούλιο η AEGEE οργανώνει στην Αθήνα - Μυτιλήνη "Θερινό Πανεπιστήμιο" με θέματα ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού για 25 φοιτητές από την Ευρώπη.

Η Ευρώπη αντιμέτωπη με την Ευρώπη

Mετά τη λήξη του ψυχρού πολέμου μεταξύ των υπερδυνάμεων ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης, η Ευρώπη ετοιμάζεται να εισέλθει στον εικοστό πρώτο αιώνα. Η σημερινή Ευρώπη χαρακτηρίζεται από το τέλος του κομμουνισμού στην ανατολική και τη διαδικασία της οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης στη δυτική Ευρώπη.

Η ανατολική Ευρώπη αντιμετωπίζει τον έντονο εθνικισμό των πρώην κομμουνιστικών χωρών, που έχει ως αποτέλεσμα την πολιτική αστάθεια και τον οικονομικό μαρασμό. Η ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια για μια ακόμη φορά βρίσκονται σε σύγκρουση πάνω σε θέματα και συμφέροντα που δέσποζαν στην Ευρωπαϊκή ιστορία του δέκατου ένατου αιώνα.

Αντίθετα, η δυτική Ευρώπη, μέσα από τη διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, έχει ξεπεράσει τα σύνδρομα του παρελθόντος και αποτελεί παγκόσμιο πρότυπο συνεργασίας και ανάπτυξης. Φυσικά, υπάρχουν διαφωνίες και αντιθέσεις ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Ε.Κ.), που δεν είναι όμως ικανές να ανακόψουν την πορεία της Ευρώπης προς την οικονομική και πολιτική της ισχυροποίηση.

'Ετοι, λοιπόν, η μεταψυχοπολεμι-

κή Ευρώπη συνεχίζει να είναι διχασμένη σε δύο διαφορετικούς κόσμους. Το καίριο ερώτημα που τίθεται, είναι ποιά Ευρώπη θα κυριαρχήσει στον εικοστό πρώτο αιώνα;

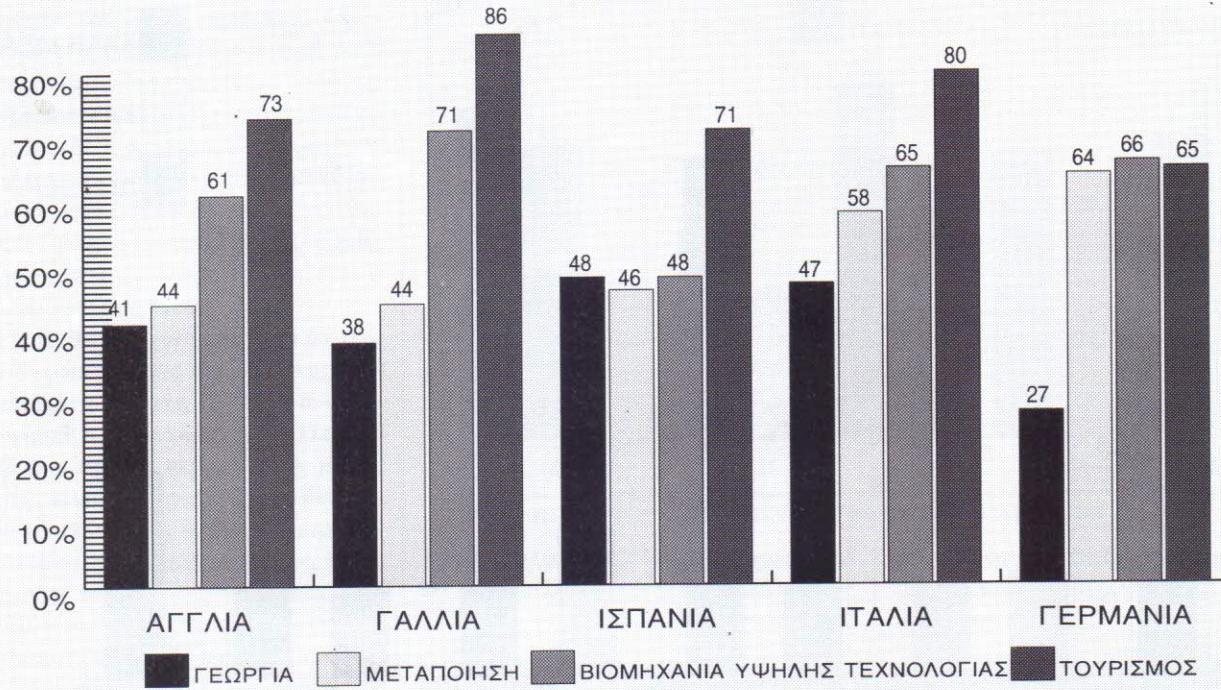
Η απουσία του κομμουνισμού οδηγεί τους ανατολικοευρωπαίους και τους λαούς της πρώην Σοβιετικής Ένωσης να εκφράσουν την αντιπάθειά τους για τις γειτονικές τους χώρες και για τις κυριαρχείς εθνικές μειονότητες μέσα στις χώρες τους. Είναι χαρακτηριστικό, ότι το 42% των Πολωνών αντιπαθεί τους Ουκρανούς και 42% των Τσεχοσλοβάκων αντιπαθεί τους Ούγγρους. Επίσης, τέσσερις στους δέκα Ρώσους και Ουκρανούς έχουν αρνητική γνώμη για τους Αζερμπαϊτζανούς. Η συντριπτική πλειονότητα των ανατολικοευρωπαίων πιστεύει ότι η τωρινή οικονομική και πολιτική αστάθεια οδήγησε στην δύνηση των εθνικών αντιθέσεων.

Οι σημερινοί διαξιφισμοί ανάμεσα στα κράτη της ανατολικής Ευρώπης αντικατοπτρίζουν διαμάχες αιώνων πάνω σε θέματα συνόρων, θρησκείας και εθνικισμού. Ενδεικτικά αναφέρω, ότι έξι στους δέκα Ούγγρους και Πολωνούς πιστεύουν ότι υπάρχουν εδάφη στις γειτονικές τους χώρες που ανήκουν στην Πολωνία και στην Ουγγαρία. Η αντιπάθεια των Ούγγρων προς τους Ρουμάνους και των Πολωνών προς τους Ουκρανούς αποτε-

Του ΑΝΤΩΝΗ ΛΙΒΑΝΙΟΥ

Οικονομολόγος - Διεθνολόγος,
MA Columbia Un.,
Μέλος του Ομίλου.

**ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ
ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**
Πίνακας 1

Πηγή: "TIMES MIRROR CENTER FOR THE PEOPLE AND THE PRESS"

λούν μαρτυρία της απέχθειας που αισθάνονται μεταξύ τους λαοί με συνοριακές διαφορές. Στα Βαλκάνια, η κατάσταση των συνόρων είναι εκρηκτική, αφού πυροδοτεί τον πόλεμο μέσα στη Γιουγκοσλαβία και ήδη με την ανεξαρτησία της Σλοβενίας και της Κροατίας, ο χάρτης της Ευρωπής άλλαξε για πρώτη φορά μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Επιπλέον, διεθνείς σχέσεις μεταξύ Ελλάδας, Αλβανίας, Σερβίας, Βουλγαρίας και Τουρκίας βρίσκονται στο υψηλότερο σημείο αστάθειας και αβεβαιότητας τα τελευταία πενήντα χρόνια.

Η σημερινή κατάσταση στα Βαλκάνια αποτελεί μια εξέλιξη την οποία είχαν προβλέψει ορισμένοι διεθνολόγοι, οι οποίοι υποστήριζαν το διπολικό σύστημα ισοδροπίας δυνάμεων στο διεθνή χώρο. Ο Kenneth Waltz, καθηγητής διεθνών σχέσεων στο πανεπιστήμιο του Berkeley της Kalifornia υποστήριζε, ότι με το τέλος του διπολικού συστήματος ισοδροπίας δυνάμεων θα αυξηθεί η συχνότητα των περιφερειακών συγκρούσεων. Ήδη με το τέλος του ψυχρού πολέμου ή του διπολικού συ-

στήματος ισοδροπίας δυνάμεων δημιουργήθηκε μια έντονη σύγκρουση στη Μέση Ανατολή μεταξύ Ιράκ, Κουβέιτ και σήμερα μαίνεται ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία.

Η κατάσταση στη δυτική Ευρώπη είναι, ευτυχώς, αρκετά διαφορετική από αυτή στην ανατολική. Το τέλος του ψυχρού πολέμου βρίσκει τη δυτι-

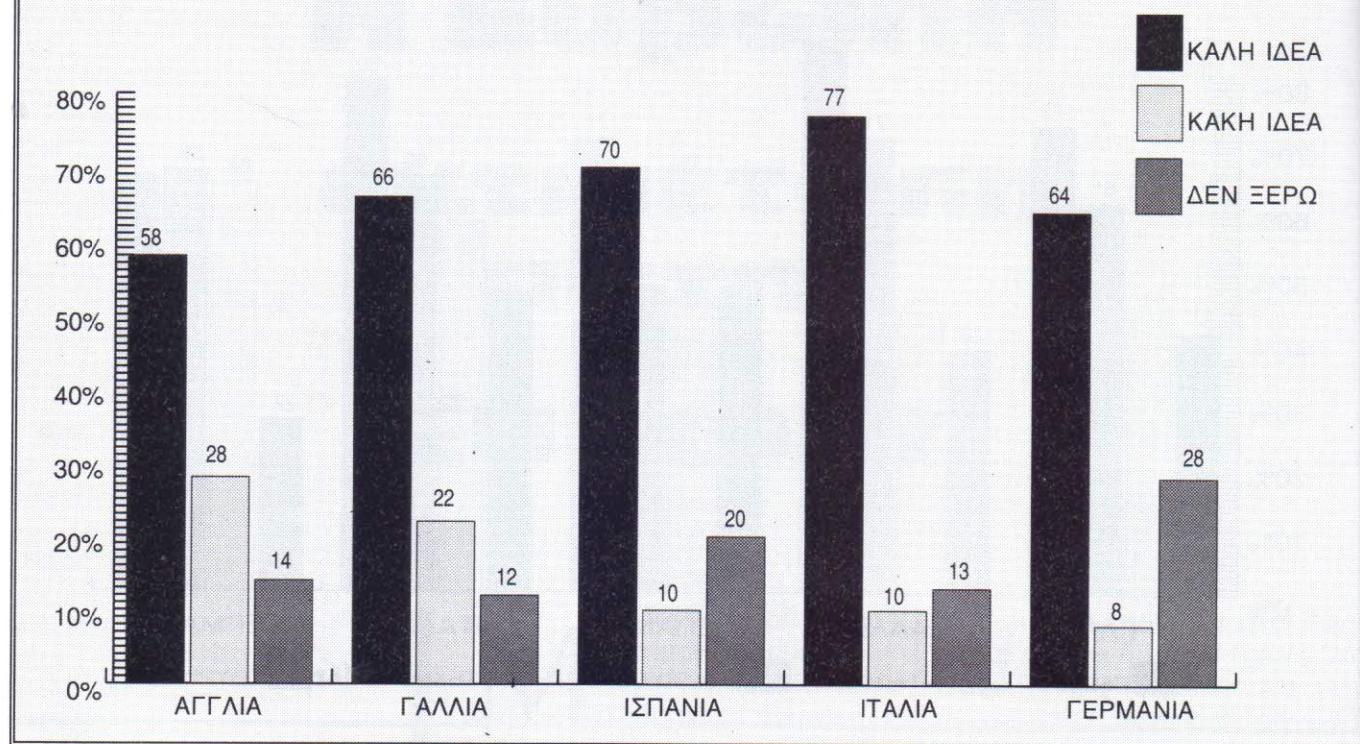
κή Ευρώπη σε μια διαδικασία οικονομικής ενοποίησης και πολιτικής συνεργασίας μέσα στα πλαίσια της Ε.Κ. Εφτά στους δέκα Ευρωπαίους στην Ιταλία, Ισπανία, Γαλλία και έξι στους δέκα στην Αγγλία πιστεύουν αρχάδαντα στην προώθηση της ευρωπαϊκής Κοινής Αγοράς, που θα ολοκληρωθεί μετά το 1992. Οι δυτικοευρωπαίοι εχουν πιο πολύ ενθουσιασμό για την ολοκλήρωση της Κοινής Αγοράς, παρά για τα άμεσα οικονομικά αποτέλεσματα που αυτή θα επιφέρει (Πίνακας 1).

Οι περισσότεροι Ευρωπαίοι θεωρούν την οικονομική ολοκλήρωση ως μια καλή ιδέα, που πρέπει να γίνει πραγματικότητα. Αυτή η αντίληψη των κοινοτικών Ευρωπαίων δείχνει ότι η ιδέα της Ευρωπής είναι πιο σημαντική από τα στενά οικονομικά συμφέροντα. Χαρακτηριστικά, ο Claudio Dematte, καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Bocconi στο Μιλάνο, υποστηρίζει ότι "το να είσαι Ευρωπαίος αποτελεί μια αξία". Αυτό αντικατοπτρίζεται αναλύοντας την κάθε χώρα ξεχωριστά (Πίνακας 2).

Οι περισσότεροι ευρωπαίοι θεωρούν την οικονομική ολοκλήρωση ως μια καλή ιδέα, που πρέπει να γίνει πραγματικότητα. Αυτή η αντίληψη των κοινοτικών Ευρωπαίων δείχνει ότι η ιδέα της Ευρωπής είναι πιο σημαντική από τα στενά οικονομικά συμφέροντα.

ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Πίνακας 2

Πηγή: "TIMES MIRROR CENTER FOR THE PEOPLE AND THE PRESS"

Στην Ιταλία, το 77% βλέπει την Ευρώπη του 1992 ως καλή ιδέα και μόνο το 10% ως αρνητική. Άλλα οι Ιταλοί δεν έχουν την ίδια αντίληψη για την πορεία της οικονομίας τους σε σχέση με την οικονομική ολοκλήρωση της Ευρώπης. Το 43% των Ιταλών υποστηρίζει ότι η οικονομία της Ιταλίας θα ισχυροποιηθεί μετά την ολοκλήρωση της ενωμένης αγοράς, ενώ το 32% υποστηρίζει ότι θα αποδυναμωθεί. Βεβαίως, ο ενθουσιασμός των Ιταλών για την Ευρώπη του '92 δικαιολογείται από την πεποίθηση των Ιταλών ότι η Ε.Κ. θα θέσει ευρωπαϊκή πειθαρχία στην ιταλική κοινωνία και οικονομία.

Επιπλέον, το 70% των Ισπανών υποστηρίζει ότι η Ευρώπη του '92 είναι καλή ιδέα και μόνο το 10% νομίζει ότι είναι αρνητική. Το 53% των Ισπανών πιστεύει ότι η οικονομία τους θα βελτιωθεί, ενώ μόνο το 18% πιστεύει ότι θα ζημιωθεί. Ο Ισπανός ιστορικός Angel Vinas, υποστηρίζει ότι ο ενθουσιασμός των Ισπανών για την Ε.Κ. δικαιολογείται απόλυτα, γιατί "η Ισπανία προσπαθούσε να γίνει μέρος της Ευρώπης από το 17ο

αιώνα, ή τουλάχιστον για τα τελευταία διακόσια χρόνια". Οι Ισπανοί προσπαθούν, μέσω της Ε.Κ., να αντικρούσουν την ειρωνική αντίληψη ότι η Ευρώπη σταματά στα Πυρηναία.

Στην Ελλάδα, ο ενθουσιασμός των λαού μας για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση εστιάζεται στους ίδιους περίπου λόγους που ισχύουν για την Ιταλία και την Ισπανία. Στην Ελλάδα πιστεύουμε ότι μετά την ολοκλήρωση της ενωμένης αγοράς, η Ε.Κ. θα επιβάλλει μεγαλύτερη πειθαρχία στην οικονομική μας οργάνωση. Επιπλέον, η Ελλάδα, με την πλήρη συμμετοχή της στην Ε.Κ., γίνεται οργανικό μέρος της δυτικής Ευρώπης και ξεφεύγει από την απομόνωσή της. Αυτός ήταν και ένας από τους κύριους πολιτικούς λόγους που υποστήριξε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής για την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ τη δεκαετία του 1990.

Πολλοί Ευρωπαίοι πιστεύουν, ότι η Γερμανία, που είναι η ισχυρότερη χώρα οικονομικά, θα έχει ηγετική θέση στην ευρωπαϊκή ολοκληρωμένη αγορά. Εντυπωσιακή είναι η αντίληψη

των κοινοτικών Ευρωπαίων, ότι όλες οι χώρες θα έχουν σχεδόν ίδια επιφρονή στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτό δείχνει την αξιοπιστία και την καλή θέληση των Ευρωπαίων για συνεργασία, όπως επίσης και την απουσία φόβου για γερμανική καταδυνάστευση της Ε.Κ. Στην Αγγλία και την Ιταλία περισσότερο από το 50% υποστηρίζει, ότι η Γερμανία θα κυριαρχήσει στην Ευρώπη του '92. Από την άλλη πλευρά, το 45% των Γάλλων, το 41% των Ισπανών και το 44% των Γερμανών πιστεύουν ότι όλα τα κράτη θα έχουν ισότιμη επιφρονή στην Κοινή Αγορά.

Η κοινοτική Ευρώπη δρομολογεί την ελπιδοφόρα πορεία της Ευρώπης προς τον 21ο αιώνα. Η Ε.Κ. αποτελεί το πρότυπο οικονομικής συνεργασίας και πολιτικής συνοχής, που θα ακολουθήσουν και τα κράτη της ανατολικής Ευρώπης στο μέλλον. **Η Ε.Κ. αποτελεί παγκόσμιο πρότυπο συνεργασίας για κράτη που έχουν καλή θέληση για συμβίωση και οικονομική ανάπτυξη.** Το μοντέλο της Ε.Κ. είναι αυτό που πρέπει να ακολουθήσει η Γιουγκοσλαβία και η πρώην Σοβιετική

Ένωση. Ο Robert Keohane, καθηγητής διεθνούς πολιτικής οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Harvard, υποστηρίζει ότι τα κράτη συνεργάζονται καλύτερα, προωθούν την οικονομική τους ευμάρεια και ενισχύουν την πολιτική τους σταθερότητα, όταν ιδρύουν θεσμούς (institutions) και συνεργάζονται μέσα σ' αυτούς. Η Ε.Κ. είναι ο ισχυρότερος θεσμός που εγκαθιδρύθηκε μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Σήμερα, στη μεταψυχροπολεμική εποχή, η Ε.Κ. αναδεικνύεται ο ισχυρότερος και ο πιο ελπιδοφόρος θεσμός.

Η Ε.Κ. θα συγχωνεύσει την ανατολική Ευρώπη στους κόλπους της. Είναι αδημοτική ανάγκη η Ε.Κ. να ισχυροποιηθεί πριν αποδεχθεί άλλα ευρωπαϊκά κράτη ως ισότιμα μέλη. Επίσης, είναι απαραίτητη προϋπόθεση να ολοκληρωθεί η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE), να ισχυροποιηθεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η πολιτική ένωση πριν από οποιαδήποτε αποδοχή ανατολικοευρωπαϊκού κράτους ως πλήρους μέλους της Κοινότητας.

Με αυτές τις συνθήκες, το μέλλον της Ευρωπής διαγράφεται ελπιδοφόρο. Αποτελεί όμως και μια μεγάλη πρόκληση για όλους τους Ευρωπαίους που θέλουν να ζήσουν απαλλαγμένοι από τα εθνικιστικά σύνδρομα

ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Πίνακας 3

Πηγή: "TIMES MIRROR CENTER FOR THE PEOPLE AND THE PRESS"

του παρελθόντος. Η νέα Ευρώπη είναι η μεγάλη πρόκληση της πολιτικής συνοχής, της οικονομικής ανάπτυξης

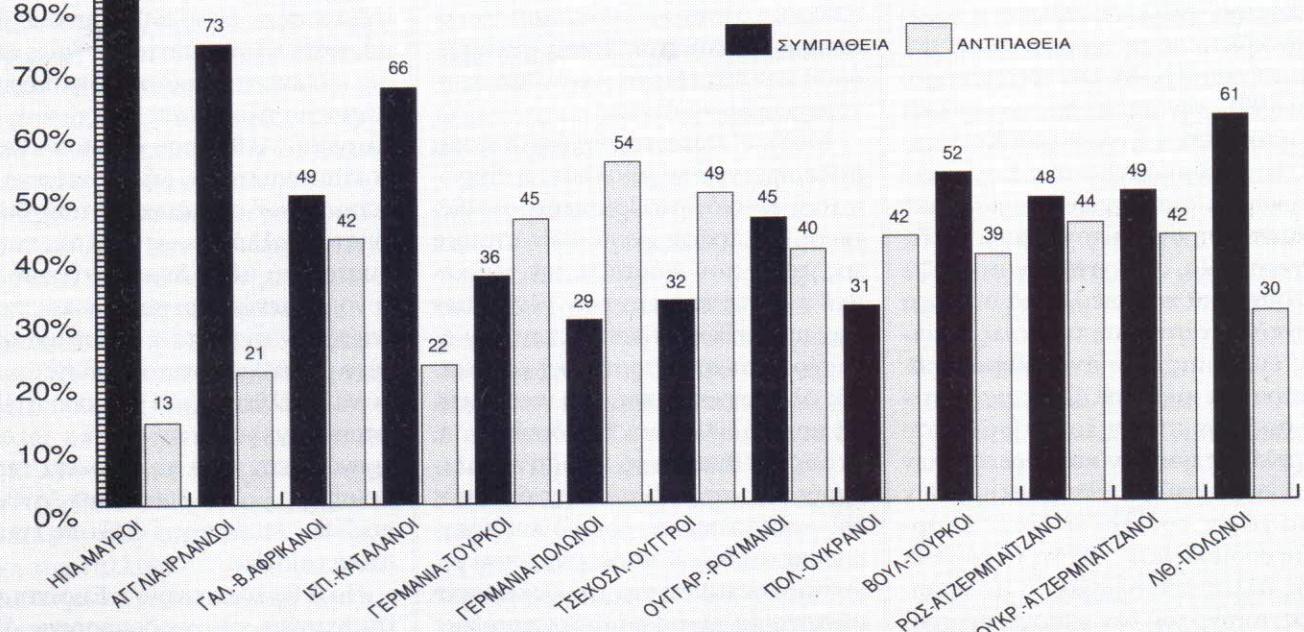
και της διακρατικής συνεργασίας για την οποία η σημερινή γενιά καλείται να αγωνιστεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Keohane Robert O., *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton University Press, Princeton: 1984.
- Livanios Antonis, "General Discussion" στο Kenneth R. Maxwell and Scott C. Monje, *Portugal: The Constitution and the Consolidation of Democracy*, 1976 - 1989,
- Times Mirror Center for the People and the Press, *The Pulse of Europe: A Survey of Political and Social Values and Attitudes*, Washington D.C.: 1991.
- Waltz Kenneth N., *Theory of International Politics*, Random House, New York: 1979.

ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ

Πίνακας 4

Πηγή: "TIMES MIRROR CENTER FOR THE PEOPLE AND THE PRESS"

ΜΕΓΑ ΤΟ ΜΑΛΑΙΤΗΡΙΧΤ

Με την Ευρωπαϊκή 'Ενωση για την Ευρώπη του μέλλοντος

Του Μ. ΚΕΦΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

Βουλευτή Ηρακλείου
της Νέας Δημοκρατίας

Oλοκληρώθηκε ο κύκλος των διακυβερνητικών διασκέψεων και το Μάαστριχτ είναι ήδη παρελθόν. Των διακυβερνητικών συσκέψεων προηγήθηκε η Διάσκεψη των Κοινοβουλίων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας τον Νοέμβριο του 1990 στη Ρώμη, η οποία πιστοποίησε τη συγκρότηση της Ε.Κ. πάνω στις δημοκρατικές βάσεις οι οποίες έχουν γεννηθεί από την ίδια την ιστορία των χωρών που την απαρτίζουν και τη συνθέτουν. Η Βουλή των Ελλήνων θα κληθεί σύντομα να επικυρώσει τη νέα πορεία της Ευρώπης, που σφραγίζει καταλυτικά το Μάαστριχτ.

Σήμερα, ενώ μεσολάβησαν η κρίση στον κόλπο με τη δραματική της πολεμική κορύφωση τον Φεβρουάριο του 1991, την οποία δεν κατόρθωσε να αποτρέψει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, το πραξικόπημα στη Σοβιετική Ένωση και μια γενικευμένη πολεμική αναμέτρηση στη γειτονιά μας, τη Γιουγκοσλαβία, ο ουρανός σκοτεινιάζει ανησυχητικά και απειλητικά σύννεφα πλησιάζουν στη θέση της μόλις χθεσινής ευφορίας που αναδύθηκε πρόσκαιρα και κυρίευσε όλους μας ύστερα από την πτώση του τείχους του Βερολίνου και την κατάρρευση των κοινωνικοπολιτικών συστημάτων στις χώρες του πάλαι ποτέ "υπαρκτού σοσιαλισμού". Σα να υπάρχει και ένας άλλος σοσιαλισμός, ο μη υπαρκτός, αυτός που δεν υπάρχει σήμερα, αλλά μπορεί να υπάρξει, μια άλλη

ουτοπία που να έχει ανθρώπινο πρόσωπο, να σέβεται τις δημοκρατικές ελευθερίες και να επιτυγχάνει την οικονομική ανάπτυξη και την ευημερία μέσα σ' ένα κράτος δικαίου αλλά και με σεβασμό στο περιβάλλον. Δεν είναι βέβαια τυχαίο ότι η χρήση του όρου "υπαρκτός σοσιαλισμός" πολλαπλασιάστηκε τα τελευταία χρόνια, κυρίως από τους περισσότερο αγχίνοες στην αριστερά που είχαν τη διορατικότητα να πηδήξουν από τόσα σκάφος του σοσιαλισμού λίγο πριν προσχρούσει και βιθυντεί οριστικά στους υφάλους, όχι μόνο της φιλελεύθερης δημοκρατίας, αλλά και σ' αυτούς που το ίδιο το σύστημα δημιούργησε και εξέθρεψε στους κόλπους του: του ολοκληρωτικού πολιτικού αυταρχισμού και της τέλειας οικονομικής αναποτελεσματικότητας.

Μέσα σ' αυτό το πολυσχιδές και πολυσήμαντο περιβάλλον, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα βρίσκεται αντιμέτωπη για πρώτη φορά στην ιστορία της, τώρα που γιορτάζει την τριακοστή πέμπτη επέτειο των γενεθλίων της, με πληθώρα ερωτημάτων που αναφέρονται στη στρατηγική εσωτερικής ολοκλήρωσής της, στη γεωπολιτική και πολιτιστική της διεύρυνση, στους διεθνείς της προσανατολισμούς και κατ' επέκταση της διεθνούς της αποστολής, ως του μόνου πραγματικά σταθερού παράγοντα που εγγυάται την ειρήνη και την οικονομική συνεργασία με τις φτωχότερες χώρες στη διεθνή σκηνή. Η Ευρώπη εξελίσ-

σεται σε "έναν οικονομικό κολοσσό με κυρίαρχο ρόλο στη διαχείριση της παγκόσμιας οικονομίας"¹.

Η πρόκληση σήμερα για την Ευρώπη και τον κόσμο ολόκληρο, είναι ότι, αν επιτύχει το μοντέλο οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης, που ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος - κατ' άλλους εμφύλιος πόλεμος της Ευρώπης - ανέδειξε ως αδήριτη ιστορική αναγκαιότητα για το κοινό μέλλον των χωρών της, τότε τα περιθώρια επιτυχίας αντίστοιχων περιφερειακών προσπαθειών για την ειρήνη, μέσα από την οικονομική κατ' αρχήν ελευθερία και συνεργασία και αργότερα μέσα από την πολιτική ενότητα, αυξάνοντας σε πολύ ενθαρρυντικό βαθμό, ώστε να γεννιώνται βάσιμες ελπίδες για ένα ειρηνικό και δημιουργικό αύριο για όλους τους ανθρώπους του πλανήτη. 'Ανθρωποι, οι οποίοι θα γίνονται αντιληπτοί ως υποκείμενα σε βασισμού των στοιχειωδών τους δικαιωμάτων, αλλά και ως πολίτες, ενεργά συστατικά μέλη δημοκρατικών και ευνοούμενων κοινωνιών και πολιτειών. Αν αντίθετα η απόπειρα αποτύχει, η ανθρωπότητα κινδυνεύει πάλι να εισέλθει σε μια περίοδο ατέλειωτων συγκρούσεων με όλα τα σύγχρονα μέσα, κατά τη διάρκεια της οποίας η αξία του μεγέθους "άνθρωπος" θα υποβιβαστεί πάλι σε ευτελιστικά επίπεδα.

Ποιά θα είναι αύριο η Ευρώπη που επιθυμούμε να οικοδομήσουμε όταν μιλούμε για ευρωπαϊκή αρχιτεκτονι-

κή; Θα περιοριστεί στα 12 κράτη μέλη ή θα φθάσει σύντομα τα 24; Κι αν συμβεί αυτό το δεύτερο - προοπτική η οποία αργά ή γρήγορα θα έλθει στο προσκήνιο - πώς θα αποφύγουμε την αναποτελεσματικότητα ή και την εξουδετέρωση των κεντρικών θεσμών της Κοινότητας; 'Όταν με δώδεκα εταίρους είναι πολλές φορές αδύνατο σχεδόν να επιτευχθεί συμφωνία, πώς μπορεί με αξιώσεις να επιτευχθεί αυτό, όταν οι εταίροι αυξηθούν κι άλλο; Με άλλα λόγια, πώς μπορεί να συγκερούσθει η σχεδόν αναπόφευκτη πλέον διεύρυνση της Ε.Κ. με την εμβάθυνση της οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης που σηματοδοτεί το Μάαστριχτ; Χωρίς να αμφισβηθούν τα υπερεθνικά στοιχεία της Ένωσης υπέρ μιας χαλαρής διακυβερνητικής συνεργασίας; Κι όμως αυτός ο στόχος πρέπει να επιτευχθεί και αξιόπιστες απαντήσεις να δοθούν σύντομα. 'Οχι τόσο σύντομα ώστε να επέλθει διάλυση αυτών που με τόσους κόπους και θυσίες κτίσθηκαν, αλλά όχι και τόσο αργά ώστε να αφεθεί η άλλη μισή Ευρώπη να αιμορραγεί και να σπαραγγείται, γιατί σε μια τέτοια πιθανότητα οι κλυδωνισμοί θα αγγίξουν βέβαια και την ενωμένη πλην όμως Ευρώπη μόνο των 12.

Η ένωση της Γερμανίας έδωσε νέα ώθηση στην ενοποιητική δυναμική μετά την Ενιαία Πράξη, αλλά πριν το 1992. Η ευκαιρία αξιοποιήθηκε επαρκώς. Τόσο προς την κατεύθυνση της εμβάθυνσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όσο και προς την αποτελεσματικότερη για την ΕΟΚ, αλλά και δίκαιη για τους Γερμανούς, απορρόφηση της ένωσης από τις κοινοτικές διαδικασίες. Οι άλλοι Ευρωπαίοι επέδειξαν "διακριτική μεγαλοψυχία" στο πρόβλημα των Γερμανών και οι Γερμανοί ανταπέδωσαν με χειρονομίες "ευρωπαϊκής αβροφροσύνης". Το πρόβλημα κάθε άλλο παρά αμελητέο είναι. "Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση (της Γερμανίας) πρόβαλε ως τότε ισχυρές αντιρρήσεις ιδίως για την ONE. Στη γαλλική πλευρά λειτουργησαν πρόσθετα σύνδρομα: η γερμανική ενοποίηση ενεργοποίησε τα ιστορικά άγχη της Γαλλίας μπροστά στο ενδεχόμενο μιας μετατόπισης του κέντρου βάρους της Ευρώπης προς Ανατολάς. Δεν ήταν πάντα σιωπηλή η

Hσυζήτηση για την αποφυγή μιας Ευρώπης των δύο ταχυτήτων είναι εξαιρετικά σημαντική. Συνδέεται άμεσα με την ανάγκη για ταχύρρυθμο εκσυγχρονισμό της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας, ύστερα από μια "χαμένη δεκαετία" την οποία πρέπει να πάψουμε πλέον να επικαλούμαστε και να κοιτάξουμε κατ' ευθείαν μπροστά.

υπόθεση ότι η ενωμένη Γερμανία δύσκολα θα μπορούσε να προσδεθεί στη σημερινή χαλαρή Κοινότητα των 12 ή σε μια διευρυμένη συνεκτική Ευρώπη¹².

Οι εξελίξεις αυτές δεν αποκλείουν την πιθανότητα για αναζήτηση εναλλακτικών σεναρίων που θα περιλαμβάνουν δύο ή και περισσότερες ταχύτητες στα πλαίσια μιας κάποιας ενωμένης Ευρώπης. Θα αποτελούσε ανεπίτρεπτη εθνική παλινωδία ή οπισθοχώρηση εκ νέου της Ελλάδας σε στοματένους από την αχρηστία προμαχώνες του παρελθόντος.

Το τεράστιο και αδηφάγο κράτος δεν μπορεί να αφεθεί να ολοκληρώσει την αυτοκαταστροφική αποστολή του. Η ιδιωτικοποίηση δραστηριοτήτων που το κράτος απέτυχε να διαχειρισθεί επαρκώς ή που εξ ορισμού δεν ανήκουν στη σφαίρα των αρμοδιοτήτων του καθίσταται πια επιτακτική ανάγκη. Τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα ως ποσοτό επί του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος δεν παρέχουν σήμερα οποιαδήποτε εγγύηση σύγκλισης προς το αντίστοιχο κοινοτικό μέσο όρο των Ευρωπαίων εταίρων μιας και έτσι υποθηκεύεται η ισοτιμία μας στις σχέσεις μας μαζί

τους στα πλαίσια της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Τα κοινοτικά προγράμματα δίνουν την ευκαιρία διαρθρωτικής παρέμβασης στην ελληνική οικονομία, αρκεί να αξιοποιηθούν σωστά και χωρίς καθυστερήσεις κατά την αποδρόφηση. Η μεταφορά κοινοτικών πόρων στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει σήμερα το 3% και σύντομα θα ξεπεράσει το 5%. Η πρακτική ωφελιμότητα αυτής της μεταβίβασης πόρων θα είναι σχεδόν μηδενική, αν η κακή χρήση των προγραμμάτων διοχετεύει τελικά την κοινοτική διαρθρωτική βοήθεια στην ιδιωτική κατανάλωση και μόνο.

Γ' αυτό η συζήτηση για την αποφυγή μιας Ευρώπης των δύο ταχυτήτων είναι εξαιρετικά σημαντική. Συνδέεται άμεσα με την ανάγκη για ταχύρρυθμο εκσυγχρονισμό της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας, ύστερα από μια "χαμένη δεκαετία" την οποία πρέπει να πάψουμε πλέον να επικαλούμαστε και να κοιτάξουμε κατ' ευθείαν μπροστά. Γιατί η "ενεργός παρουσία της χώρας μας μετά το 1993 στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα αποτελέσει ένα νέο σταθμό εθνικής και δημιουργικής εξόρμησης στα ευρωπαϊκά και τα διεθνή πλαίσια"¹³. Δεν αρκεί όμως η πολιτική βούληση, που σίγουρα σήμερα υπάρχει. Χρειάζεται πρώτ' απ' όλα η ενεργός συμμετοχή όλων των πολιτών της χώρας και η προϊόντα συναίσθηση της κοινωνίας των στιγμών, γιατί στους ίδιους τους πολίτες αντανακλάται τελικά η επιτυχία ή η αποτυχία του κυβερνητικού εγχειρήματος, οι ουδήποτε χρώματος, για την προσαρμογή της Ελλάδας στις κοινοτικές μήτρες και τη συμμετοχή της στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση εφ' όλης της ύλης και στην πρώτη γραμμή.

Παραπομπές

1. Financial Times, 27.1.1991.
2. Πάνος Καζάκος, *Η Ελλάδα ανάμεσα σε προσαρμογή και περιθωριοποίηση*, Δοκίμια ευρωπαϊκής και οικονομικής πολιτικής, Διάττων 1991.
3. Α.Θ. Αγγελόπουλος, *Η πρώτη δεκαετία της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Προϋποθέσεις για ενεργό συμμετοχή*, Εκδόσεις Τ. Πιτσιλός, Αθήνα 1991.

Η Νομισματική 'Ενωση της Ευρώπης

Του κ. ΧΡΗΣΤΟΥ ΒΛ. ΓΚΟΡΤΣΟΥ

Νομικού - Οικονομολόγου, Επιστημονικού συνεργάτη της 'Ενωσης Ελληνικών Τραπέζων και του ΚΠΕΕ, και μέλους του Δ.Σ. του Ομίλου Ευρωπαϊκής Έκφρασης

A. Εισαγωγή

Στις 5 Ιουλίου του 1955 υπογράφηκε η Ευρωπαϊκή Νομισματική Συμφωνία (Accord monetaire européen) η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1958 αποβλέποντας στην υιοθέτηση ενός στενού περιθωρίου διακύμανσης των ευρωπαϊκών νομισμάτων έναντι του αμερικανικού δολαρίου στα πλαίσια της λειτουργίας του συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods. Την ημέρα εκείνη ήταν δύσκολο να προβλέψει κανείς ότι ετίθεντο οι πρώτες βάσεις για τη δημιουργία ενός συστήματος σταθερών συναλλαγματικών σχέσεων σε ευρωπαϊκή τάχα κλίμακα και μάλιστα του πρώτου που θα λειτουργούσε μετά την κατάρρευση του ίδιου του Bretton Woods¹. Πόσο αδιανότη θα πρέπει να ήταν μάλιστα τότε ότι μετά από σαράντα χρόνια η Ευρώπη θα προχωρούσε στην οικοδόμηση ενός συστήματος που θα κατέτεινε στην υιοθέτηση ενός ενιαίου νομίσματος με προοπτική την καταξίωσή του από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων σαν ισότιμης χρησιμότητας με τον τότε κυρίαρχο, δηλαδή το δολάριο.

Με την υπογραφή στις 7 Φεβρουαρίου 1992 στην ολλανδική πόλη Μααστρίχτ της "Συνθήκης για την Ευρω-

παϊκή 'Ενωση", των παραρτημάτων της και της "Τελικής Πράξης" ολοκληρώθηκε ο κύκλος των διακυβερνητικών συσκέψεων που αφορούσαν αφενός μεν την Οικονομική και Νομισματική 'Ενωση και αφετέρου την Πολιτική 'Ενωση της Κοινότητας και άνοιξε ο δρόμος για την πολυδιάστατη ενοποίηση των κρατών μελών της. 'Οπως αναφέρεται σε ένα από τα πρωτόκολα που περιέχονται στο πρότημα της Συνθήκης και το οποίο τονίζει τον μη αναστρέψιμο χαρακτήρα της κατεύθυνσης της Κοινότητας προς το τρίτο στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής 'Ενωσης θέτοντας και το σχετικό χρονοδιάγραμμα²:

"...Όλα τα κράτη μέλη θα σεβαστούν την επιθυμία της Κοινότητας να προχωρήσει με ταχύτητα στο τρίτο στάδιο, είτε πληρούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την υιοθέτηση ενός ενιαίου νομίσματος είτε όχι και επομένως κανένα κράτος δεν θα εμποδίσει την είσοδο στο τρίτο στάδιο".

Από το περιεχόμενο αυτής της διάταξης προκύπτει με σαφήνεια η αποφασιστικότητα της Κοινότητας να χαράξει τη νέα της πορεία. Η ίδια όμως αυτή διάταξη υποδηλώνει και τις δυσκολίες που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν ορισμένα κράτη, όπως π.χ.

η Ελλάδα, ώστε να κατορθώσουν να υπερβούν τα μακροοικονομικά, κυρίως, προβλήματα που εμποδίζουν την επίτευξη εκείνων των προϋποθέσεων που είναι απαραίτητες για να καταστεί δυνατή με προοπτική βιωσιμότητας η συμμετοχή τους μέσα στο νέο ευρωπαϊκό οικονομικό οικοδόμημα. Η νομισματική διάσταση της ενωμένης Ευρώπης του ενιαίου νομίσματος βρίσκεται στο επίκεντρο αυτού του προβληματισμού.

B. Η προβληματική της Νομισματικής 'Ενωσης

Αναζητώντας στη διεθνή οικονομική ιστορία παραδείγματα κρατών τα οποία εκχώρισαν τη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική τους σε μια υπερθνητική νομισματική αρχή και υποκατέστησαν ένα ενιαίο νόμισμα στο εθνικό τους νόμισμα προσχωρώντας κατ' αυτό τον τρόπο σε μια νομισματική ένωση, θα σταθούμε σε ελάχιστα παραδείγματα: τη Λατινική Νομισματική 'Ενωση του 1865³ και τη Νομισματική 'Ενωση της Δυτικής Αφρικής των ημερών μας⁴. Το εκδοτικό προνόμιο της Κεντρικής Τράπεζας είναι τόσο στενά συνδεδεμένο με την αρχή της εθνικής κυριαρχίας και η αυτόνο-

μη νομισματική πολιτική με τη δυνατότητα απορρόφησης οικονομικών κραδασμών αλλά και με την πιθανότητα επανεκλογής των κυβερνήσεων, ώστε τα ωφέλη που μπορεί να προκύπτουν από τη νομισματική ενοποίηση σπάνια να τίθενται καν στη ζυγαριά της σχετικής αξιολόγησης.

Η γένεση της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης, η οποία βέβαια συνοδεύεται στη συγκεκριμένη περίπτωση και από την οικονομική ενοποίηση χωρίς αυτή η σύνδεση να αποτελεί απαραίτητο εννοιολογικό περιεχόμενό της, οφείλεται σε δύο παράγοντες:

α) στη δημιουργία της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών του 1993 και τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος οι οποίες εκ των πραγμάτων καθιστούν ανέφικτη την αυτονομία της νομισματικής πολιτικής των κρατών μελών και ανυπέρβλητο τον στενότερο συντονισμό τους⁵ και

β) στην ανάγκη διαμόρφωσης ενός κατάλληλου θεσμικού πλαισίου που να διασφαλίζει τη μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα κατά το συντονισμό της νομισματικής πολιτικής των κρατών μελών της Κοινότητας.

Στις 21 Μαΐου του 1989 το Συμβούλιο των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας (Ecofin) αποδέχεται στην άτυπη σύνοδο του St. Agaro την έκθεση της Επιτροπής για τη μελέτη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE), γνωστής σαν Επιτροπής Delors. Ο αντικειμενικός στόχος αυτής της μελέτης υπήρξε η υπόδειξη συγκεκριμένων προτάσεων σχετικά με τα δύο κομβικά προβλήματα που έθετε η δημιουργία της ONE:

• πρώτον, τον αριθμό προσδιορισμό της οριστικής μορφής της ONE στο τελικό της στάδιο, δηλαδή του περιεχομένου της επιδιωκόμενης νομισματικής μεταρρύθμισης και

• δεύτερον, την επιλογή της διαδικασίας για τη μετάβαση από τα σημερινά δεδομένα προς το τελικό στάδιο.

Γ. Η μορφή της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης

1. Σε ό,τι αφορά το πρώτο πρόβλημα, το σχέδιο Delors επέλεξε τη μαξιμαλιστική προσέγγιση της **υιοθέτησης ενός ενιαίου και όχι ενός κοινού νο-**

(ΕΚΤ), η οποία μαζί με τις εθνικές κεντρικές τράπεζες θα συνθέτουν το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπέζων (ΕΣΚΤ). Συγκεκριμένα προβλέπεται ότι:

"Η ΕΚΤ θα διαθέτει το αποκλειστικό δικαίωμα να παρέχει άδεια έκδοσης χαρτονομισμάτων μέσα στην Κοινότητα. Η ΕΚΤ και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες θα δικαιούνται να εκδίδουν τέτοια χαρτονομίσματα.

Τα χαρτονομίσματα που εκδίδονται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες θα είναι τα μόνα χαρτονομίσματα που θα έχουν το καθεστώς του νομίμου νομίσματος μέσα στην Κοινότητα⁶.

Οι σκοποί του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπέζων θα συνίστανται αφενός μεν στην **άσκηση της κοινής νομισματικής πολιτικής** κατά τρόπο που να διασφαλίζεται η σταθερότητα των τιμών και αφετέρου στην **"υποστήριξη της γενικής οικονομικής πολιτικής στην Κοινότητα** ώστε να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της Κοινότητας, όπως περιγράφονται στο άρθρο 2" (άρθρο 105.1). Οι αρμοδιότητες του ΕΣΚΤ δεν θα εξαντλούνται πάντως στην άσκηση της ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής. Συγκεκριμένα προβλέπεται επίσης ότι το σύστημα:

α) θα έχει σαν στόχο τη διενέργεια συναλλαγών σε συνάλλαγμα, κάτω από τους περιορισμούς που θέτει το άρθρο 109 (άρθρο 105, §2, δεύτερο εδάφιο). Η αρμοδιότητα της χάραξης γενικών κατευθύνσεων για τη συναλλαγματική πολιτική της Κοινότητας έναντι των νομισμάτων τρίτων κρατών, όπως επίσης και η κατάρτιση συμφωνιών σχετικά με την ένταξη του ECU σε ένα σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών με τη συμμετοχή και εξωκοινοτικών νομισμάτων ανατίθεται στο Συμβούλιο. Ο συνεχής προσανατολισμός προς τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και η γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας θα αποτελούν τους αντικειμενικούς περιορισμούς αυτής της αρμοδιότητας του Συμβούλιου.

β) θα συμβάλλει στην προώθηση της εύρουσθης λειτουργίας του συστή-

ΛΙΣΤΑ ΤΟ ΜΑΔΑΓΑΣΚΑΡΙΚΗ

ματος πληρωμών, μιλονότι δεν πρόκειται να υποκατασταθεί στις αντίστοιχες αρμοδιότητες των εθνικών εποπτικών αρχών (άρθρο 105 §2 εδ. δ.).

γ) θα έχει συμβουλευτική αρμοδιότητα σχετικά με την προληπτική εποπτεία των κοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων (άρθρο 105, §5). Σύμφωνα με το περιεχόμενο της Δεύτερης Τραπέζικής Οδηγίας, αρμόδιες για την προληπτική εποπτεία (η οποία περιλαμβάνει τον έλεγχο της φερεγγυότητας της κεφαλαιακής επάρκειας, της ζευστότητας και της διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου) των πιστωτικών ιδρυμάτων συμπεριλαμβανομένων και των κοινοτικών υποκαταστημάτων τους καθίστανται από το 1993 κατ' αρχήν οι αρχές του κράτους μέλους προέλευσης. Η υιοθετηθείσα αυτή κατανομή του βάρους εποπτείας ανάμεσα στις εθνικές κεντρικές τράπεζες ή τις άλλες αρμόδιες εθνικές αρχές δεν θίγεται από την Συμφωνία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία απλώς καθιστά το Ευρωπαϊκό Σύστημα υπεύθυνο για τον κεντρικό συντονισμό των ενεργειών που κατατείνουν στη διασφάλιση της σταθερότητας του κοινοτικού χρηματοπιστωτικού συστήματος⁹. Σημαντικής σπουδαιότητας θα είναι από αυτή την άποψη ο τρόπος εφαρμογής της αρχής της επικουρικότητας σχετικά με τις αρμοδιότητες της Κεντρικής Τράπεζας. Ενδεικτικά ανάφερεται η σύνθετη πολιτική διαδικασία που καθιερώνει το άρθρο 105 §6 για την εκχώρηση στην EKT "ειδικών καθηκόντων (tasks) σχετικά με πολιτικές που αναφέρονται στην προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με εξαίρεση τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις".

2. Το δεύτερο πρόβλημα που ανακύπτει σχετικά με την Νομισματική Ένωση αφορά τη μετάβαση από τα σημερινά δεδομένα προς το τελικό στάδιο. Η λύση που υιοθετήθηκε προβλέπει ότι η ONE θα συντελεστεί σε τρία αλληλοδιάδοχα στάδια. Η κυριότερη δυσκολία αυτής της προσέγγισης εντοπίζεται στη διαδικασία για την επίτευξη των αμετάλλητα σταθε-

Ο αγώνας ανάμεσα στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις θα είναι συναρπαστικός, γιατί θα προσδιορίσει το νέο επίπεδο ισορροπίας των συσχετισμών δυνάμεων στην Ενωμένη Ευρώπη του επόμενου αιώνα.

ρών συναλλαγματικών ισοτιμιών ανάμεσα στα εθνικά νομίσματα¹⁰. Η διαμόρφωση ενός βιώσιμου συστήματος προϋποθέτει κατ' αρχήν την ένταξη όλων των νομισμάτων στο μηχανισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών (exchange rate mechanism) με περιθώριο διακύμανσης έως 6% και στη συνέχεια την υπαγωγή τους στο στενό περιθώριο ημερήσιας διακύμανσης (ύψους 2,25%). Η σύγκλιση των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών των κρατών μελών, κατ' εξοχήν δε των προσδοκιών για το επίπεδο του πληθωρισμού, αποτελεί σύμφωνα με την προσέγγιση που έχει υιοθετηθεί, απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτή την εξέλιξη, είναι όμως αμφίβολο εάν όλα τα κράτη μέλη την πληρούν ή είναι σε θέση να την εξασφαλίσουν στο άμεσο μέλλον αποφεύγοντας ταυτόχρονα μια πολιτικά ανεξέλεγκτη έξαρση της ανεργίας στην αριστερά τους.

Μια δεύτερη προϋπόθεση η οποία πρέπει να εξασφαλιστεί κατά τη διάρκεια της πορείας προς την ενοποίηση (και μάλιστα στο αρχικό της στάδιο) είναι η εξασφάλιση της απόλυτης μετατρεψιμότητας των νομισμάτων, η κατάργηση δηλαδή των συναλλαγμα-

τικών ελέγχων που παρεμποδίζουν την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς χρήματος και κεφαλαίων. Παράλληλα, και σε συνδυασμό με την απελευθέρωση της κίνησης μακροχρονίων και βραχυχρονίων κεφαλαίων (άρθρο 73b σε συνδυασμό με το άρθρο 73e), απαιτείται σαν **τρίτη προϋπόθεση** η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς και συνεπώς και των χρηματοπιστωτικών αγορών των κρατών μελών, η οποία έχει ήδη δρομολογηθεί για τις αρχές του 1993 [άρθρο 109e, §2 (β)].

Μια επιπλέον συνθήκη που πρέπει να εξασφαλιστεί στο πρώτο στάδιο της ONE είναι η κατάργηση της νομισματικής χρηματοδότησης των ελεγκτικών του δημοσίου. Η προϋπόθεση αυτή αφορά τόσο το δανεισμό της κυβερνησης από την Κεντρική Τράπεζα όσο και την υποχρέωση των τραπεζών να διακρατούν στο χαρτοφυλάκιό τους έντοκα γραμμάτια και ομόλογα του δημοσίου. Στο άμεσο μέλλον το ποσοστό τέτοιων τίτλων που θα διακρατάται από τα πιστωτικά ιδρύματα θα συναρτάται κυρίως με την πολιτική ζευστότητας και το ποθετήσεων που θα επιλέγουν να υιοθετήσουν.

Αναφορικά, τέλος, με την θεμελίωση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προβλέπεται ότι μέχρι την έναρξη του δεύτερου σταδίου της ONE, το οποίο προβλέπεται να αρχίσει την 1η Ιανουαρίου 1994 (άρθρο 109e, §1) οφείλει να ενταθεί ο συντονισμός της νομισματικής πολιτικής των κρατών μελών στα πλαίσια της Επιτροπής των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών και να τεθούν οι βάσεις για την απόλυτη ανεξαρτητοποίηση των Κεντρικών Τραπεζών από τον κυβερνητικό έλεγχο (άρθρο 109e, §5). Οι διεργασίες αυτές θα αποτελέσουν την προϋπόθεση για την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου το οποίο θα συσταθεί στις αρχές του 1994 με σύνθεση διευρυμένη εκείνης της Επιτροπής των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών (άρθρο 107f, §1).

Οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου θα συνίστανται μεταξύ άλλων στον εναρμονισμό της νομισματικής πολιτικής

των κρατών μελών με στόχο τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών, στη διάδοση της ιδιωτικής χρήσης της ευρωπαϊκής νομισματικής μονάδας, του ECU, στην παρακολούθηση της λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος με απορρόφηση όλων των αρμοδιοτήτων τόσο της Επιτροπής Διοικητών όσο και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Νομισματικής Συνεργασίας, με γνώμονα την προετοιμασία του τρίτου σταδίου της ONE (άρθρο 109f, §5).

Δ. ΕΛΛΑΣΑ ΚΑΙ ΟΝΕ

Σε ό,τι αφορά την ελληνική πραγματικότητα, η συμμετοχή της χώρας μας στο τελικό στάδιο της ONE και η πλήρης εκχώρηση της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής στους κοινοτικούς μηχανισμούς, σε συνδυασμό με την απαγόρευση της προνομιακής πρόσβασης των δημοσίων αρχών για δανεισμό στις αγορές κεφαλαίων, θα είχε σαν αποτέλεσμα ένα θεμελιακό αναπροσανατολισμό των στόχων και των περιορισμών της ελληνικής οικονομικής πολιτικής. Η ένταξη της δραχμής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα μέχρι το τέλος του 1993 μπορούσε να αποτελέσει τον ενδιάμεσο στόχο σε μια πορεία η οποία απαιτεί τη συρρίκνωση των δημοσίων ελλειμμάτων, την ταχύτατη αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, αλλά και την εντονότερη προσφυγή στα κοινοτικά διαρθρωτικά ταμεία

Hένταξη της δραχμής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα μέχρι το τέλος του 1993 θα μπορούσε να αποτελέσει τον ενδιάμεσο στόχο σε μια πορεία η οποία απαιτεί τη συρρίκνωση των δημοσίων ελλειμμάτων, την ταχύτατη αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, αλλά και την εντονότερη προσφυγή στα κοινοτικά διαρθρωτικά ταμεία

ενδιάμεση περίοδος ανάμεσα στο δεύτερο και το τρίτο στάδιο,

- ποιά θα είναι η διάρκειά της, και
- πόσα κράτη θα είναι έτοιμα να επιβιβασθούν στο τρένο, όταν ωριμάσουν οι συνθήκες.

Η απάντηση σε κάθε ένα από αυτά τα σημεία είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων που σχετίζονται με ενδογενείς και εξωγενείς παραμέτρους, η στάθμιση των οποίων απαιτεί εκτενή ανάλυση. Ένα είναι πάντως σίγουρο: ο αγώνας ανάμεσα στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που έχουν ήδη αρχίσει να εστιάζουν την προσοχή τους στο τελικό στάδιο το οποίο εγγύαται συναλλαγματική σταθερότητα και τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που διαπιστώνουν ότι η οικονομική πολιτική μετακομίζει οριστικά στις Βρυξέλλες και όπου αλλού εγκατασταθεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, θα είναι συναρπαστικός, γιατί θα προσδιορίσει το νέο επίπεδο ισορροπίας των συσχετισμών δυνάμεων στην Ενωμένη Ευρώπη του επόμενου αιώνα.

Υποσημειώσεις

1. Το σύστημα του Bretton Woods χαρακτηρίστηκε από δύο βασικές αδυναμίες τις οποίες το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα έχει επιδώσει να αποφύγει: πρώτον, την ύπαρξη

σημαντικού βαθμού απόκλισης των οικονομιών που συμπεριέχουν στο μηχανισμό και δεύτερον, στην έλλειψη ενός αποτελεσματικού χρηματοδοτικού μηχανισμού για την απορρόφηση έκτακτων ασύμμετρων κραδασμών.

2. Σύμφωνα με το άρθρο 109j, §3 της Συνθήκης της Ρώμης, το Συμβούλιο θα καθορίσει το αργότερο μέχρι το τέλος του 1996 την ημερομηνία έναρξης του τρίτου σταδίου. Αν στο τέλος του 1997 η ημερομηνία έναρξης δεν έχει καθοριστεί, το τρίτο στάδιο θα αρχίσει την 1η Ιανουαρίου του 1999 (άρθρο 109j, §4).
3. Επρόκειτο για μια Ένωση μεταξύ Γαλλίας, Βελγίου, Ελβετίας, Ιταλίας και Ελλάδος, που διήρκεσε μέχρι το 1921 και είχε σα στόχο όχι την υιοθέτηση ενός ενιαίου νομίσματος, αλλά την τυποποίηση (standardisation) των εθνικών νομισμάτων. Βλέπε σχετικά, F.A. Mann (1982): *The legal aspect of money*, Clarendon Press, Oxford, 4th edition.
4. Η Ένωση αυτή έχει συσταθεί το 1965 ανάμεσα σε κράτη όπως η Μαυριτανία, η Νιγηρία και η Σενεγάλη, τα οποία έχουν εκχωρήσει το εκδοτικό προνόμιο, την άσκηση της νομισματικής πολιτικής καθώς και την άσκηση της εποπτείας των τραπεζών σε υπερεθνικά όγκανα.
5. Από την πλουσιότατη σχετική βιβλιογραφία βλέπε αντί άλλων: Giavazzi F. and Pagano M. (1988): *The advantage of tying One's Hands: EMS discipline and Central Bank Credibility*, European Economic Review 32, 1055 - 74.
6. Βλέπε J.P. Patat (1990): *L'Europe Monetaire*, éditions La Découverte, Paris, σελ. 61 - 64.
7. Αντίστοιχες αναλυτικές ρυθμίσεις περιέχονται και στο συνημμένο Πρωτόκολλο για το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.
8. Με στόχο τον επηρεασμό της νομισματικής βάσης του ECU ή των επιτοκίων του με όλα τα γνωστά μέσα νομισματικής πολιτικής.
9. Η διατήρηση της σταθερότητας και βιωσιμότητας του τραπεζικού συστήματος από το ενδεχόμενο επέλευσης τραπεζικών κρίσεων έχει αναχθεί σε βασική προτεραιότητα της παράγωγης κοινοτικής νομοθεσίας. Βλέπε σχετικά: Χρ. Γκόρτσου (1990): *Η νέα τραπεζική νομοθεσία κάτω από το πρόσημα των διεθνών και κοινοτικών εξελίξεων*, Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, τεύχος 31.
10. Βλέπε τα σχετικά επιχειρήματα στον A. Giovannini (1990): *European Monetary Reform: Progress and Prospects*, Brookings Papers on Economic Activity, 2, σελ. 263 επ.

ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ

Η Ευρωπαϊκή Αμυνα μετά το Μάστριχτ

Μετά το Μάστριχτ, το NATO εξακολουθεί να είναι η αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα στο χώρο της Ευρωπαϊκής Αμυνας

Hπαραδοσιακή διαίρεση των Ευρωπαίων σε θέματα 'Αμυνας και Ασφάλειας (και όχι μόνο) είναι αυτή μεταξύ των "Ατλαντιστών" και των "Ευρωκεντρικών", όπως θα τους χαρακτηρίζαμε. Οι μεν Ατλαντιστές (που εκπροσωπούνται κυρίως από τη Βρετανία, την Ολλανδία και την Πορτογαλία) πιστεύουν στην αναγκαιότητα της διατήρησης του NATO - και της αμερικανικής παρουσίας στην Ευρώπη - ως του κυρίαρχου αμυντικού οργανισμού στην ήπειρο μας. Δεν πιστεύουν στην ανάγκη, χρησιμότητα ή και στο εφικτό της δημιουργίας μιας ξεχωριστής Ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας. Αντίθετα, οι Ευρωκεντρικοί (συνήθως φεντεραλιστές και συνήθως η Γαλλία) θεωρούν την ύπαρξη ενός ανεξάρτητου Ευρωπαϊκού οργανισμού 'Αμυνας ως conditio sine qua non για την μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από τη βασισμένη στην οικονομική της επιτυχία "συνομοσπονδία", που είναι σήμερα, σε μια πραγματική Πολιτική Ένωση.

Η παραδοσιακή αυτή διαίρεση παρουσιάστηκε και στο Μάστριχτ, όπου ηττήθηκαν - για μια ακόμη φορά - οι Ευρωκεντρικοί. Φαινομενικά, οι τελευταίοι είχαν μιαν επιτυχία με την "υιοθέτηση" της ΔΕΕ από την Κοινότητα ώς το αμυντικό της σκέλος, πράγμα που χαιρετίσθηκε - ορθώς - ώς ένα "πρώτο βήμα" της πορείας

προς την απόκτηση μιας αμυντικής ταυτότητας. Όμως, ας μην γελιόμαστε, δεν είναι τίποτα παραπάνω από αυτό. Μετά το Μάστριχτ, το NATO

ΤΟΥ ΕΥΚΛΕΙΔΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΜΑ Ευρωπαϊκές Σπουδές
Πανεπιστήμιο του Reading

εξακολουθεί να είναι η αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα στο χώρο της Ευρωπαϊκής Αμυνας, μια πραγματικότητα που είναι πολύ ισχυρότερη της ΔΑΣΕ (που είναι ήδη μια φθίνουσα οργάνωση - ίδε για παράδειγμα την γιουγκοσλαβική κρίση). Ασφαλώς δε το NATO είναι ένας οργανισμός πολύ ισχυρότερος από την ΔΕΕ και ας

HΔΕΕ δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα καλό φόροιμ για τη συζήτηση θεμάτων αμυντικής πολιτικής (όπως άλλωστε είναι και η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία).

δούμε το γιατί:

Πρώτον, η ίδια η ΔΕΕ είναι μια διακυβερνητική οργάνωση, στη διεδικασία λήψης αποφάσεων της οποίας κυριαρχεί η αρχή της ομοφωνίας. Αυτό σημαίνει, ότι ισχύει το βέτο, το οποίο εξ ορισμού δυσχεραίνει τη λήψη των αποφάσεων μειώνοντας έτσι την αποτελεσματικότητα του οργανισμού και αποδυναμώνοντάς τον. Η ΔΕΕ δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα καλό φόροιμ για τη συζήτηση θεμάτων αμυντικής πολιτικής (όπως άλλωστε είναι και η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία). Σ' αυτό το ρόλο της η ΔΕΕ καλύπτεται όχι μόνο από την Κοινότητα (ΕΠΣ), αλλά και από το NATO (με το Eurogroup και την IEPG - Ανεξάρτητη Ευρωπαϊκή Ομάδα Προγραμματισμού). Συνεπώς, η ΔΕΕ, ως οργανισμός, είναι σαφώς κατώτερος των υψηλών (ίσως δε και των χαμηλών) προσδοκιών που η Ε.Κ. είχε γι' αυτήν και πάντως δεν είναι το "Ευρωπαϊκό NATO" που θα θέλαν οι μαξιμαλιστές Ευρωκεντρικοί.

Ποιές είναι όμως οι προσδοκίες της ίδιας της ΔΕΕ; Η ΔΕΕ, μετά την επανενεργοποίησή της το 1984 έχει επανειλημμένα διακηρύξει την πρόθεσή της να αποτελέσει τον "Ευρωπαϊκό πυλώνα του NATO" - πολύ προτού αποφασίσει ότι θέλει να είναι το αμυντικό σκέλος της Κοινότη-

τας. Προς το παρόν, η ΔΕΕ - και οι Ατλαντιστές - την θέλουν να είναι και τα δύο, επιβεβαιώνοντας το σύνδρομο του Δρ. Τζέκυν και Χάιντ, που ανέκαθεν είχε ο οργανισμός.

Και τρίτον, τα συμφωνηθέντα στο Μάαστριχτ δεν θεσμοθετούν την ΔΕΕ ως τον φορέα της Ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής. Ακόμα χειρότερα, δεν θεσμοθετείται καν κάποια πολιτική ασφάλειας και άμυνας. Αυτό που έγινε, ήταν ένας συμβιβασμός στον χαμηλότερο κοινό παρανομαστή, όπου η Κοινότητα εκφράζει μάλλον τις ευχές της για τη δημιουργία μιας τέτοιας πολιτικής παρά αναλαμβάνει κάποιες συγκεκριμένες αποφάσεις προς αυτήν την κατεύθυνση (ευτυχώς που η ατολμία των Ευρωπαίων ηγετών δεν επεκτάθηκε και στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση). Η λύση των τριών "πυλώνων" που εκ πρώτης όψεως δίνει στην πολιτική άμυνας και ασφάλειας και στην εξωτερική πολιτική κάποια οντότητα, δεν προχωρεί και αυτή πολύ περισσότερο από την ΕΠΣ.

Επίσης, όχι μόνον εξακολουθεί να αφήνει αυτά τα θέματα σε διακυβερνητικό - και όχι υπερεθνικό - επίπεδο, αλλά έχει και το μειονέκτημα ότι πιθανόν να οδηγήσει σε μιαν Ευρώπη δύο και τριών ταχυτήτων, καθώς η κάθε χώρα θα μπορεί να δίνει μεγαλύτερη ή μικρότερη σημασία στον "πυλώνα" που την ενδιαφέρει, η Βρετανία και η Πορτογαλία μπορούν να δώσουν έμφαση στον οικονομικό και να αδιαφορήσουν για τον αμυντικό "πυλώνα" και η Ιρλανδία και - στο μέλλον - η Αυστρία να κάνουν το ίδιο για διαφορετικούς λόγους. Αντί λοιπόν να προχωρά η Κοινότητα σαν σύνολο, διευκολύνεται η χάραξη ξεχωριστών εθνικών πολιτικών και χάνεται το κοινοτικό πνεύμα. Ασφαλώς, ένα απτό παράδειγμα της αδυναμίας αυτής αποτελούν τα γεγονότα που ακολούθησαν το Μάαστριχτ: Η Γερμανία, που ολόκληρο το 1991 πίεζε - μαζί με τη Γαλλία - για μεγαλύτερη πρόοδο σε θέματα υψηλής πολιτικής της Ε.Κ., έσπευσε να ακολουθήσει τη δική της πολιτική στη γιουγκοσλαβική διαμάχη, απειλώντας να διαρρέξει το ίδιο κοινοτικό πνεύμα. Η Ιταλία και η Ελλάδα ομοίως ακολούθησαν τις δικές τους εθνικές πολιτικές, η μεν

Tίθα γίνει, εάν οι εταίροι μας αναγνωρίσουν μονομερώς τα Σκόπια; Απλώς θα απομονωθεί περισσότερο η Ελλάδα, εις βάρος και της - όποιας - κοινής εξωτερικής πολιτικής της Κοινότητας.

πρώτη με επεκτατική της επιρροής της πρόθεση, η δε Ελλάδα με αμυντική.

Εδώ να πούμε δυο λόγια για τη χώρα μας. Ναι μεν η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, που μας επιτρέπει την είσοδο μας στην ΔΕΕ, και η απόφαση του Γενικού Συμβουλίου (των Υ.Π.Ε.ξ.) για τους όρους αναγνώρισεως των πρώην γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών από την Ε.Κ. είναι ευνοϊκές και αποτελούν επιτυχίες της εξωτερικής μας πολιτικής. Αλλά τί θα γίνει εάν, σε περίπτωση που δεχτούμε επίθεση από την Τουρκία, αίφνης οι Βρετανοί ή οι Ιταλοί αρνηθούν να μας συνδράμουν συμμορφώμενοι στο άρθρο 5 της Συνθήκης της ΔΕΕ; Ασφαλώς τίποτε! (Το πολύ να διαλυθεί de facto η ΔΕΕ). Κάτι τέτοιο θα πρέπει να αποκλείεται, καθώς υπάρχει μια φανερή κίνηση για την κατάργηση του άρθρου 5 (περί αυτόματης στρατιωτικής συνδρομής σε χώρα μέλος που δέχεται επίθεση). Εξάλλου, δεν πρέπει να υποτιμάμε το γεγονός ότι στενότεροι δεσμοί της Ε.Κ. με την ΔΕΕ και στενότεροι δεσμοί της ΔΕΕ με την Τουρκία συνεπάγονται στενότερους δεσμούς της τελευταίας με την Ε.Κ. 'Οσο για την αναγνώριση των πρώην γιογκοσλαβικών δημοκρατιών, ισχύει το ίδιο ερώτημα: Τί θα γίνει, εάν οι εταίροι μας αναγνωρίσουν μονομερώς τα Σκόπια; Απλώς θα απομονωθεί περισσότερο η Ελλάδα, εις βάρος και της - όποιας - κοινής εξωτερικής πολιτικής της Κοινότητας.

Το συμπέρασμα απ' όλα αυτά δεν είναι ότι η Κοινότητα μετά το Μάαστριχτ δεν έχει καμία ελπίδα διαμόρφωσης κοινής εξωτερικής και αμυντι-

κής πολιτικής (δύο πράγματα που σχεδόν πάντα συμβαδίζουν). Αντίθετα, ενισχύεται η άποψη ότι ο οικονομικός γίγαντας με τα πήλινα πόδια πρέπει επιτέλους να εναρμονίσει την οικονομική του ισχύ με μια ενιαία πολιτική επιρροής, κάτι που δεν επιτυγχάνεται με ημίμετρα και ευχολόγια, αλλά με την θεσμοθέτηση ενός Ευρωπαϊκού υπερεθνικού αμυντικού οργανισμού, εντεταγμένου πλήρως στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και με ουσιαστική ισχύ. Και καθώς δεν γίνεται ομελέτα χωρίς αγάπη, όπως οι Ευρωπαίοι ενώνουν τις οικονομίες τους, έτσι πρέπει και να δημιουργήσουν τον πυρήνα ενός Ευρωπαϊκού στρατού - έστω συμβολικού. Ομοίως για την Ελλάδα, η περιστασιακή αντίθεση ορισμένων κοινοτικών χωρών στα συμφέροντά της δεν σημαίνει ότι η Κοινότητα είναι επιβλαβής γι' αυτά. Τουναντίον, η χώρα μας πρέπει να γίνει πιο ευρωκεντρική από ποτέ και να προωθήσει την υπόθεση της κοινής αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής.

Βρισκόμαστε σε μια εποχή, που η Γαλλία αφήνει δια στόματος Μιτεράν να εννοηθεί, ότι θα επέτρεπε τον μερικό έλεγχο του πυρηνικού της οπλοστασίου από μια Κοινοτική Αμυντική Αρχή. Γιατί, λοιπόν, να μην προτείνει η Ελλάδα τη δημιουργία αυτού του Κοινοτικού Αμυντικού Οργανισμού, επιδεικνύοντας φαντασία και τόλμη - και απομονώνοντας τις επικινδυνες ακραίες τάσεις ελληνοκεντρισμού; 'Όχι μόνο επειδή έτσι η Ελλάδα περιγράφεται στην επίθεση και αναλαμβάνει την πρωτοβουλία στον κοινοτικό χώρο, αλλά και γιατί μια τέτοια εξέλιξη πραγματικά κάνει τα σύνορά μας σύνορα της Ευρώπης - χωρίς τρίτους.

Η ευκαιρία να αποδέσουμε την εικόνα του σιωπηλού εισπράκτορα της κοινοτικής βοήθειας μας δίνεται και μάλιστα σύντομα. Πρότα το 1994, οπότε λήγει η συνθήκη της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης και εκ των πραγμάτων τίθεται ξανά το θέμα της Ευρωπαϊκής Αμυνας και κατόπιν το 1996, οπότε έχουμε την προγραμματισμένη επανεξέταση των Συνθηκών της Ε.Κ. Είναι δύο ραντεβού για τη χώρα μας, που δεν πρέπει να πάνε χαμένα.

ΜΕΓΑΛΟ ΜΑΣΤΙΓΙΑΤ

Οι αεροπορικές μεταφορές και η Ευρωπαϊκή Ένωση του 1992

Του Δημήτρη Κούσιου*

Εισαγωγική παρατήρηση

1. Οι εκπρόσωποι των 12 κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κλήθηκαν στις 7 Φεβρουαρίου 1992 στο Μάαστριχτ να υπογράψουν το κείμενο της "Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση". Πέρα από τις αναπόφευκτες τυπικότητες της τελετής υπογραφής, την απαρίθμηση των επιτευγμάτων στα τελευταία χρόνια και την ενθαρρυντική παρόρμηση για έντονη δράση στο άμεσο μέλλον, ο στόχος που κυριάρχησε ήταν: "...μια κατά το δυνατόν καλύτερη προσέγγιση των ανθρώπων της Ευρώπης". Κι όταν μάλιστα ο στόχος αυτός διατυπώνεται το 1992, το έτος που τέθηκε σαν ορόσημο - και επιτεύχθηκε εν μέρει - της Ενωμένης Ευρώπης, αποκτά μια ιδιαίτερη σημασία για τον τομέα των μεταφορών και των αεροπορικών μεταφορών ειδικότερα...

Μια απαραίτητη αναδρομή

2. Είναι γνωστό ότι οι αερομεταφορές σε όλο τον κόσμο οργανώνονται ακόμα ακολουθώντας κανόνες που θεσπίστηκαν αμέσως μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο με τη γνωστή Συνθήκη του Σικάγου. Όμως, η προοδευτική εφαρμογή των αρχών του οικονομικού φιλελευθερισμού

δεν ήταν δυνατόν να αφήσει ανεπηρέαστες όλα αυτά τα χρόνια τις αεροπορικές μεταφορές τόσο στην Αμερική όσο και στην Ευρώπη.

3. Αποτέλεσμα ήταν, στα μέσα της δεκαετίας του '70, να δοθεί μια νέα ώθηση στον τομέα των αερομεταφορών, όταν στην Αμερική καθορίστηκαν μεταρρυθμίσεις που οδήγησαν σταδιακά στην φιλελευθεροποίησή τους. Αφορμή γι' αυτή την εξέλιξη αποτέλεσε εκτός των γενικών οικονομικών αιτιών και ένα άτεγκτο σύστημα ρυθμίσεων που είχε επιβληθεί στις εγχώριες αερομεταφορές των ΗΠΑ. Ήταν καταργήθηκε σταδιακά η κρατική διευθέτηση των αερομεταφορών και αντικαταστάθηκε από έναν αυτορρύτερο έλεγχο των καρτέλ που ονομάστικά έληξε την 1η Ιανουαρίου 1985.

Προς μια κοινή πολιτική αερομεταφορών

4. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχοντας αφενός ασχοληθεί με τις εμπειρίες που προέκυψαν από το παραδειγμα των ΗΠΑ και αφετέρου θέλοντας να δημιουργήσει μια εσωτερική αγορά παρόμοια σε μέγεθος, οικονομική ισχύ και επίπεδο ανάπτυξης με αυτό των ΗΠΑ, έκανε μια πρώτη προσπάθεια με το 1ο μνημόνιο της

* Ο Δημήτρης Κούσιος είναι Πολιτικός Μηχανικός του ΕΜΠ, ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου Συγκοινωνιολόγων και απόφοιτος των: Πανεπ. Καλιφόρνιας Berkeley (M.S.), Πανεπ. Birmingham U.K. (M.Sc.) και Πανεπ. Technion I.I.T. Χάιφας (D.Sc.). Εργάστηκε πέρα από μια 20ετία στην ΥΠΑ απ' όπου αποχώρησε σαν Γεν. Επιθεωρητής το 1983 αναλαμβάνοντας καθήκοντα στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, όπου σήμερα υπηρετεί σαν Αναπλ. Προϊστάμενος του τομέα της Εναέριας Ασφάλειας και Ελέγχου Ev. Κυκλοφορίας (Γ.Δ. VII/C-3). Διετέλεσε καθηγητής στη Σχολή Ικάρων (1968 - 1983) και σήμερα διδάσκει στο Πανεπ. του Loughborough U.K. από το 1990.

Επιτροπής το 1979. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διακήρυξε τότε σε δύο ψηφίσματά του ότι πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για να ενταθεί πραγματικά ο ανταγωνισμός, να αυξηθεί η ευελιξία και οι δυνατότητες ανανέωσης στις επιβατικές αεροπορικές μεταφορές μέσα στην Κοινότητα και ακόμη να επιτραπεί η απώλεια ανταγωνιστικότητας ανάμεσα στην ευρωπαϊκή και τις διητειρωτικές αγορές.

5. Τον Φεβρουάριο του 1984 η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δημοσίευσε το 2ο μνημόνιό της με τίτλο "Πρόδοδος προς την Καθιέρωση Κοινής Πολιτικής στον Τομέα των Αεροπορικών Μεταφορών", που ουσιαστικά αποτελεί το αρχικό από το ορόσημο στην πορεία προς την πολιτική και ιδεολογική αλλαγή στο χώρο της πολιτικής αεροπορίας. Το Συμβούλιο των Υπουργών δεν υιοθέτησε τα προτεινόμενα μέτρα αυτού του μνημονίου, ζητώντας μάλιστα μια κάποια μεγαλύτερη ευελιξία στην υπάρχουσα κατάσταση των αερομεταφορών της Κοινότητας. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όμως περιγράφει το μνημόνιο σαν "θεμελιακά θετικό βήμα" και οργάνωσε μια παγκόσμια και αξιοσημείωτη σε επιτυχία δημόσια ακρόαση στις Βρυξέλλες το 1985. Εξετάστηκε εκεί διεξοδικά αν είναι δυνατόν η κατάργηση των ρυθμίσεων στις αεροπορικές μεταφορές της Κοινότητας, σύμφωνα με τις ειδικές συνθήκες της εσωτερικής αγοράς των ΗΠΑ, να θεωρηθεί σαν εναλλακτική μορφή μιας κοινής πολιτικής αερομεταφορών και προέκυψε ότι κάτι τέτοιο δεν ήταν εφικτό για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Ιστορικά και κοινωνικά μια "απελευθέρωση" αμερικανικού τύπου δεν είχε ουσιαστικά ελπίδες να εφαρμοστεί στις αερομεταφορές της Ευρώπης.

6. Μια "απελευθέρωση" όμως βασισμένη σε μερικά σημαντικά μέτρα που θα μπορούσαν να ενσωματωθούν σταδιακά και κατάλληλα στο υπάρχον σύστημα αερομεταφορών, αποσκοπώντας π.χ. στον περιορισμό των μονοπωλιακών συμφωνιών, στην εύκολη προσπέλαση στην αγορά από νέες ή λειτουργούσες αεροπορικές εταιρείες κ.λπ., φάνηκε πως θα είχε πιο ευνοϊκά αποτελέσματα. Αναμφισβή-

H προοδευτική εφαρμογή των αρχών του οικονομικού φιλελευθερισμού δεν ήταν δυνατόν να αφήσει ανεπηρέαστες όλα αυτά τα χρόνια τις αεροπορικές μεταφορές τόσο στην Αμερική όσο και στην Ευρώπη.

τητα, η Επιτροπή είχε σαν μόνη δυνατότητα να προβάλει σταδιακά μια δέσμη πρωτοβουλιών μέσα στα πλαίσια της Συνθήκης της Ρώμης, προσπαθώντας να επιτύχει ταυτόχρονα με τις διαδικαστικές συζητήσεις καρποφόρα συμπεράσματα. Αυτός ο στόχος έπιτευχθηκε πρωταρχικά τον Δεκέμβριο του 1987, όταν το Συμβούλιο Υπουργών αποδέχθηκε την πρώτη δέσμη τέτοιων θεσμικών μέτρων στον αεροπορικό τομέα - βασισμένη χωρίς στο 2ο μνημόνιο της Επιτροπής - και που αφορούσαν τους ναύλους και τα κόμιστρα των αεροπορικών μεταφορών, τον έλεγχο της χωροτικότητας, την πρόσβαση των αερομεταφορέων σε δρομολόγια ενδοκοινοτικών αεροπορικών γραμμών και τις βασικές αρχές του ανταγωνισμού.

7. Μετά από διεξοδικές διαβούλευσης με ένα μεγάλο αριθμό εμπλεκομένων ομάδων, όπως κυβερνητικοί εμπειρογνώμονες, αεροπορικές εταιρείες, αερολιμένες, εμπορικά συνδικάτα, καταναλωτές, προμηθευτές, πράκτορες ταξειδίων, εμπορευματομεταφορείς και διάφορες κατασκευαστικές εταιρείες, η Επιτροπή προετοίμασε και παρουσίασε το Σεπτέμβριο του 1989 στο Συμβούλιο Υπουργών μια δεύτερη δέσμη θεσμικών μέτρων που περιελάμβανε κανόνες διέποντες

τις αεροπορικές μεταφορές μεταξύ των κρατών μελών στους τομείς που αναφέρθηκαν στην πρώτη δέσμη.

Επικουρικά αναφέρθηκαν εδώ θέματα μειώσεων θορύβου αεροσκαφών και εναρμόνιση ορισμένων στοιχείων του αεροπορικού συστήματος όπως απαιτήσεως ανθεκτικότητος αεροσκαφών, άδειες ασκήσεως επαγγέλματος και περιορισμός του χρόνου πτήσεως.

8. Στοχεύοντας στην ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς και για τις αεροπορικές μεταφορές, η Επιτροπή επεξεργάστηκε και παρουσίασε το καλοκαίρι του 1991 στο Συμβούλιο Υπουργών την τρίτη - και τελευταία - δέσμη θεσμικών μέτρων που περιελάμβανε περαιτέρω βελτιώσεις της κοινοτικής πολιτικής των αεροπορικών ναύλων και κομίστρων, την πρόσβαση σε κοινοτικά δρομολόγια και καθιέρωση κριτηρίων - για πρώτη φορά σ' αυτό τον τομέα - έκδοση αδειών αερομεταφορέων.

9. Οι διαβούλευσης με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη, αφού η Επιτροπή ανέπτυξε πλήρως τις προτάσεις της, οι εθνικές κυβερνήσεις άρχισαν άτυπους γύρους συνομιλιών και ο κλάδος της πολιτικής αεροπορίας συμβάλλει ήδη προς αυτή την κατεύθυνση. Παρόλα αυτά, αυτή η τρίτη δέσμη για κανένα λόγο δεν πρέπει να θεωρηθεί σαν μια κίνηση απλούστευσης προς μια πλήρως απελευθερωμένη αγορά. Απεντίας, σκιαγραφεί ευρείς και πολύπλοκους στόχους, η επίτευξη των οποίων δεν αποτελεί πλέον νευραλγικό πολιτικό θέμα, αλλά απλώς αφορά στην παγίωση, από διοικητική άποψη, μιας πολιτικής των αεροπορικών μεταφορών που έχει συμφωνηθεί επί της αρχής. Μιας αρχής "...που αφενός πρέπει να εξασφαλίσει μια οικονομικά υγιή αεροπορική βιομηχανία με λογικές συνθήκες εργασίας για τους εργαζόμενους και αφετέρου μια τέτοια δομή αγοράς, όπου οι αερομεταφορείς θα μπορούν να προσαρμόσουν τις επιχειρήσεις τους στις απαιτήσεις της και θα εξασφαλίζουν στους επιβάτες επαρκή επιλογή εξυπηρετήσεων σε λογικές τιμές...".

Μια τέτοια αρχή στην οποία βασί-

ΜΕΓΑ ΤΟ ΜΑΛΑΧΙΤΙΚΤ

ζεται η απελευθέρωση των αεροπορικών μεταφορών της Κοινότητας δεν είναι μεν πλέον θέμα πολιτικό, παρουσιάζει όμως τεράχτιες του τομέα, λόγω των προβλημάτων τα οποία συνεπάγεται και που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της κοινοτικής πολιτικής αερομεταφορών.

Οι απόψεις των αεροπορικών εταιρειών και των επιβατών

10. Δεδομένου ότι για το άμεσο μέλλον η Κοινότητα θα πρέπει να παρουσιάζει μια συνεχή οικονομική ανάπτυξη, εξαφάνιση των εσωτερικών συνόρων, αυξανόμενο εσωτερικό ανταγωνισμό με αποτέλεσμα τη βελτίωση της παροχής αεροπορικών υπηρεσιών και οξύ ανταγωνισμό από αεροπορικές εταιρείες τρίτων χωρών (ΗΠΑ, Ασίας κ.λπ.), ο ρόλος των αεροπορικών εταιρειών για τη δεκαετία του '90 δεν διαγράφεται καθόλου εύκολος.

Με βάση μια απεριόριστη μεταφορική ικανότητα, την ελεύθερη τιμολόγηση, την ελεύθερη πρόσβαση σε ενδοκοινοτικές διαδρομές και με αντικειμενικά και εναρμονισμένα κριτήρια χορήγησης άδειας και την εκ των πραγμάτων καθιέρωση ενδομεταφορών με κοινοτική ιθαγένεια (cabotage) οι αεροπορικές εταιρείες ενδιαφέρονται άμεσα για τα οποιαδήποτε μέτρα απελευθέρωσης θα ήθελε να επιβάλει η Κοινότητα.

11. Μια οποιαδήποτε περαιτέρω μείωση του υπηρεσιακού τους κόστους ή μια αύξηση της παραγωγικότητας θα μπορούσε να βλάψει την τόσο ευαίσθητη ισορροπία μιας ήδη προσδοκόφρος αγοράς. Και υπάρχουν πολλά επιχειρήματα που δικαιολογούνται αυτή την ευαίσθησία της ευρωπαϊκής αγοράς, τα οποία συνυποτίθενται και τις βασικές διαφορές μεταξύ των αεροπορικών εταιρειών Ευρώπης και Αμερικής. Μια βασική λόγου χάρη διαφορά είναι η ύπαρξη συνόρων μεταξύ κρατών μελών της Κοινότητας, όχι μόνο φυσικών και πολιτικών - τα οποία άλλωστε εύκολα ξεπερνούνται - αλλά επί-

Hπρομήθεια του εξοπλισμού του συστήματος ελέγχου εναέριας κυκλοφορίας θα πρέπει να γίνεται μετά από συντονισμένες ενέργειες, τα χρήματα που συλλέγονται από την καταβολή εκ μέρους των κρατών μελών των τελών εξυπηρετήσης να υπόκεινται σε μια κεντρική διαχείριση

σης θεσμικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών, μολονότι οι κάτοικοι της Ευρώπης έχουν κοινή κοιτίδα πολιτισμού.

12. Είναι επίσης μέσα στα ενδιαφέροντα των αεροπορικών εταιρειών, πέρα από την ικανοποίηση των πελατών τους, δηλ. των επιβατών, να ικανοποιούν όσο το δυνατόν το προσωπικό τους, το οποίο είναι η κινητήρια δύναμη του όλου συστήματος, λόγω της απαιτούμενης υψηλής κατάρτισης και της συνεχούς εξέλιξης στον τομέα. Αυτό το προσωπικό δίκαια απαιτεί βελτιωμένες συνθήκες εργασίας και κατοχυρωμένη πρόσβαση στο επάγγελμα.

Είναι όμως παράγορο ότι η "Λευκή Βίβλος" της Ένωσης Ευρωπαϊκών Αερομεταφορέων (AEA) που κυκλοφόρησε το 1990, παρακάμπτει τα άμεσα προβλήματα και δηλώνει συμπαράσταση στη βαθμιαία δημιουργία μιας γνήσιας ενιαίας αεροπορικής αγοράς.

13. Από τη σκοπιά τους οι επιβάτες κρίνουν την όποια κοινή πολιτική αεροπορικών μεταφορών της Κοινότητας από το αν μπορεί να προσφέρει μεγαλύτερη επιλογή εξυπηρετήσεων σε λογικές τιμές και με κάθε διευκόλυνση αποφεύγοντας καθυστερήσεις και προσφέροντας πλήρη ασφάλεια

κατά τις πτήσεις.

Η εντύπωση που δίνεται στους πιβάτες με την ολοκλήρωση της Ευραίας Ευρωπαϊκής Αγοράς στο τέλος του 1992 είναι ότι τα κόμιστρα μειωθούν λόγω του αυξημένου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά. Κατι τέτοιο δεν πρέπει να θεωρηθεί βέβαιο, γιατί προκύπτουν νέες δαπάνες που οφείλονται σε άνευ προηγουμένου οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά μέτρα τα οποία προβλέπονται να υπονομεύσουν την ανταγωνιστικότητα των κλάδου των αερομεταφορών της Κοινότητας έναντι των ενταγωνιστών του σε παγκόσμιο επέδο.

Η σκοπιά των αερολιμένων

14. Σήμερα αποτελούν πλέον αναπόσπαστο μέρος του όλου αεροπορικού δικτύου προσφέροντας τις αποτούμενες εξυπηρετήσεις για τους επιβάτες στην απογείωση ή την άφιξη τους, συγκεντρώνοντας τεράστια ποσά για την εξασφάλιση αυτών των εξυπηρετήσεων από τα αεροναυτιλικά ή άλλα τέλη και δημιουργώντας μια συνεχή και επιτακτική ανάγκη έργων υποδομής, η έλλειψη των οποίων επιδρά στη χωρητικότητα του όλου συστήματος.

15. Η προβλεπόμενη κατάργηση των συνόρων μεταξύ των κρατών μελών θα δημιουργήσει αναμφισβήτητα μια αναστάτωση στον όρο "Διεθνής Αερολιμένας" αφού για την Ευρώπη θα είναι πια "εσωτερική γραμμή" με ανυπολόγιστες ακόμη επιπτώσεις στη προαναφερόμενα αεροναυτιλιακά τέλη, η μείωση των οποίων θα προκαλέσει μια αύξηση στα εσωτερικά τέλη των αερολιμένων - για να συνεχιστεί απρόσκοπτα η λειτουργία τους - η ίδια επιβαδύνει τους χρήστες τους, δηλ. τις αεροπορικές εταιρείες ή και τους επιβάτες. Θα βρεθούμε λοιπόν σύντομα μπροστά σε μια δραστική αλλαγή των γνωστών αρχών λειτουργίας των αερολιμένων.

16. Ακόμα, η έλλειψη έργων υποδομής περιορίζει αναμφισβήτητα τη χωρητικότητα των αερολιμένων, προκαλώντας έτσι πρόβλημα στην περαιτέρω ανάπτυξη της εναέριας κυκλοφορίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι μια πρόσφατη μελέτη της Ένωσης

Ευρωπαϊκών Αερομεταφορέων (AEA) αποκαλύπτει ότι:

- οι 20 από του 46 διεθνείς αερολιμένες της Ευρώπης θα έχουν εξαντλήσει τα περιθώρια χωρητικότητας του συστήματος διαδρόμων προσγειό/ απογειώσεών τους πριν από το 1995,

- 11 ακόμη αερολιμένες θα αντιμετωπίσουν συναφή προβλήματα μεταξύ του 1996 και 2000 και ακόμη

- οι διεθνείς αεροσταθμοί 26 αερολιμένων θα έχουν κορεσθεί μέχρι το 1996, ενώ

- 9 ακόμη αερολιμένες θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα κορεσμού αεροσταθμών στα 5 επόμενα χρόνια.

Η φοβερή αυτή προοπτική δημιουργεί άμεσα τεχνικά προβλήματα που η επίλυσή τους απαιτεί νέα έργα υποδομής και τεράστιες χρηματοοικονομικές επενδύσεις.

Η χωρητικότητα του εναέριου χώρου

17. Ισως αυτή είναι η κατάλληλη στιγμή για να εξετάσει κανείς τα διάφορα προβλήματα στις αερομεταφορές από τη σκοπιά του εναέριου χώρου. Είναι γεγονός ότι τα υφιστάμενα προβλήματα δεν οφείλονται σε υπερβολικά έντονη εναέρια κυκλοφορία, αλλά κυρίως σε κακή οργάνωση και σε ανεπαρκή συντονισμό των σχετικών επενδύσεων.

Ο κατακερματισμός του εναέριου χώρου της Ευρώπης σε 22 εθνικά συστήματα που το καθένα έχει διαφορετικό επίπεδο απόδοσης και απαιτεί διαφορετικά τέλη για τους αερομεταφορείς επηρεάζει αρνητικά το συνολικό επίπεδο δυναμικότητας του ευρωπαϊκού εναέριου χώρου και προκαλεί τεράστιες δαπάνες της τάξεως των:

- 1 δις δολαρίων το χρόνο για καθυστερήσεις λόγω του συστήματος εναέριας κυκλοφορίας.

- 4,2 δις δολαρίων το χρόνο για επιπρόσθετες λειτουργικές δαπάνες, λόγω της επιπρόσθετης διανυθείσας απόστασης και του επιπλέον χρόνου πτήσεως που οφείλονται στο υφιστάμενο μη αποτελεσματικό δίκτυο αεροδιαδρόμων κ.λπ.

18. Διεθνείς Οργανισμοί με κύρος, εμπειρία, αλλά και οικονομικο - πολιτική δύναμη ερίζουν για τη βελτίω-

**Η ολοκλήρωση
της Ενιαίας
Ευρωπαϊκής Αγοράς,
τουλάχιστον
στις αεροπορικές
μεταφορές μετά
την πολιτική της επίτευξη
προϋποθέτει
μια αργή
και δύσκολη
τεχνική υλοποίηση.**

ση του προβλήματος στο άμεσο και την επίλυσή του στο απώτερο μέλλον. Η Ευρωπαϊκή Ένωση Πολιτικής Αεροπορίας (ECAC), ο Οργανισμός Eurocontrol αλλά και η Κοινότητα συνεισφέροντας με άμεσους οικονομικούς πόρους, με πολιτική πίεση, αλλά και αντίστοιχα ερευνητικά προγράμματα (όπως το Euret, Atlas κ.λπ.) προσπαθούν να συντονισθούν για την κατά το δυνατόν επίλυση του πολύπλοκου αυτού προβλήματος.

19. Η λύση δεν προβλέπεται ούτε σύντομη ούτε ακαριαία. Μια βελτίωση μόνο μπορεί να επιτευχθεί βασισμένη σε συγκεκριμένες προτάσεις, οι οποίες των οποίων θα μπορούσαν να είναι:

- η προμήθεια του εξοπλισμού του συστήματος ελέγχου εναέριας κυκλοφορίας θα πρέπει να γίνεται μετά από συντονισμένες ενέργειες, ο δε εξοπλισμός να ανταποκρίνεται σε κοινές προδιαγραφές και να είναι απόλυτα συμβατά μεταξύ τους τα διάφορα συστήματα εναέριας κυκλοφορίας. Ακόμη,

- τα χρήματα που συλλέγονται από την καταβολή εκ μέρους των κρατών μελών των τελών εξυπηρέτησης να υπόκεινται σε μια κεντρική διαχείριση ώστε να είναι δυνατή η διάθεση επι-

πρόσθετων ποσών στις περιοχές εκείνες της Ευρώπης που χρειάζονται επειγόντως βελτίωση του εναέριου δυναμικού τους.

Είναι προφανής η ανάγκη δημιουργίας στο άμεσο μέλλον ενός υπερεθνικού συστήματος εναέριας κυκλοφορίας για ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο με μια σταδιακή κοινή προσέγγιση και με την αναγκαία πολιτική υποστήριξη.

Συμπερασματική κατάλοξη: η αληθινή πρόκληση του 1992

20. Η ολοκλήρωση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς, τουλάχιστον στις αεροπορικές μεταφορές μετά την πολιτική της επίτευξη προϋποθέτει μια αργή και δύσκολη τεχνική υλοποίηση. Ισως, για την ώρα, να αφήνει και ορισμένα προβλήματα αναπάντητα.

Η χρονιά όμως του 1992 είναι γεμάτη προκλήσεις. Μερικές είναι πολιτικές ακόμη, άλλες ιδεολογικές και άλλες αποβλέπουν σε τεχνικά επιτεύγματα. Μεγάλες ή μικρές όμως αντανακλούν σε μια Ενωμένη πλέον Ευρώπη όπως τα κράτη μέλη της ορματίστηκαν και οι άνθρωποι της ανταποκρίθηκαν "...προσεγγίζοντας περισσότερο μεταξύ τους".

Αναφορές

1. "Airport Charges in Europe" (1989) Inst. ITA Studies and Reports, Second Ed., 14 (2), 65.
2. "Air Traffic system capacity problems" (1989), COM (88) 177 Final. Commission of the European Communities, Brussels, Belgium.
3. "European Airports preparing for 1992", Internation Civil Airport Association (ICAA) Europe Symposium Papers, Brussels, 25 - 27 April 1989.
4. Council Regulation No 3975/87, EEC Official Journal, 30 (374), p. 1.
5. "Working documents" (1985). Hearing Organized by the Committee on Transport, European Parliamen, P.E. 96.518/ Fin B. Brussels, Belgium.
6. "Progress towards the development of a community air transport policy" (1984). Civil Aviation Memorandum no 2. Commission of the European Communities, Brussels, Belgium, COM (84) 72 Final, Mar.
7. "Air Transport. A Community approach" (1979) Civil Aviation Memorandum No 1, Bulletin of the European Communities, Supplement 5/79, Commission of the European Communities, Brussels, Belgium.

ΜΕΓΑ ΤΟ ΜΑΛΑΣΤΡΙΧΤ

Το ECU και η αρχή της Νέας Παγκόσμιας Οικονομικής τάξης

Tou ALFONSO JOZZO, *the Federalist n. 2, year XXXIII, 1991*

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ
"ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΚΦΡΑΣΗΣ"
ΜΕ ΤΟ
"THE FEDERALIST"

Φ

ιλοξενούμε στο τεύχος αυτό το άρθρο του Alfonso Jozzo "Το ECU και η αρχή της Νέας Παγκόσμιας

Οικονομικής Τάξης". Το άρθρο αυτό δημοσιεύθηκε στο 2ο τεύχος του 1991 του περιοδικού *The Federalist*.

Το περιοδικό *Eυρωπαϊκή Έκφραση* εγκαινιάζει έτσι την αποκλειστική

συνεργασία του με την εκδοτική αυτή προσπάθεια που πρωτοεμφανίστηκε στην Ιταλία το 1959 και εκδίδεται από το 1984 στα Αγγλικά,

Γαλλικά και Ιταλικά προάγοντας και μ' αυτό τον τρόπο τον πολιτικό προβληματισμό για τη φεντεραλιστική ένωση της Ευρώπης.

Hενδώπη βρίσκεται σήμερα στο κατώφλι της Νομιματικής Ένωσης: εάν τα αποτελέσματα της τρέχουσας διακυβερνητικής διάσκεψης είναι θετικά - όπως διαφαίνεται μετά την άμεση έγκριση των μέχρι τώρα αποτελεσμάτων από το Ηνωμένο Βασίλειο - και μέσα σε 3 έως 5 χρόνια μια νέα Συνθήκη σχεδιασθεί σχετικά με μια ενιαία κεντρική τράπεζα, ακόμα και ομοσπονδιακή, και υιοθετηθεί το ECU ως ενιαίο νόμισμα, η ζητική μεταρρύθμιση των διεθνών οικονομικών σχέσεων θα έχει ξεκινήσει.

Μπορούμε, λοιπόν, να αναρωτηθούμε αν μια νέα οικονομική τάξη θα ξεκινήσει με το ECU και να προσπαθήσουμε να διαπιστώσουμε τη δυναμική αυτής της ζητικής μεταρρύθμισης του διεθνούς νομιματικού συστήματος, μια μεταρρύθμιση που μπορεί να αποβεί πιο σημαντική από εκείνη που προκλήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν ιδρύθηκε το Διεθνές Νομιματικό Ταμείο στο Breton Woods.

Ο "Νότος" και η οικολογία: οι νέες προκλήσεις

Hπαγκόσμια οικονομία αντιμετωπίζει σήμερα δύο μεγάλες προκλήσεις, που απαιτούν διαφορετική χρήση των πόρων σε σύγκριση με τις περασμένες δεκαετίες:

1) Είναι απολύτως απαραίτητο να διασφαλίσουμε την ανάπτυξη του "Νότου" παγκοσμίως και να μειώσουμε το χάσμα του με τον "Βορρά", με στόχο την αποτορπή της δημιουργίας δύο αντιμαχομένων στρατοπέδων, τον έλεγχο της μετανάστευσης, την εξάπλωση της δημο-

κρατίας και τέλος τη δυνατότητα διαρροίας διεθνών θεσμών, που θα χουν ασφάλεια και ευημερία σε όλους ανθρώπους.

2) Η προστασία της οικολογίας σορροπίας απαιτεί σημαντικές αλλαγές στους θεσμούς που είναι υπεύθυνοι τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος, με σκοπό την αποτροπή της για της χρήσης της γης με τις επακόλουθες αρνητικές της επιπτώσεις.

Η ορθολογιστική χρήση του κεφαλαίου είναι απαραίτητη αν λάβουμε τις μεγάλες ανάγκες που θα πρέπει να αντιμετωπισθούν (ανάπτυξη του "Νότου", οικολογική ισορροπία) και προσδιορισμένη δυνατότητα του οικονομικού συστήματος να αυξήσει σημαντικά διαθέσιμα κεφάλαια. Οι νέες στρατηγικές που χαρακτηρίζουν την παγκόσμια οικονομία απαιτούν την επιστροφή στην έννοια της "σπανιότητας" των φαλαίου - που αποτελεί άλλωστε από τις αρχές της οικονομίας - και σιγουρά ότι η παγκόσμια αγορά τους διαρρέει επαρκώς με την ανακαταστάση των πόρων εκεί όπου θα χρησιμοποιούνται τα καταργώντας έτσι τους θεσμικούς προγραμμάτους που σήμερα τους σταταρίζουν κατά τον παραγωγικότερο τρόπο.

Ειδικότερα, η σημερινή τάση ποιεύνει τα κεφάλαια στο "Βορρά" εισαγόμενα μεγαλύτερου "πολιτικού" χαρακτήρα για τις ιδιωτικές επενδύσεις στο "Νότο" θα πρέπει να αλλάξει πεύοντας στην αξιοποίηση του παγκοσμίου δυναμικού αυτών των περιοχών όπου ο παραγόντας του πολύ χαροκόπους εργασίας θα πρέπει να μοποιηθεί στον τόπο παραγωγής την οποία ανέβαλε τα ανεπιθύμητα κύρια μεταναστών.

Αντίθετα, ένα υπερεθνικό "οικολογικό" σύστημα φορολογίας θα πρέπει σύντομα να εφαρμοστεί ούτως ώστε να κατευθυνθούν οι επενδύσεις προς εκείνα τα πεδία που επιτρέπουν την προστασία του περιβάλλοντος και την οικολογική ισορροπία.

Ένα νέο διεθνές νομισματικό σύστημα

Το πρώτο βήμα για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι είναι η αναδιάρθρωση του διεθνούς νομισματικού συστήματος και η ύπαρξη ενός σταθερού "παγκόσμιου νομίσματος", που δεν θα επηρεάζει σοβαρά, λόγω πληθωρισμού, τη λειτουργία της παγκόσμιας αγοράς.

Πραγματικά, πρόκειται για την αποκατάσταση και την επέκταση σε όλο τον κόσμο των συνθηκών της νομισματικής σταθερότητας, που ορίστηκε στο Bretton Woods - με το μηχανισμό του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και τη μετατροπή της δολαρίου σε χρυσό - και για την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής ανασυγκρότησης μέσω της παρόμβασης της Διεθνούς Τράπεζας, σύμφωνα με το Σχέδιο Μάρσαλ.

Το ECU θα προσφέρει παγκοσμίως ένα νομισματικό σύστημα βασισμένο στη σταθερότητα και θα αποτρέψει το χειρισμό του πληθωρισμού της παγκόσμιας οικονομίας από χώρες με ιδιαίτερα συμφέροντα, εφόσον μόνον εάν επιδείξει σημαντική σταθερότητα θα μπορέσει να γίνει διεθνές νόμισμα συναγωνίσμου του δολαρίου, ανταποκρινόμενο έτσι στις αποτήσεις των επενδυτών σ' όλο τον κόσμο που επιθυμούν να αποφύγουν τη συρρίκνωση των κεφαλαίων τους από τον πληθωρισμό.

Η ίδια θεσμική δομή, συνδεδεμένη με την έκδοση του ECU - μια ανεξάρτητη διεθνής τράπεζα - θα ενδυναμώσει αυτή την τάση, καθώς το ECU θα εκδίδεται από μια "αληθινή" ομοσπονδία, όπου η δύναμη των πολιτικών αρχών να επηρεάζουν την έκδοσή του θα είναι μηδαμινή.

Με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ο έλεγχος του πληθωρισμού θα ενισχυθεί και οι μηχανισμοί της οικονομικής και νομισματικής ένωσης θα αποτρέψουν τον σχηματισμό μεγάλων δημοσίων ελλειψών σε ευρωπαϊκή αλλά και εθνική κλίμακα, αυ-

ξάνοντας έτσι το επενδυτικό κεφάλαιο. Οι ΗΠΑ θα αναγκαστούν παράλληλα, λόγω του συναγωνισμού του ECU με το δολάριο, να σταθεροποιήσουν το νόμισμά τους, να συγκρατήσουν τον πληθωρισμό και να μειώσουν σημαντικά την απορρόφηση των εξωτερικών πόρων με σκοπό τη χρηματοδότηση ενός επιπέδου κατανάλωσης ασύμβατου με την εγχώρια παραγωγή.

Η βασική αναδιάρθρωση του διεθνούς νομισματικού συστήματος που θα προκαλέσει το ECU, θα επιτρέψει την αύξηση του διαθεσίμου κεφαλαίου σε παγκόσμια κλίμακα και θα καταστήσει δυνατή τη χρηματοδότηση σχεδιών για οικολογική αποκατάσταση, καθώς και για ανάπτυξη του "Νότου", κάτι που σήμερα είναι αδιανότο.

Σχέδιο ανάπτυξης του "Νότου"

Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια ενός αρχικού σταδίου το ECU, ως παγκόσμιο νόμισμα συναγωνίσμου του δολαρίου, θα δημιουργήσει υψηλά "πραγματικά" (δηλαδή απηλλαγμένα πληθωρισμού) επιτόκια με την επόμενη μεταφορά του εισοδήματος από τους χοήστες στους κατόχους του κεφαλαίου σε όλες του τις μορφές, συμπεριλαμβανομένων και των αναλωσίμων αγάθων (για παράδειγμα το πετρέλαιο ή και η ξυλεία). Εάν η αγοραστική δύναμη του παγκόσμιου νομίσματος προφυλαχθεί από τον πληθωρισμό, οι χώρες - οφειλέτες θα αναγκασθούν να μεταφέρουν πλούτο στις χώρες - πιστωτές και ο κύκλος των τελευταίων δεκαετιών, κατά τον οποίο ο "Νότος" χρηματοδοτούσε το "Βορρά", θα διακοπεί.

Η αλλαγή των ρόλων δεν θα είναι εύκολη, καθώς όλες οι οικονομίες θα πρέπει να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες που θα κυριαρχούν στην παγκόσμια αγορά. Όμως, αντίθετα με ό,τι συνέβη στη δεκαετία του 1970, όταν ο κύκλος του πληθωρισμού που πυροδότησαν οι ΗΠΑ με την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods συγκέντρωσε εκεί την ανακύλωση του παγκόσμιου πλεονάσματος, θα είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί αυτή η ευκαιρία για την ουσιαστική αναδιάρθρωση όλων των θεσμικών και οικονομικών δικτύων, τόσο στο "Βορρά" όσο και στο "Νότο". Εξάλλου, είναι φυσικό ότι ο προαναφερθείς παγκόσμιος κύκλος πληθωρισμού επεβλή-

θη μετά την αποτυχία του Σχεδίου Werner που απετέλεσε την πρώτη προσπάθεια επίτευξης της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης.

Το κεφάλαιο μπορεί να διοχετεύεται στις περιοχές εκείνες όπου η χρήση του θα είναι περισσότερο αποδοτική (το "Νότο"), μόνον αν ο προαναφερθείς "πολιτικός" κίνδυνος εκλείψει.

'Οπως συνέβη και στις δυτικές οικονομίες, όπου το Σχέδιο Μάρσαλ εφαρμόστηκε, πρέπει πρώτ' α' όλα να γίνονται ανταλλαγές και επενδύσεις στις χώρες του "Νότου", τουλάχιστον μέσα στα πλαίσια των οικονομικών περιφερειακών συμφωνιών με ελάχιστη βιωσιμότητα και να συνδεθούν - όπως τότε η Δυτική Ευρώπη - με ένα οικονομικό πόλο έλξης, όπως η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία. Μόνο σ' αυτή την περίπτωση η οικονομική δραστηριότητα στις χώρες του "Νότου" θα αποδειχθεί αποτελεσματική και ανταγωνιστική, ακόμα κι αν χρησιμοποιούνται τεχνολογίες και μέθοδοι παραγωγής που απαιτούν χαμηλότερη παροχή κεφαλαίου για κάθε εργαζόμενο.

Η παρόμβαση θεσμών, λοιπόν, εμπνευσμένων από ό,τι κατέστησε δυνατή την Ευρωπαϊκή ανασυγκρότηση, αποτελεί τον επόμενο στόχο των φεντεραλιστών, ούτως ώστε να προχωρήσουν προς τη νέα παγκόσμια οικονομική τάξη: το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για Οικονομική Συνεργασία, η Ευρωπαϊκή Ένωση Πληρωμών, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι μερικά παραδείγματα.

Η παρούσα κατάσταση στη Λατινική Αμερική, Αφρική και Ασία, είναι αναμφίβολα διαφορετική: χρειάζονται νέες ιδέες προκειμένου να δημιουργηθούν νέα θεσμικά πρότυπα, που θα επιτρέψουν την επανένωση του "Βορρά" και του "Νότου" στον κόσμο μας.

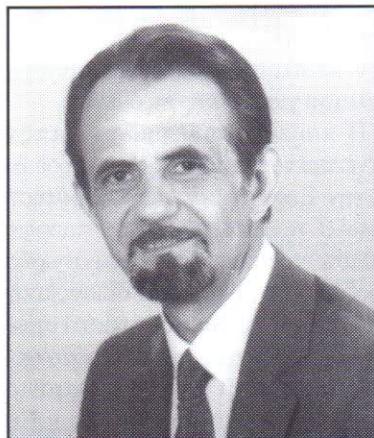
Τη στιγμή επίτευξης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης, το αποκορύφωμα της διαδικασίας που ξεκίνησε μεσόν αιώνα πριν, η εξέταση του πρώτου σταδίου αυτής της προσπάθειας ενδεχομένως να μην μας δώσει μόνο το ιδανικό ερεθίσμα για να αντιμετωπίσουμε αυτό το έργο, αλλά και κάποιες προτάσεις και παραδείγματα.

ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΑΛΑΖΙΝΗ

ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ

ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΕΙΝΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΜΕ ΤΟΝ ΓΙΩΡΓΟ ΣΑΡΕΙΔΑΚΗ

Ευρωβουλευτής της Νέας Δημοκρατίας από το 1986. Πτυχιο Νομικής και πτυχιο οικονομικών και πολιτικών επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ειδικεύθηκε στο ναυτικό και στο αεροπορικό δίκαιο στο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών και στο Πανεπιστήμιακό Κέντρο Ευρωπαϊκών Σπουδών του Ναυσύ.

ΕΡ.: Γιατί νομίζετε ότι ο απλός Ευρωπαϊς πολίτης πρέπει να αισθάνεται ικανοποιημένος από την έκβαση των δύο διακυβερνητικών διασκέψεων για την οικονομική και τη γομισματική ένωση και την πολιτική ένωση μετά τη συνάντηση του Μάαστριχτ και την τροποποίηση των ιδρυτικών συνθηκών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων;

■ Οι αποφάσεις του Μάαστριχτ είναι αυτόχρονα επαναστατικές. Όταν οι ηγέτες των Δώδεκα αποφάσιζουν να καταργήσουν τα νομίσματα των χωρών τους πριν από το τέλος της δεκαετίας και στη θέση τους να συστήσουν ένα μοναδικό νέο νόμισμα, επιχειρούν μια τόσο βαθιά ζήξη με το παρελθόν, που λίγο διαφέρει από μιαν αληθινή επανάσταση (με ή χωρίς εισαγωγικά). Το ίδιο και όταν αποφασίζουν να προχωρήσουν τόσο μακριά στο δόρυ της Πολιτικής Ένωσης, ώστε να περιλάβουν και την ιδέα της Κοινής Αμυντικής Πολιτικής και τελικά της ίδιας της Κοινής Αμυνας και Ασφάλειας.

Αυτή η προσέγγιση θα καταργήσει τεράστιο κόστος, το οποίο ακόμη "πληρώνουν" οι ευρωπαϊκές χώρες για τη διατήρηση των διοικητικών, οι-

κονομικών, νομισματικών, πολιτικών συνόρων (το περίφημο "κόκκινης μη Ευρώπης").

Η κατάργηση των συνόρων, και η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και η Κοινή Αμυνα και Ασφάλεια, δεν θα μειώσουν απλώς τα πάνες κάθε κοινοτικής χώρας, κυρίως θα αποδεσμεύσουν πολύ δυνάμεις για την οικοδόμηση κοινού ασφαλούς μέλλοντος ειρηνικής δημοκρατίας, ευημερίας και κοινής δικαιοσύνης. Γι' αυτό κυρίως θε Ευρωπαϊς πολίτης πρέπει να θάνεται ικανοποιημένος από τις αποφάσεις του Μάαστριχτ.

ΕΡ.: Σε ποιό βαθμό η ενοποίηση Ευρώπης εξαρτάται από τη βεργήσεις, τους διπλωμάτες τους πάσης φύσεως εθνικού καινοτοκούς γραφειοκράτες εκτελεστική εξουσία δηλαδή σε ποιό βαθμό συμμετέχουν μπορούσαν να συμμετάσχουν στο μέλλον σ' αυτή την προθεια οι λαοί της Ευρώπης εκλεγμένοι αντιπρόσωποι δηλαδή το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα εθνικά Κοινωνία;

■ **Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι, γιατί οι λαοί θέλησαν την**

Ένη και την εξέλιξή της.

Οι τεχνοκράτες, οι διπλωμάτες, ακόμη και οι κυβερνήσεις, υλοποιούν απλώς τη βούληση των ευρωπαϊκών λαών και εξασφαλίζουν τη συνέχεια, την εμβάθυνση και τη διεύρυνσή της. Αν οι λαοί ήταν αντίθετοι προς την κοινοτική ιδέα, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ούτε θα είχε ιδρυθεί, ούτε πολύ περισσότερο θα είχε εξελιχθεί στην "Ευρωπαϊκή Ένωση", που γεννήθηκε από τις αποφάσεις του Μάαστριχτ.

Αυτό το υπό διαμόρφωση κοινοτικό "πολιτικό σύστημα" θα ολοκληρωθεί τελικά από τη δράση, την έμπνευση και την επιμονή των λαϊκών εκπροσώπων, βουλευτών των εθνικών και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, γιατί αυτοί είναι οι αυθεντικότεροι εκφραστές της βούλησης (και της αξιώσης) των ευρωπαϊκών λαών. Με τη βοήθεια, φυσικά, και όλων των άλλων!

ΕΡ.: Πώς μπορούμε να ορίσουμε σήμερα, μετά τη νέα τροποποίηση των ιδρυτικών συνθηκών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, την αρχή της επικουρικότητας, λαμβάνοντας υπόψη το δεδομένο, που τείνει να αποχωρούταν, δηλαδή την αρχή με την περιστροφή των βασικών εξουσιών μέσα στην Κοινότητα, γύρω από τα τρία κυρίως δυνατά επίπεδα κατανομής αρμοδιοτήτων, δηλαδή την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τους θεσμούς αποκέντρωσης των κρατικών λειτουργιών, το κράτος και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα;

■ Οι αποφάσεις είναι λογικό να λαμβάνονται και να εκτελούνται όσο το δυνατό πλησιέστερα προς το επίπεδο της μείζονος αποτελεσματικότητάς τους.

Για πάρα πολλά θέματα, το Έθνικό Κράτος δεν ανταποκρίνεται σ' αυτή την αναγκαιότητα. Πολύ συχνά τα ίδια τα θέματα ξεπερνούν τις διαστάσεις και τα όριά του (διεθνείς συγκοινωνίες, προστασία περιβάλλοντος κ.λπ.). Άλλοτε πάλι, ένα τοπικό ή περιφερειακό πλαίσιο είναι καταλληλότερο για την αμεσότερη λήψη και την αποτελεσματικότερη εκτέλεση μιας απόφασης που αναφέρεται π.χ. σε μια πόλη, ένα χωριό ή μια επαρχία.

Με βάση αυτή την αρχή, ουδείς λό-

Αυτό που έχει μέγιστη σημασία τώρα, είναι η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των μεταφερόμενων πόρων στις ασθενέστερες χώρες και περιοχές όχι μόνο με την ποσοτική αύξηση της απορρόφησης των κοινοτικών κονδυλίων όσο κυρίως με την ποιοτική βελτίωση της αναπτυξιακής χρησιμοποίησής τους από τους ενδιαφερόμενους.

γος υπάρχει να ασκεί εξουσίες ή να έχει αρμοδιότητες το ανώτερο επίπεδο, π.χ. το κοινοτικό, όταν το εθνικό είναι αποτελεσματικότερο. Ούτε το κρατικό, όταν το τοπικό ή επαρχιακό επίπεδο είναι καταλληλότερο. Με τις αποφάσεις του Μάαστριχτ, αυτή η αρχή φαίνεται ν' αναγνωρίζεται σαφέστερα.

Είναι αυτονότο, ότι τα ιράτη της

Η κατάργηση των συνόρων, όπως και η Κοινή Εξωτερική Πολιτική, καθώς και η Κοινή Άμινα και Ασφάλεια, δεν θα μειώσουν απλώς τις δαπάνες κάθε κοινοτικής χώρας, αλλά κυρίως θα αποδεσμεύσουν πολύτιμες δυνάμεις για την οικοδόμηση ενός κοινού ασφαλούς μέλλοντος ειρήνης, δημοκρατίας, ευημερίας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

'Ενωσης, και βέβαια και η Ελλάδα, θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους αυτή τη γενικότερη τάση στην εσωτερική τους οργάνωση και διάρθρωση, ώστε να μπορέσουν να λειτουργήσουν οι ελληνικοί θεσμοί κατά τρόπο συμβατό με τους κοινοτικούς. Άλλοτε αυτή η συμβατότητα είναι στοιχείο του αναγκαίου θεσμικού και διοικητικού εκουγχρονισμού της χώρας μας.

ΕΡ.: Θα μπορούσαμε να διαπιστώσουμε, για την περίπτωση της Ελλάδας ειδικότερα, την ύπαρξη ενός τριπλού δημοκρατικού ελλείμματος που αφορά βέβαια και τα τρία επίπεδα λήψης αποφάσεων και άσκησης πολιτικής: την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, τη Βουλή των Ελλήνων απέναντι στην κυβέρνηση και την εκτελεστική εξουσία, και την Τοπική Αυτοδιοίκηση; Τί θα μπορούσε να γίνει για την κάλυψη αυτού του τριπλού ελλείμματος δημοκρατίας;

■ Τέτοια ελλείμματα υπάρχουν, λιγότερο ή περισσότερο, σε όλες τις χώρες της Κοινότητας. Το γαλλικό Κοινοβούλιο π.χ. έχει λιγότερες εξουσίες από το ελληνικό και η Ολλανδική 'Άνω Βουλή λιγότερες από τη γερμανική Γερουσία και περισσότερες από τη βρετανική Βουλή των Λόρδων.

Η κοινοτική θεσμική οργάνωση έχει εμφανέστερο - όπου υπάρχει - το δημοκρατικό έλλειμμα τόσο στο δικό της όσο και στο εθνικό ή το τοπικό επίπεδο. Ότι αυτό το δημοκρατικό έλλειμμα (ή ορθότερα έλλειμμα δημοκρατίας) πρέπει να καλυφθεί το συντομότερο σε όποιο επίπεδο διαπιστώνεται, είναι αυτονότο.

ΕΡ.: Η νέα περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας, η οποία συγκεντρώνει περιλαμβάνει και την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής, νομίζετε ότι ανταποκρίνεται θετικά στις σημερινές ανάγκες των μειονεκτικών περιφερειών της Κοινότητας, όπως η Ελλάδα;

■ Με τις νέες διευθετήσεις της περιφερειακής πολιτικής, των οποίων βασικά στοιχεία είναι η ίδρυση του Ταμείου Συνοχής, το νέο "πακέτο

ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ

Ντελόρ", η σημαντική αύξηση των πόρων των διαρθρωτικών Ταμείων που λειτουργούν ήδη, καθώς και η τροποποίηση των όρων λειτουργίας τους, είναι πιστεύω μα πολύ θετική εξέλιξη προς την ενίσχυση των αναπτυξιακών προσπάθειών των ασθενεστέρων χωρών της Κοινότητας.

Εν τούτοις, τα κονδύλια που ανακατανέμει με τους μηχανισμούς της η Κοινότητα δεν ξεπερνούν το 1,2% του συνολικού ΑΕΠ των χωρών μελών της, ποσοστό που πρέπει βεβαίως να αυξηθεί ουσιαστικά.

Αυτό που έχει μέγιστη σημασία τώρα, είναι η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των μεταφερομένων πόρων στις ασθενεστέρες χώρες και περιοχές όχι μόνο με την ποσοτική αύξηση της απορρόφησης των κοινοτικών κονδυλίων όσο κυρίως με την ποιοτική βελτίωση της αναπτυξιακής χρησιμοποίησής τους από τους ενδιαφερόμενους.

Η Ελλάδα θα πρέπει να επιδιώξει, στην πρώτη φάση, τη χρηματοδότηση από τα Κοινοτικά Διαρθρωτικά Ταμεία ενός περιορισμένου αριθμού μεγάλων έργων υποδομής, κατάλληλων να λειτουργήσουν ως αναπτυξιακοί καταλύτες και πολλαπλασιαστές.

EP.: Τί μας κάνει, ως Κοινότητα, να ελπίζουμε ότι ο στόχος της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής είναι εφικτός, δεδομένης της αποτυχίας όλων σχεδόν των περιφερειακών οικονομικής σύγκλισης στην ιστορία μεταξύ περισσότερο και λιγότερο ανεπτυγμένων κρατών ή περιοχών; Κραυγαλέο παράδειγμα εν προκειμένω είναι, όπως γνωρίζετε, η μεγάλη απόσταση που χωρίζει ακόμη και σήμερα τη βόρεια από τη νότια Ιταλία, παρά τις απεγνωσμένες προσπάθειες όλων των κυβερνητικών ηγεσιών τα τελευταία 100 χρόνια στη χώρα αυτή.

■ Δεν είναι φυσικά μόνο η αισιοδοξία μου. Είναι κυρίως η πεποίθηση που προκύπτει από την αποτελεσματικότητα της απόδοσης των Κοινοτικών Διαρθρωτικών Ταμείων, η οποία γίνεται μεγαλύτερη μετά από κάθε

Tολμώ να πιστεύω προσωπικά, ότι το Ε.Κ. θα λειτουργήσει κάποια στιγμή ως Συντακτική Συνέλευση (ή περίπου) και θα γίνει το πραγματικά νομοθετικό Σώμα της Κοινότητες οπλισμένο με την αρμοδιότητα της αρμοδιότητας.

τροποποίηση. Δεν είναι αρκετή η πείρα 100 χρόνων αποτυχίας - όπως λέτε - ώστε να είμαστε τώρα σε θέση να αναστρέψουμε την πορεία; Άλλωστε έχει αρχίσει να αντιστρέφεται. Και αυτό θα γίνεται εμφανέστερο, όσο η αύξηση των κονδυλίων που αναδιανέμονται θα γίνεται ουσιαστικότερη και η ποιοτική βελτίωση των χρηματοδοτούμενων δράσεων βαθύτερη.

EP.: Τί αλλάζει ως προς τις εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μετά το Μάαστριχτ και, νομίζετε ότι το γεγονός αυτό ενισχύει τη θέση της Ελλάδας, δεδομένου ότι εκφράζεται από αρκετούς η άποψη ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβού-

Oι αποφάσεις είναι λογικό να λαμβάνονται και να εκτελούνται όσο το δυνατό πλησιέστερα προς το επίπεδο της μείζονος αποτελεσματικότητάς τους.

λιο έχει την ληνική θητει σύγκριση με τη γανα των Ευρ των;

■ Το Ευρωπαϊκό ήδη μια πολύ μεγαλ πιροροή από ότι προ μικοί κανόνες που έ μοδιότητες και τις εξ πράξη, πάνω από το λογιών που ψηφίζει Κοινοβούλιο ενσωμα κοινοτικά νομοθετήμ για μια μεγάλη δημοκρ ση, που βασίζεται στην πολιτικών προτάσεων τ

Η Συνθήκη του Μάα τώρα την αρχή της ισότι φασης" του Ε.Κ. για μι νη δέσμη θεμάτων. Θα δι τή η δέσμη στο μέλλον. Τ στεύω προσωπικά, ότι το τουργήσει κάποια στιγμή κτική Συνέλευση (ή περίπα γίνεται το πραγματικά νομο μα της Κοινότητες, οπλισμ αρμοδιότητα της αρμοδιότη

EP.: Είναι γνωστό ότι είσθε λιός και ένθερμος φε στής. Ποιά είναι η γνώμη τις πιθανότητες δημι μιας Ευρώπης των περιο

■ Πράγματι, αγωνίζομαι φοιτητικά μου χρόνια, εδώ και από μια τριακονταετία δηλα την υπόθεση της Ευρωπαϊκής σης. Και άλλη Ένωση αυθεντικά υπάρχει, εκτός από την ομοσπονδή, τη φεντεραλιστική. Τουλάχιστον για την Ελλάδα, η ομοσπονδη προοπτική είναι, και από πολλούς και από οικονομική και κυρίως εθνική άποψη (όσο κι αν επιφανεί αυτό φαίνεται ως αντινομία), η συμφέρουσα, η πιο θετική.

Τώρα, αν θα πρέπει να περάσει φεντεραλιστική προσέγγιση από την "κράτος - έθνος" ή από τις "περιφέρειες", αυτό έχει μικρότερη σημασία περισσότερο συμβολική. Στο βασικό που θα εφαρμόζεται πραγματικά αρχή της επικουρικότητας, πολιτική κυκλοφορεί ένα μοναδικό νόμο και θα υπάρχει μια κοινή εξωτερική πολιτική και κοινή άμυνα, το

που θέτετε θα έχει δογματική περισσότερο σημασία, ή έστω θα επηρεάζει την οργάνωση της Διοίκησης, αλλά όχι το τελικό αποτέλεσμα.

ΕΡ.: Το σύστημα των δύο Βουλών (Bicameralisme) αποτελεί πολιτικό υπόδειγμα, από το οποίο δεν θα ξεφύγει τελικά η κοινοτική αρχιτεκτονική;

■ Μια τέτοια λύση ανταποκρίνεται στην ομοσπονδιακή αντίληψη πολιτικής οργάνωσης και νομίζω ότι πράγματι, η κοινοτική αρχιτεκτονική δεν θα ξεφύγει απ' αυτό το σχήμα.

ΕΡ.: Ποιά θεωρείτε ως πιθανότερη οδό για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Γερουσίας (Sénat Européen); Τη μετεξέλιξη του Συμβουλίου, τη θεσμοθέτηση της Διάσκεψης των εθνικών Κοινοβουλίων, τη διέλευσή της μέσω της υφιστάμενης Επιτροπής ή κάτι άλλο;

■ Θα μπορούσαν να επινοηθούν διάφορες λύσεις, ακόμη και πιο πρωτότυπες απ' αυτές που αναφέρετε.

Η δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Γερουσίας με την μετεξέλιξη του Συμβουλίου των Υπουργών μου φαίνεται αρκετά πιθανή. 'Οτι στο μέλλον θα δημιουργηθεί επίσης μια Ευρωπαϊκή Κυβέρνηση που θα εφαρμόζει και θα διαχειρίζεται την πολιτική που θα χαράσσει το Συμβούλιο των ηγετών των χωρών μελών, είναι μια αναγκαιότητα. Αν και πιστεύω ότι ένα πολύ πρωτότυπο θεσμικό αρχιτεκτόνημα, που ακόμη δεν έχουμε συλλάβει, θα είναι τελικά το αποτέλεσμα του επόμενου Μάστρουχ.

ΕΡ.: Η αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊκών θεσμών, όπως και γενικά κάθε θεσμού, εξαρτάται περισσότερο από τη νομοτεχνική αριθμότητα και την πολιτική σύλληψη και διορατικότητα των εμπνευστών τους, ή κρίνεται ad hoc και δοκιμάζεται στην πράξη κάθε φορά η αντοχή και η αξιοπιστία τους;

■ Θέτετε ένα ουσιώδες ερώτημα, αλλά η απάντηση βρίσκεται στη σύνθεση των δύο προτάσεων.

Πράγματι, η αποτελεσματικότητα των θεσμών της Κοινότητας δοκιμά-

Η συνεχής και πειθαρχημένη προσπάθεια και η ορθολογική αξιοποίηση του συνόλου των ημέτερων παραγωγικών δυνάμεων στην Ελλάδα" θα πραγματοποιείται με τον ανάλογο από όλους τους Ευρωπαίους σεβασμό στις "πολιτιστικές διαφορετικότητες που συνιστούν τον κοινό πολιτιστικό παρανομαστή όλων", ώστε το άρθρο 5 της ΔΕΕ να μη χρειάζεται στο μέλλον ούτε για μας τους Έλληνες, ούτε για οποιονδήποτε άλλο πολίτη της Ευρώπης και του κόσμου.

ζεται στην πράξη. Η αξιοπιστία τους όμως σ' αυτή τη δοκιμασία εξαρτάται αναμφίβολα τόσο από τις εμπνευστήριες δυνάμεις που κινητοποίησαν οι θεμελιωτές όσο και από την αριθμότητα των νομοθετικών κειμένων.

Εδώ έχουμε, πιστεύω, μια υψηλού βαθμού σύμπτωση στόχων και μέσων εμπνευσης και πράξης.

ΕΡ.: Σε ποιό βαθμό η δύναμη της Ευρώπης βρίσκεται στη συνειδητοποίηση της κοινής πολιτιστικής φιλίας και την τόνωση της πεποίθησης ότι οι λαοί της Ευρώπης είναι τμήματα της ίδιας πολιτιστικής κοινότητας;

■ Οι "προφήτες" της Κοινοτικής Ευρώπης, οι εμπνευστές και οι θεμελιωτές της, στήριξαν το απίστευτο εγχείρημά τους σ' αυτή την πεποίθηση της κοινής πολιτιστικής φιλίας. Και είναι αυτή η "φιλία" μια διασταύρωση του Ελληνορωμαϊκού πνεύματος και

του Ιουδαϊκού και Χριστιανικού Προφητικού Λόγου.

Αυτή την κοινή φιλία, το ενιαίο σύστημα αξιών που αναδύεται από την αμοιβαία αξιοσέβαστη ιδιαιτερότητα, οι διαφορές είναι σαφείς και υπαρκτές, αλλά μικρότερης σημασίας. **Αυτή η κοινή "φιλία"** είναι, πιστεύω, το ευσταθέστερο θεμέλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ακατάλυτος κρίκος ενότητας των λαών και των ανθρώπων αυτής της μεγάλης Κοινότητας Δικαιού και Αλληλεγγύης.

ΕΡ.: Για εμάς τους νέους επιστήμονες, τους Έλληνες του αύριο, τί περικλείει τη μεγαλύτερη σημασία; Η παραπάνω παραδοχή μέσα και από τα λόγια του Τ.Σ. Έλλιοτ, ότι η αμοιβαία αναγνώριση και ο σεβασμός της πολιτιστικής διαφορετικότητας συνιστούν τον κοινό πολιτιστικό παρανομαστή όλων των Ευρωπαίων; Το άρθρο 5 της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης; 'Η η συνεχής και πειθαρχημένη προσπάθεια και η στρατολόγηση και η ορθολογική αξιοποίηση του συνόλου των ημέτερων παραγωγικών δυνάμεων στην Ελλάδα, που μολονότι όπου κι αν πάμε μας πληγώνει, παραμένει πάντα η Ελλάδα μας;

■ Όταν αυτά τα ερωτήματα προέρχονται από εσάς, "τους νέους επιστήμονες, τους Έλληνες του αύριο", επιτρέψτε μου απλώς να καταθέσω το βαθύ σεβασμό μου μπροστά στις ανησυχίες σας και τις ελπίδες και τα οράματά σας. Και κυρίως, να καταθέσω τα αισθήματα της βεβαιότητάς μου ότι "η συνεχής και πειθαρχημένη προσπάθεια και η ορθολογική αξιοποίηση του συνόλου των ημέτερων παραγωγικών δυνάμεων στην Ελλάδα" θα πραγματοποιείται με τον ανάλογο από όλους τους Ευρωπαίους σεβασμό στις "πολιτιστικές διαφορετικότητες που συνιστούν τον κοινό πολιτιστικό παρανομαστή όλων", ώστε το άρθρο 5 της ΔΕΕ να μη χρειάζεται στο μέλλον ούτε για μας τους Έλληνες, ούτε για οποιονδήποτε άλλο πολίτη της Ευρώπης και του κόσμου.

Η ΔΑΣΕ για τους δημοκρατικούς θεσμούς

Του κ. Κ.Π. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ*

Η σταθεροποίηση και ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών στην Ανατολική Ευρώπη

Το Σεμινάριο Εμπειρογνωμόνων της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ), που είχε ως θέμα τους δημοκρατικούς θεσμούς, έλαβε χώρα στο 'Οσλο από 4 - 15 Νοεμβρίου 1991. Η εκδήλωση αυτή, που είναι η τελευταία της ΔΑΣΕ πριν από τη συνάντηση κορυφής, που θα γίνει στο Ελσίνκι στις αρχές του προσεχούς έτους, είχε ως σκοπό να εξετάσει και επισημάνει τους δίαιρους και τα μέσα για τη σταθεροποίηση και ενίσχυση βιώσιμων δημοκρατικών θεσμών στα κράτη - μέλη και κυρίως να βοηθήσει τη Σοβιετική Ένωση και τα άλλα κράτη της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης στην παρούσα και μελλοντική δύσκολη πορεία τους προς τον εκδημοκρατισμό και τη φιλελευθεροποίηση.

* Ο Κ.Π. Οικονομίδης είναι καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, προϊστάμενος της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εξωτερικών και γηγήθηκε της Ελληνικής Αντιπροσωπείας στο Σεμινάριο της ΔΑΣΕ στο Όσλο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς.

Είναι μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού μας.

To άρθρο γράφτηκε το Νοέμβριο του 1991 και δημοσιεύεται για πρώτη φορά.

καίου - οι οποίοι μιλούσαν ως επιπλείστον υπό προσωπική ιδιότητα. Η εκδήλωση υπήρξε καθαρά επιμονική, χωρίς πολιτική φόρτιση αντιπαραθέσεις, με μόνη ίσως εξηγηση την Αλβανία, η οποία αναφέρθηκε σε ήπιο όμως τόνο, στο θέμα Κόσσοβο, τονίζοντας την ανάγκη παναφοράς των προηγούμενων μιμων αντιπροσωπευτικών οργάνων που λειτουργούσαν στην περιοχή. Γι' αυτόν άλλωστε το λόγο ορίων εργασίες διεξήχθησαν σε τομάδες μελέτης: η πρώτη ασχολή με μείζονα συνταγματικά θέματα πως είναι οι συνταγματικές μεριμνίσεις, το κράτος δικαίου και νεξαρτησία της δικαιοσύνης, ο χωρισμός των εξουσιών. Η δεύτερη είναι σε ειδικότερα θέματα που εφέρουν άμεσα τη δημοκρατία και πολιτική ζωή (οργάνωση εκλογών πολιτικών κομμάτων, συνδικάτων οργανώσεις εργοδοτών, μέσα μαζικής διαφοράς), ενώ η τρίτη είχε σαν θέμα την εξέταση των νομοθεσιών τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα μελιώδεις ελευθερίες υπό συγκεκριμένης αποψης. γ) Το τελικό κείμενο διορίζεται δεσμεύσεις, ούτε καν συστήματα ανθρώπινα δικαιώματα και τα μελιώδεις ελευθερίες υπό συγκεκριμένης αποψης. Το τελικό κείμενο διορίζεται δεσμεύσεις, ούτε καν συστήματα ανθρώπινα δικαιώματα και τα μελιώδεις ελευθερίες υπό συγκεκριμένης αποψης. Το τελικό κείμενο διορίζεται δεσμεύσεις, ούτε καν συστήματα ανθρώπινα δικαιώματα και τα μελιώδεις ελευθερίες υπό συγκεκριμένης αποψης.

Δημοκρατία: Θεμέλιο της προόδου και της ειρηνικής συνύπαρξης

Bέβαια, κεντρικό θέμα του Σεμιναρίου ήταν η Δημοκρατία. Αξίζει εδώ να σημειωθεί, ότι ο αρχηγός της Ολλανδικής Αντιπροσωπείας μιλώντας στο όνομα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αναφέρθηκε, κατόπιν αιτήματος της Ελληνικής Αντιπροσωπείας, στα 2.500 χρόνια της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, τονίζοντας τη χρονική σύμπτωση του Σεμιναρίου της ΔΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς με τον εορτασμό των 2.500 χρόνων της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, που η Ελλάς γιορτάζει φέτος και τιμά έτσι τους θεμελιώτες της περίλαμπρης εκείνης Δημοκρατίας, τον Σόλωνα, τον Κλεισθένη, τον Περικλή. Εκτός από την Κοινότητα και άλλες αντιπροσωπείες (Πολωνία, Λιθουανία, Αγία Έδρα και κυρίως Κύπρος) αναφέρθηκαν στη Δημοκρατία της Αρχαίας Αθήνας.

Για τη Δημοκρατία, που έχει ως θεμέλια την ελευθερία, την ισότητα και την αρχή της πλειοψηφίας, όλοι αναγνώρισαν ότι είναι το καλύτερο πολίτευμα, γιατί αυτό περισσότερο από κάθε άλλο βρίσκεται πιο κοντά στον πολίτη. Παραδέχθηκαν ακόμη, ότι δεν υπάρχει τέλειο δημοκρατικό πρότυπο, γι' αυτό και η δημοκρατία δεν είναι εισαγώγιμη, ούτε μπορεί να επιβληθεί έξωθεν. Είναι υπόθεση κάθε λαού, που πρέπει μόνος του να την οικοδομήσει όσο μπορεί καλύτερα και στερεότερα, βρίσκοντας σε όλες τις περιπτώσεις τις αρμόδιους σ' αυτόν ισορροπίες. Αναμφίβολα, η δημοκρατία είναι βαθύτερη, αποτελεσματικότερη και τελειότερη σε χώρες όπου υπάρχει αναπτυγμένη δημοκρατική παιδεία, ανθηρή οικονομία και κοινωνική δικαιοσύνη. Και εδώ βρίσκεται το πρόβλημα των πρώην κομμουνιστικών κρατών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, πολλά από τα οποία χωρίς δημοκρατική παράδοση και υποδομή και σε αθλία οικονομική κατάσταση προσπαθούν να πραγματοποιήσουν την πραγματικά επίπονη μετάβαση από τις πρώην απολιταρχικές δομές στη δημοκρατία και τους δημοκρατικούς θεσμούς. Από τα δυσκολότερα προβλήματα

Aναμφίβολα, η δημοκρατία είναι βαθύτερη, αποτελεσματικότερη και τελειότερη σε χώρες όπου υπάρχει αναπτυγμένη δημοκρατική παιδεία, ανθηρή οικονομία και κοινωνική δικαιοσύνη

που αντιμετωπίζουν, είναι η ιδιωτικοποίηση της κρατικής οικονομίας και η θέσπιση για το σκοπό αυτό σχετικών κανόνων ιδιωτικού δικαιου.

Τα κράτη αυτά απαριθμώντας τις προόδους που έχουν επιτελέσει τα τελευταία δύο χρόνια προς την κατεύθυνση του εκδημοκρατισμού, ομολόγησαν τις αδυναμίες αυτές. Η Σοβιετική Ένωση ειδικότερα δέχθηκε ότι το σύστημα διακυβέρνησής της παραμένει πάντοτε αυταρχικό και γραφειοκρατικό και ο φόρος ανατροπής της πορείας προς τον εκδημοκρατισμό δεν εξέλειπε ακόμη. Οι εκπρόσωποι των Βαλτικών κρατών, από την πλευρά τους, ανέφεραν ότι οι δημοκρατικοί θεσμοί δεν έχουν εγκαθιδρυθεί στις χώρες τους, ενώ πολλές είναι οι αδυναμίες της Αλβανίας, της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας.

Η ανάγκη για στήριξη των νεαρών Ευρωπαϊκών Δημοκρατιών

Tο τελικό κείμενο του Σεμιναρίου, το οποίο έχει χαρακτήρα Πρακτικού (Summary of Discussions) δεν στερείται θετικών διατάξεων. Η κυριότερη είναι εκείνη που περιέχει την ομόφωνη γνώμη για την μετατροπή του γραφείου της ΔΑΣΕ στη Βαρσοβία για τις ελεύθερες εκλογές σε γραφείο για τους δημοκρατικούς θεσμούς γενικά. Δεν υπήρξε όμως ομοφωνία ως προς τις συγκεκριμένες αρμοδιότητές τουν.

Αρνητική υπήρξε στο θέμα αυτό η Γαλλική Αντιπροσωπεία, για λόγους κυρίως διαδικαστικούς, όπως εξήγησε. Πολλές αντιπροσωπείες, με επικεφαλής την Ιταλία και Αυστρία, υποστήριξαν ότι το γραφείο της Βαρσοβίας πρέπει να αναλάβει και το μηχανισμό για την ανθρώπινη διάσταση που προβλέπει το πρόσφατο κείμενο της ΔΑΣΕ, που υιοθετήθηκε στη Μόσχα. Επίσης, τονίστηκε ο θετικός ρόλος που παίζει και μπορεί περαιτέρω να αναπτύξει για την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών στις Ανατολικές χώρες το Συμβούλιο της Ευρώπης και ιδιαίτερα η Επιτροπή της Βενετίας για τη Δημοκρατία μέσω του δικαίου, καθώς και η ανάγκη στενής συνεργασίας του διευρυμένου γραφείου της Βαρσοβίας με το Συμβούλιο της Ευρώπης και τα όργανά του προς αποφυγήν επικαλύψεων.

Πάντως, είναι σχεδόν βέβαιο, ότι το κείμενο αυτό πρέπει να απογοητευσε την ΕΣΣΔ και τα άλλα κράτη της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, τα οποία ανέμεναν διατάξεις πιο θετικές, πιο πρωθημένες και με χαρακτήρα τουλάχιστον συστάσεων και όχι απλών απόψεων. Πράγματι, τα κράτη αυτά κατ' επανάληψη ξήτησαν την έμπρακτη αρωγή της Δύσης, ηθική, νομική, τεχνική και υλική, για την εδραίωση και ανάπτυξη των εύθραυστων ακόμα δημοκρατικών τους θεσμών.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι με την πρόσφατη ιδεολογική ενοποίηση ολόκληρης της ευρωατλαντικής κοινότητας, η δημοκρατία είναι πια η συνισταμένη της νέας τάξης πραγμάτων, η νέα δύναμη και αξία, θα μπορύσουμε να πούμε, η οποία δεν είναι υπόθεση μόνο των κρατών που πολεμούν τη στιγμή αυτή για την κατάκτησή της, αλλά όλων ανεξαιρέτως των χωρών που αποτελούν μέρη της κοινότητας αυτής. Θα πρέπει, επομένως, να αναπτυχθούν μέσα και μέθοδοι, ούτως ώστε οι ασθενέστεροι, πιο πρόσφατοι κρίκοι αυτής της ολότητας να ενισχυθούν μ' έναν αποτελεσματικό και γόνιμο τρόπο. Το Σεμινάριο του 'Οσλο έκανε ένα βήμα προς την κατεύθυνση αυτή. Ελπίζεται ότι το Ελσίνκι II θα δημιουργήσει τις ευκαιρίες για νέα και αποφασιστικότερα τέτοια βήματα.

Πυρηνικά προβλήματα στην πρώην Σοβιετική Ένωση

ΘΑΝΟΣ ΝΤΟΚΟΣ,

Υποψήφιος διδάκτορας διεθνών σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Cambridge.

Ερευνητής (1990 - 91) στο Πανεπιστήμιο Harvard. Μέλος του Ομίλου

Hδιάλυση της Σοβιετικής Ένωσης έχει προκαλέσει σοβαρό πρόβλημα όσον αφορά στον έλεγχο των πυρηνικών όπλων. Το πρόβλημα αυτό έχει δύο βασικές πτυχές: α) την διατήρηση του ελέγχου επί των πυρηνικών όπλων, με στόχο την μη - χρήση τους τόσο μέσα όσο και εξω από τη χώρα και β) τη μη - διασπορά πυρηνικών όπλων, υλικών και τεχνολογίας σε τρίτες χώρες.

Ας εξετάσουμε κατ' αρχήν την ποσοτική σύνθεση του σοβιετικού πυρηνικού οπλοστασίου, καθώς και την

κατανομή του. Σύμφωνα με την οι θήκη Start, οι ΗΠΑ διαθέτουν 11.7 στρατηγικές πυρηνικές κεφαλές και ΕΣΣΔ 10.741. Η συνθήκη προβλέπει τη μείωση του αμερικανικού οπλοστασίου κατά 19% (σε 9.480 κεφαλές και του σοβιετικού κατά 33% σε 7.160 κεφαλές). Οι άνισες περιουσίες οφείλονται στη διαφορετική σύνθετη των οπλοστασίων.

Δεν είναι γνωστός ο ακριβής αριθμός των πυρηνικών όπλων (στρατηγικών και τακτικών) της ΕΣΣΔ. Υπολογίζεται, ωστόσο, ότι υπάρχουν πάνω στα 27 - 28.000 πυρηνικά όπλα. Από αυτά, 17.500 - 19.000 (8 - 9.000 στρατηγικά και 9 - 10.000 ατομικά βόμβες, οβίδες πυροβολικού, κεφαλές πυραύλων μικρού βεληνεκούς και νάρκες) βρίσκονται στη Δημοκρατία της Ρωσίας. Στη Λευκορωσία βρίσκονται δύο βάσεις κινητών διηπειρωτικών πυραύλων (SS-25) και συνολικά 750 - 1.250 πυρηνικές κεφαλές. Καζακστάν υπάρχουν δύο βάσεις στοιχείων διηπειρωτικών πυραύλων (18) 1.500 - 1.800 στρατηγικές πυρηνικές κεφαλές και άγνωστος αριθμός τακτικών (οι υπολογισμοί κυματίζουν από 500 σε 2.500). Στην Ουκρανία υπάρχουν δύο βάσεις διηπειρωτικών πυραύλων (1.240 - 1.400 κεφαλές), δύο αεροδρόμια (30 βομβαρδιστικά) και 4 αποθήκες τακτικών

“**66** Ήθα γίνουμε μάρτυρες της μαζικότερης καταστροφής όπλων στην ιστορία της ανθρωπότητας ή θα παρακολουθήσουμε τη μεγαλύτερη διασπορά πυρηνικών όπλων και επιστημονικών γνώσεων για την κατασκευή τους που έγινε ποτέ **99**”

ΣΑΜ NAN,

Πρόεδρος Επιτροπής των Ενόπλων Δυνάμεων της Αμερικανικής Γερουσίας

Για τη χρήση πυρηνικών όπλων απαιτείται η κατοχή τριών στοιχείων: των καδίκων, των όπλων και των βάσεων

ρηνικών όπλων (2 - 3.000 κεφαλές). Στις άλλες δημοκρατίες ΕΣΣΔ (συμπεριλαμβανομένων και των μουσουλμανικών) υπήρχαν πυρηνικές κεφαλές για το σύστημα στρατηγικής και τακτικής άμυνας (πυρηνικές κεφαλές για πυραύλους (SA-1, SA-2, SA-5, SA-10). Επίσης, πυρηνικές κεφαλές για πυραύλους μικρού βεληνεκούς και πυρηνικές οβίδες αποτελούσαν ενσωματωμένα στοιχεία σε κάθε μεραρχία του σοβιετικού στρατού. Η διαδικασία μεταφοράς των όπλων αυτών σε ρωσικό έδαφος έχει αρχίσει από το 1989, αλλά δεν έχει ολοκληρωθεί. Μια άλλη πηγή ανησυχίας είναι το γεγονός ότι περισσότερα από τα μισά κοιτάσματα ουρανίου και πολλές από τις εγκαταστάσεις κατασκευής πυρηνικών όπλων (καθαρισμού και εμπλούτισμού ουρανίου και επανεπεξεργασίας πλουτωνίου) βρίσκονται στο έδαφος των μουσουλμανικών δημοκρατιών, ορισμένες από τις οποίες είναι ιδιαίτερα ασταθείς. Οι αριθμοί που παραθέσαμε αποτελούν συγκεφαρασμό των υπολογισμών του Διεθνούς Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών του Λονδίνου (IISS), του Ινστιτούτου 'Ερευνας για την Ειρήνη της Στοκχόλμης (SIPRI), του National Resources Defense Council, της Arms Control Association και του αμερικανικού Πενταγώνου.

1. Η διατήρηση του ελέγχου επί των πυρηνικών όπλων, με στόχο την μη - χρήση τους

Iδιαίτερα σημαντικό είναι βέβαια το ποιός έχει τον έλεγχο του σοβιετικού πυρηνικού οπλοστασίου. Μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, υπάρχει κεντρική, ενιαία διοί-

Σε κάθε περίπτωση πάντως, ο πυρηνικός αφοπλισμός των δημοκρατιών (εκτός της Ρωσίας) θα πρέπει να γίνει κατά την παρούσα περίοδο αστάθειας. Όταν η κατάσταση σταθεροποιηθεί, όσες από τις δημοκρατίες διαθέτουν ακόμα πυρηνικά όπλα μάλλον θα τα διατηρήσουν σε μόνιμη βάση.

κηση; Ή υπάρχουν 3 - 4 "δάκτυλα" στο πυρηνικό "κουμπί"; Θα πρέπει να διευχρινίσουμε ότι **δεν υπάρχει κάποιο "κουμπί"** για την εκτόξευ-

Στο παρελθόν υπήρχε ένα "πολυστρωματικό". σύστημα για τη χρήση του σοβιετικού πυρηνικού οπλοστασίου, το οποίο προέβλεπε τις ακόλουθες ενέργειες:

1. Ραντάρ έγκαιιος ανίχευσης και προειδοποίησης θα έδιναν σήμα συναγερμού για πυρηνική επίθεση κατά της ΕΣΣΔ.

2. Ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου και οι διοικητές των στρατηγικών πυρηνικών δυνάμεων θα έδιναν μια "αρχική" εντολή για να ενημερώσουν τα πληρώματα των στρατηγικών όπλων ότι ενδέχεται να λάβουν εντολή εκτόξευσης.

3. Το επόμενο βήμα ήταν η έκδοση μιας εντολής που θα επέτρεπε τη χρήση πυρηνικών όπλων. Αυτό θα γινόταν από τον Σοβιετικό πρόεδρο, τον υπουργό 'Αμυνας και τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου, με τη χρήση ειδικού ηλεκτρονικού εξοπλισμού.

4. Θα ακολουθούσε μια "άμεση" εντολή από τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου και τους αρχηγούς των διαφόρων κλάδων των ενόπλων δυνάμεων προς τα πληρώματα εκτόξευσης στρατηγικών πυρηνικών όπλων, τα οποία πρόκειται να χρησιμοποιηθούν.

5. Μετά την επαλήθευση της αυθεντικότητας της "άμεσης" εντολής (με τη χρήση ηλεκτρονικών και άλλων μέσων), το κάθε πληρώμα εκτόξευσης, ενεργώντας ταυτόχρονα, θα έστελνε στα πυρηνικά όπλα μια εντολή για το "όπλισμα" των πυραύλων. Αν η εντολή επαληθεύταν από μια ειδική συσκευή που βρίσκεται τοποθετημένη στους πυραύλους, τότε οι πύραυλοι θα εκτοξεύονταν.

ση των πυρηνικών όπλων. **Για τη χρήση πυρηνικών όπλων απαιτείται η κατοχή τριών στοιχείων: των κωδίκων, των όπλων και των βάσεων** όπου βρίσκονται εγκατεστημένα. Η εκτόξευση μπορούσε, μέχρι πρόσφατα, να γίνει από τον αρχηγό του γενικού επιτελείου μετά από συνδυασμό των κωδίκων του προέδρου της ΕΣΣΔ και του υπουργού 'Αμυνας. Ο πρόεδρος και ο υπουργός 'Αμυνας θα έστελναν τους κώδικες στο Γενικό Επιτελείο, το οποίο θα έπρεπε να ελέγχει την αυθεντικότητά τους και μετά να τους μεταβιβάσει στους τοπικούς διοικητές. Ηλεκτρονικοί μηχανισμοί θα εμπόδιζαν την εκτόξευση οποιουδήποτε στρατηγικού όπλου, αν δεν τηρούνταν η σωστή διαδικασία. Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι ακόμα και αν είχαν τους κώδικες, οι πραξικοπηματίες ή όποιοι άλλοι ήθελαν να χρησιμοποιήσουν τα όπλα θα χρειάζονταν τη συνεργασία των ειδικών μονάδων που φρουρούν τις πυρηνικές κεφαλές, καθώς και των πληρωμάτων των αεροπλάνων και των πυραύλων που μεταφέρουν τις κεφαλές.

Ως γνωστόν, έντονες ανησυχίες εκφράστηκαν και κατά τη διάρκεια του επιτυχημένου πραξικοπήματος του Αυγούστου 1991. Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να εκφράσουμε την εκτίμησή μας, ότι οι πραξικοπηματίες δεν είχαν σε καμία στιγμή τον απόλυτο έλεγχο των στρατηγικών πυρηνικών όπλων της ΕΣΣΔ. Θα θέλαμε μάλιστα να υπογραμμίσουμε ένα γεγονός, στο οποίο δεν δόθηκε η πρόπουσα προσοχή από τα μέσα ενημέ-

ρωσης: με πρωτοβουλία των διοικητών μονάδων, οι σοβιετικοί διηπειρωτικοί βαλλιστικοί πύραυλοι (SS-25) επέστρεψαν στις βάσεις τους. Αυτή η κίνηση, που ήταν ακριβώς η αντίθετη από την αναμενόμενη σε περίπτωση πυρηνικής κρίσης, ήταν ένα μήνυμα προς τις ΗΠΑ (οι οποίες φυσικά αντελήφθησαν τις μετακινήσεις αυτές), ότι οι πραξικοπηματίες δεν είχαν τον απόλυτο έλεγχο των πυρηνικών όπλων και ότι η Δύση δεν αντιμετώπιζε κίνδυνο πυρηνικής επίθεσης.

Το πρόβλημα της απόκτησης πυρηνικών όπλων από αποσχιστικές ομάδες σε "επαναστατημένες" δημοκρατίες αντιμετωπίστηκε από την κεντρική κυβέρνηση με την απομάκρυνση των πυρηνικών όπλων από ασταθείς περιοχές και την επανεγκατάσταση τους στο έδαφος της Δημοκρατίας της Ρωσίας (η διαδικασία αυτή δεν έχει ολοκληρωθεί). Θα πρέπει να σημειωθεί πάντως, ότι η κατάληψη στρατηγικών πυρηνικών στόχων από αποσχιστικά κυνήγια (ή και τμήματα των ενόπλων δυνάμεων) θα ήταν ουσιαστικά άχρηστη, αν δεν γνωρίζουν τους κώδικες για τη χρήση τους. Αυτό σημαίνει ότι η Δυτική Ευρώπη και οι ΗΠΑ δεν θα αντιμετωπίσουν πυρηνικό κίνδυνο από τις δημοκρατίες και οι οποιεσδήποτε συνέπειες της απώλειας του κεντρικού ελέγχου του σοβιετικού πυρηνικού οπλοστασίου θα περιορίζονταν στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ.

Αν η φυσική κατοχή στρατηγικών πυρηνικών όπλων δεν θα έδινε κανένα ουσιαστικό πλεονέκτημα χωρίς τη γνώση του κώδικα χρήσης, δεν συμβαίνει το ίδιο με τα τακτικά όπλα. Στην περίπτωση των τακτικών όπλων, οι κεφαλές φυλάσσονται χωριστά από τα μέσα μεταφοράς (πυραύλους, αεροσκάφη ή πυροβολικό). Οι κεφαλές φυλάσσονταν από ειδικές μονάδες της KGB και οι περισσότερες έχουν ηλεκτρονικούς μηχανισμούς προστασίας. Ωστόσο, η παραβίαση των μηχανισμών προστασίας δεν είναι τόσο δύσκολη, όσο με τα στρατηγικά πυρηνικά όπλα. Υπάρχουν πυρηνικοί "μισθοφόροι" που θα μπορούσαν να αφαιρέσουν την πυρηνική κεφαλή και να την το-

ταφορά τακτικών πυρηνικών από τις άλλες δημοκρατίες, διαλύθηκε η ΕΣΣΔ.

Ένα πιθανό πρόβλημα ίσως τελέσουν οι πρώην σοβιετικές κρατίες που απέκτησαν την είρια τους (τυπικό παράδειγμα πλαίσιο αυτό αποτελεί το Καστάν). Θεωρητικά, υπάρχει η νότητα κάποια δημοκρατία να σε μερικούς μήνες στον πειρασμό "οικειοποιηθεί" πυρηνικά όπλα κειμένου να εξασφαλίσει πλήρη ανεξαρτησία της, τα σύνορα κάποιες εγγυήσεις ασφαλείας, ποια άλλα από τα πολιτικά και πλωματικά πλεονεκτήματα που σφέρει η κατοχή πυρηνικών όπλων (θα πρέπει, πάντως, να σημειεύεται ότι προς το παρόν τουλάχιστον δημοκρατίες ζητούν βέτο και όχι μοδιότητα χρήσης πυρηνικών πλωμάτων). Από τις τέσσερις δημοτίες - Ρωσία, Ουκρανία, Λευκορωσία, Καζακστάν - στο έδαφος της ποίων βρίσκονται πυρηνικά όπλα δύο - Ουκρανία και Λευκορωσία και λόγω των αντι-πυρηνικών εναισθησιών εξαιτίας του Τσεμπίλ - έχουν εκφράσει την επιθυμία τους για πλήρη πυρηνικό αφορμό και η Ρωσία σκοπεύει να συντρώσει όλα τα πυρηνικά όπλα σοβιετικού οπλοστασίου. Ο δε τον ήδη παρέλαβε από τον Γερμανούφων τους κώδικες για τη χρήση πυρηνικών όπλων. Το Καστάν ωστόσο, δήλωσε ότι θα δρήσει πυρηνικά όπλα για όσο στημα τα διατηρήσει και η Ρωσία

Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι στις 21 Δεκεμβρίου 1991, η Ρωσία και Ουκρανία συμφώνησαν ότι τα τακτικά πυρηνικά όπλα που βρίσκονται σε ουκρανικό έδαφος θα ανοικοποιηθούν και σε λιγότερο από χρόνο θα μεταφερθούν στη Ρωσία αποθήκευση και καταστροφή. Συμφωνήθηκε επίσης, ότι τα στρατηγικά όπλα που βρίσκονται σε ουκρανικό έδαφος, δεν θα βρίσκονται κατάσταση ετοιμότητας, ενώ τα βαρδοτελεστικά θα μεταφερθούν στη Ρωσία. Μέχρι τα μέσα Ιανουαρίου συμφωνία βρισκόταν ακόμα σε μέρη (αν και είχαν προκύψει κάποιες σφωνίες σχετικά με τα τακτικά πυρηνικά όπλα).

Υπάρχουν αναφορές ότι το 1989 ή 1990 χρειάστηκε η άμεση επέμβαση του στρατού για να αποτραπεί η κατάληψη μιας εγκατάστασης με πυρηνικά όπλα από μουσουλμάνους αντάρτες στο Αζερμπαϊτζάν.

ποθετήσουν σε ένα άλλο όπλο, ή τουλάχιστον να την μετατρέψουν σε όπλο τρομοκρατών. Έτσι, αν κάποιος καταλάμβανε κάποια τακτικά πυρηνικά όπλα, θα μπορούσε, κάτω από ορισμένες συνθήκες, να τα χρησιμοποιήσει. Ανησυχητική στο πλαίσιο αυτό είναι η περίπτωση κάποιας σύγκρουσης μεταξύ δύο δημοκρατιών ή μιας εμφύλιας διαμάχης σε κάποια δημοκρατία που δεν διαθέτει πυρηνικά όπλα (με ταυτόχρονη διάσπαση των ενόπλων δυνάμεων). Εκφράζεται εξάλλου ο φόβος, ότι κάποια αποσχιστική (ας μην ξεχνάμε ότι οι νέες δημοκρατίες είναι κάθε άλλο παρά εθνολογικά ομοιογενενίες), εξτρεμιστική, παραστρατιωτική (σύμφωνα με τον Σεβαρόντνάτζε) ή τρομοκρατική ομάδα μπορεί να αποκτήσει τον έλεγχο 1 - 2 τακτικών πυρηνικών όπλων και να τα χρησιμοποιήσει με απρόβλεπτες συνέπειες, ενώ στόχο τρομοκρατών μπορεί να αποτελέσουν και τα πυρηνικά εργοστάσια την πρώην ΕΣΣΔ. Υπάρχουν αναφορές ότι το 1989 ή 1990 χρειάστηκε η άμεση επέμβαση του στρατού για να αποτραπεί η κατάληψη μιας εγκατάστασης με πυρηνικά όπλα από μουσουλμάνους αντάρτες στο Αζερμπαϊτζάν. Λόγω του κινδύνου κατάληψής τους, τα τακτικά όπλα μεταφέρθηκαν από τις Βαλτικές δημοκρατίες και την Υπεροχακασία στη δημοκρατία της Ρωσίας. Σε εξέλιξη βρισκόταν η με-

2. Η μπ - διασπορά πυρηνικών όπλων, υλικών και τεχνολογίας σε τρίτες χώρες

Tέλος - και εδώ πρόκειται για έναν ιδιαίτερα σοβαρό κίνδυνο - υπάρχει η πιθανότητα πώλησης οπλικών συστημάτων και τεχνογνωσίας, χωρίς την έγκριση των κυβερνήσεων των δημοκρατιών (ή και με την έγκρισή τους, στο πλαίσιο της "ισλαμικής συνεργασίας") και της μεταφοράς τεχνογνωσίας μέσω των λεγόμενων τεχνομισθοφόρων (techno-mesecenaries), δηλαδή των χιλιάδων ειδικών πυρηνικών επιστημόνων και τεχνικών από την ΕΣΣΔ (και τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης) που ενδέχεται να προσφέρουν τις γνώσεις και την εμπειρία τους σε όποιον πληρώσει περισσότερο (το παράδειγμα της πρώην Δυτικής Γερμανίας, όπου δυτικές εταιρίες πούλησαν κάθε είδους στρατιωτική τεχνολογία σε χώρες του τρίτου κόσμου, είναι κάθε άλλο παράδειγμα). Ήδη η ρωσική εταιρία CHETEK διαφημίζει την πώληση πυρηνικών εκρηκτικών για ειρηνικές χρήσεις, χωρίς να θέτει περιορισμούς ως προς τον αγοραστή. Η περίπτωση είναι ενδεικτική του γενικότερου κινδύνου: λόγω οικονομικών προβλημάτων, οι Σοβιετικοί επιστήμονες ενδέχεται να πουλήσουν τις γνώσεις τους σε όποιον μπορεί να πληρώσει σε σκληρό συνάλλαγμα. Ήδη πληροφορίες αναφέρουν, ότι μεγάλης έκτασης πυρηνικό λαθρεμπόριο λαμβάνει χώρα με τελικό παραλήπτη κάποιες χώρες του τρίτου κόσμου. Μια λύση θα αποτελούσε η απασχόληση των επιστημονικών σε πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα της Δύσης, καθώς και στην καταστροφή του σοβιετικού πυρηνικού οπλοστασίου. Η Δύση πρέπει να χορηγήσει γενναιόδωρη οικονομική βοήθεια για το σκοπό αυτό (ήδη το αμερικανικό κογκρέσο ενέκρινε \$400 εκατομμύρια για την καταστροφή σοβιετικών πυρηνικών όπλων).

Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης, ότι τρίτες χώρες θα μπορούσα να προσέλκυσουν επιστήμονες ή να προηθευτούν τεχνολογία για την κατασκευή και άλλων όπλων μαζικής κα-

Θεωρούμε επιτακτική ανάγκη την πραγματοποίηση τριών σημαντικών βημάτων: 1) Τον πλήρη αφοπλισμό όσον αφορά τα τακτικά πυρηνικά όπλα, 2) Τη μείωση των στρατηγικών πυρηνικών κεφαλών, τόσο των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών όσο και των ΗΠΑ σε 1.000 - 2.000 κεφαλές, 3) Την υπογραφή μιας συνθήκης για την πλήρη απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών.

ταστροφής, όπως χημικά και βιολογικά όπλα και βαλλιστικοί πύραυλοι. Ενδεικτικά αναφέρουμε, ότι στο Καζακστάν βρίσκονται το πεδίο πυρηνικών δοκιμών του Σεμιπαλατίνου, τα κέντρα πυραυλικών δοκιμών Tyuratam και Sary - Shagan, το διαστημικό κέντρο Μπαϊκονούρ, ενώ στην Ουκρανία βρίσκεται το μεγαλύτερο εργοστάσιο κατασκευής πυραύλων στον κόσμο. Σημαντική ανησυχία υπάρχει και αναφορικά με την ασφάλεια των πυρηνικών σταθμών της πρώην ΕΣΣΔ. Εκφράζονται φόβοι ότι σε ορισμένους πυρηνικούς σταθμούς θα είναι προβληματική η διατήρηση ειδικευμένου προσωπικού με όλους τους κινδύνους που συνεπάγεται κάτι τέτοιο.

Εξάλλου, η πιθανότητα πυρηνικής συνεργασίας μεταξύ των μουσουλμανικών δημοκρατιών και χωρών όπως το Ιράν και η Τουρκία και η απόκτηση πυρηνικών όπλων, τις χώρες αυτές απασχολεί ιδιαίτερα την Ελλάδα (όπως δείχνει η συνεχής αρθρογραφία του ελληνικού τύπου και η ανησυχία της ελληνικής κυβέρνησης).

Οι συνέπειες της διάλυσης της ΕΣΣΔ για το διεθνές καθεστώς μη -

διασποράς πυρηνικών όπλων ενδέχεται να είναι σημαντικές. Θα πρέπει οι νέες δημοκρατίες να υπογράψουν τη Συνθήκη για τη Μη Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων (NPT). Επίσης, θα πρέπει να δεσμευτούν για την τήρηση των διατάξεων της συνθήκης Start (και LFE). Οπωσδήποτε, η αύξηση του αριθμού των πυρηνικών κρατών θα κάνει πιο πολύπλοκες τις τυχόν μελλοντικές διαπραγματεύσεις για τη μείωση των πυρηνικών οπλοστασιών.

3. Μελλοντικές λύσεις

Οπως δήλωσε και ο Σαμ Ναν, πρόεδρος της Επιτροπής Ενόπλων Δυνάμεων της Αμερικανικής Γερουσίας, "ή θα γίνουμε μάρτυρες της μαζικότερης καταστροφής όπλων στην ιστορία της ανθρωπότητας ή θα παρακολουθήσουμε τη μεγαλύτερη διασπορά πυρηνικών όπλων και επιστημονικών γνώσεων για την κατασκευή τους που έγινε ποτέ". Είναι φανερό, ότι ο πυρηνικός αφοπλισμός είναι η μόνη λύση. Τί θα πρέπει λοιπόν να γίνει στο άμεσο μέλλον; Θεωρούμε επιτακτική ανάγκη την πραγματοποίηση τριών σημαντικών βημάτων: 1) Τον πλήρη αφοπλισμό όσον αφορά τα τακτικά πυρηνικά όπλα, 2) Τη μείωση των στρατηγικών πυρηνικών κεφαλών, τόσο των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών όσο και των ΗΠΑ σε 1.000 - 2.000 κεφαλές, 3) Την υπογραφή μιας συνθήκης για την πλήρη απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών. Ακόμα, θα πρέπει να κλείσουν πολλές πυρηνικές εγκαταστάσεις, ιδιαίτερα όσες δεν βρίσκονται στο έδαφος της Ρωσίας. Τέτοιες εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν μονάδες εμπλουτισμού ουρανίου, επανεπεξεργασίας πλούτωνίου και εργοστάσια κατασκευής και συντήρησης πυρηνικών κεφαλών. Ακόμα, θα μπορούσε να συζητηθεί και ο εφοδιασμός των πυρηνικών όπλων με μηχανισμούς αυτοκαταστροφής, για την περίπτωση αθέλητης ή μη εξουσιοδοτημένης εκτόξευσης (παρά τα στρατιωτικής φύσης μειονεκτήματα που παρουσιάζει αυτή η πρόταση). Για την πραγματοποίηση των ανωτέρω προτάσεων, είναι απαραίτητη η ενεργός συμμετοχή και αρωγή των ΗΠΑ. Το θέμα αυτό ήδη συζητείται

στα υψηλότερα κλιμάκια της αμερικανικής κυβέρνησης.

Οι εξελίξεις είναι πραγματικά ραγδαίες και είναι δύσκολο να γίνει κάποια πρόβλεψη για τον αριθμό των πυρηνικών κρατών που θα ξεποήσουν μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ. Η δε συνάντηση του Μινσκ, που κατέληξε σε συμφωνία για τον κοινό έλεγχο επί του πυρηνικού οπλοστασίου, δεν φαίνεται να έλυσε το πρόβλημα. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ο πυρηνικός αφοπλισμός των δημοκρατιών (εκτός της Ρωσίας) θα πρέπει να γίνει κατά την παρούσα περίοδο αστάθειας. Όταν η κατάσταση σταθεροποιηθεί, όσες από τις δημοκρατίες διαθέτουν ακόμα πυρηνικά όπλα μάλλον θα τα διατηρήσουν σε μόνιμη βάση.

Υπάρχει σημαντική αβεβαιότητα ως προς το μέγεθος του πυρηνικού κινδύνου από τη διάλυση της ΕΣΣΔ. Είναι γεγονός, ότι τόσο ο Γκορμπατσώφ όσο και ο Γέλτσιν υπερβάλλαν σε πολλές περιπτώσεις τους κινδύνους για να εξασφαλίσουν την υποστήριξη της Δύσης. Η χρήση (στρατηγικών) πυρηνικών όπλων εναντίον άλλων χωρών δεν είναι πιθανή, ενώ είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς πώς θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ένα πυρηνικό όπλο σε μια εμφύλια διαμάχη (όπως αναφέραμε την πιθανότητα συγκρούσεων σχετικά με εδαφικές διεκδικήσεις, την επαναχάραξη συνόρων ή τη μεταχείριση μειονοτήτων είναι κάθε άλλο παρά αμελητέα). Ωστόσο, αν η ηθελημένη χρήση πυρηνικών όπλων είναι μάλλον απίθανη, υπάρχει σημαντική πιθανότητα αυτοχήματος, δρομοκρατικής ενέργειας ή χρήσης πυρηνικών όπλων από κάποια ομάδα φανατικών, ενώ δραματικές συνέπειες ενδέχεται να έχει η διασπορά των σοβιετικών πυρηνικών όπλων σε άλλες χώρες. Έτσι, το πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπισθεί το συντομότερο δυνατό.

Το μέλλον των πυρηνικών όπλων σε παγκόσμιο επίπεδο αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα. Ποιές θα είναι οι μελλοντικές αντιλήψεις σχετικά με το όρλο των πυρηνικών όπλων; Θα συνεχίσουν αυτά να θεωρούνται απαραίτητα για την υπεράσπιση της εθνικής ασφάλειας (και από ποιές απειλές); Θα έχουν μόνο αποτρεπτική αξία απέναντι στις άλλες πυρηνικές

Tο μέλλον των πυρηνικών όπλων σε παγκόσμιο επίπεδο αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα. Ποιές θα είναι οι μελλοντικές αντιλήψεις σχετικά με το όρλο των πυρηνικών όπλων; Θα συνεχίσουν αυτά να θεωρούνται απαραίτητα για την υπεράσπιση της εθνικής ασφάλειας (και από ποιές απειλές); Θα έχουν μόνο αποτρεπτική αξία απέναντι στις άλλες πυρηνικές

ντηση στα ερωτήματα αυτά είναι πολύ δύσκολη, διότι το διεθνές πολιτικό σύστημα βρίσκεται σε περίοδο ψευτότητας και μεταβολών. Αντιτίθεται να φυσικινδυνεύσουμε μια πρόσθια ψηφη, θα θεωρούσαμε πιο πιθανή τη δεύτερη άποψη, αν και δεν είμαστε βασισμένη σε επιστημονική ανάλυση, εφφράζουμε απλώς μια ενθύμηση επιτίδια.

Ο όρλος των ΗΠΑ στην προσπορεία να αρθεί η οποιαδήποτε νομιμοποίηση (delegitimization) των πυρηνικών όπλων είναι σημαντικός. Η χώρα τής (οι ΗΠΑ) μπορεί να δώσει το χρόνιμα με βαθιές περικοπές στην πυρηνικότητα της οπλοστάσιο με την την την ενός πυρηνικού δόγματος επιτροπής (minimum deterrence) με τη δέσμευση να χρησιμοποιήσει πρώτη πυρηνική πλα (non first use) και με τον οποιονδήποτε περιορισμό ή και την απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών. Δυνατός, οι προοπτικές δεν είναι ιδιαίτερα ευοίωνες. Παρατηρείται μάλιστα αυξανόμενη υποστήριξη στην αντιβαλλιστικών συστημάτων, αντίδραση στην ενδεχόμενη (αλλά σε εύλογη) απειλή από χώρες του τροποποιητικού πολιτισμού (που θα διαθέτουν μεγαλύτερη βεληνεκούς βαλλιστικών πυραύλων με πυρηνικές κεφαλές).

Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να αποτεληθούν προσπάθειες για την προστασία (ενδεχομένως και τη διαρροή) της οριζόντιας πυρηνικής σποραδικής, σε συνδυασμό με τη μεγαλερη δυνατή μείωση των οπλοστάσιων πυρηνικών χωρών). Η διάλυση της ΕΣΣΔ και η αντικατάστασή της από 15 κράτη, εκ των οποίων ενδέχεται να μερικά θα διαθέτουν πυρηνικά όπλα, δημιουργεί πρόσθετους κινδύνους αλλά και ευκαιρίες. Η οριζόντια διασπορά των πυρηνικών όπλων, λογο, γίνεται ιδιαίτερα ανησυχητική και επικίνδυνη, αν σκεφθούμε το δεχόμενο να χρησιμοποιηθούν τα πλα αυτά από φανατικούς ηγέτες τρομοκρατικές οργανώσεις, ή ανεπιλογήσουμε τους αστάθιμητους παρενθήτες που θα μπορούσαν, εξίσου εποπλωτές, να ανατρέψουν τις διεθνείς προπολεμικές θέσης. Η έγκαιρη λήψη αποτελεσμάτων μέτρων είναι λοιπόν προσματικά επιταγή.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

O'Ομιλος Ευρωπαϊκή Έκφραση, στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του για το 1992 διοργανώνει για δεύτερη συνεχή χρονιά κύκλο σεμιναρίων νομικών, πολιτικών και οικονομικών ζητημάτων

της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, που αφορούν άμεσα τη χώρα μας.

Με τα σεμινάρια δε στοχεύουμε να εξαντλήσουμε τη σχετική θεματολογία, αλλά απλώς να αναδειξουμε συγκεκριμένες

πτυχές, στις οποίες ειδικεύονται μέλη μας. Εισηγητές είναι νέοι επιστήμονες, μέλη του Ομίλου, με θεωρητική ή πρακτική εξειδίκευση στα αντίστοιχα ζητήματα, σύμφωνα με το συνημμένο πρόγραμμα.

Τα σεμινάρια θα γίνονται κάθε εβδομάδα, από τις 24 Φεβρουαρίου μέχρι και τις 8 Ιουνίου, κάθε Δευτέρα στις 20.00 εκτός των ακαδημαϊκών αργιών και διακοπών, στην αίθουσα Αντωνοπούλου του κτιρίου Κωστής Παλαμάς του Πανεπιστημίου Αθηνών (Ακαδημίας 50 και Σίνα).

Κύκλος Σεμιναρίων

Σεμινάριο Β: Πρός μια ελληνική προσέγγιση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ειδικά θέματα.

Πρόγραμμα

(24.2.1992 - 8.6.1992)

- Δευτέρα 24/2 "Δημόσιες συμβάσεις στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο" (Χάρης Συνοδινός)
- Δευτέρα 2/3 "Η μετανάστευση και οι πρόσφυγες στην ΕΟΚ" (Έρρικα Καλαντζή)
- Δευτέρα 16/3 "Εθνική στρατηγική. Είναι εφικτή με τα νέα δεδομένα στη νέα Ευρώπη" (Παναγιώτης Γεννηματάς)
- Δευτέρα 23/3 "Σκέψεις γύρω από το μοντέλο ενός ευρωπαϊκού πολιτικού συστήματος" (Θανάσης Κοτσίρης)
- Δευτέρα 30/3 "Ο θεσμός της Αστυνομίας και η δημόσια τάξη στην Ευρώπη των δώδεκα" (Χαράλαμπος Ζιανίκας)
- Δευτέρα 6/4 "Ο ρόλος και η πρακτική του αντισταθμιστικού εμπορίου στις σύγχρονες συναλλαγές της Ε.Κ." (Πάνος Γουύναρης)

- Δευτέρα 13/4 "Οι επιπτώσεις της δημιουργίας της ΟΝΕ στο χρηματοπιστωτικό τομέα" (Χρήστος Γκόρτσος)
- Δευτέρα 4/5 "Η προβληματική του ενιαίου ευρωπαϊκού νομισματος" (Πάνος Ευαγγελόπουλος)
- Δευτέρα 11/5 "Η νέα θεσμική ταυτότητα της Ε.Κ. μετά το Μάαστριχτ" (Αστέρης Πλιάκος)
- Δευτέρα 18/5 "Οι σχέσεις Ελλάδος - Κύπρου - Τουρκίας και η ευρωπαϊκή τους διάσταση" (Ronald Meinardus)
- Δευτέρα 25/5 "Προβλήματα εναρμόνισης του κοινοποιού δικαιου" (Δημ. Τσικρικάς)
- Δευτέρα 1/6 "Δημόσιοι υπάλληλοι και κοινοτικό δίκαιο" (Ελίνα Παπαθεοδώρου)
- Δευτέρα 8/6 "Δημοκρατία, ομοσπονδιακή προοπτική και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση" (Ν.Γιαννής)

Τα σεμινάρια θα γίνονται κάθε Δευτέρα 20.00 - 22.00 στην αίθουσα Αντωνοπούλου του κτιρίου Κωστής Παλαμάς του Πανεπιστημίου Αθηνών (Ακαδημίας 50 και Σίνα).

FIDESZ:

Ριζοσπαστική και εναλλακτική πρόταση για την Ουγγαρία

BALASZ FURJES

Μέλος του Εθνικού Συμβουλίου του FIDESZ

Tο κείμενο αυτό είναι βασισμένο στην εισήγηση που παρουσιάστηκε στο συνέδριο "Νέα Γενιά και Νέα Ευρώπη", που έγινε στην Αθήνα και διοργανώθηκε από τον Όμιλο Ευρωπαϊκή Έκφραση και το Ίδρυμα Friedrich Naumann.

1. Η Ομοσπονδία Νέων Δημοκρατών (FIDESZ)

Το FIDESZ αποτελεί την Ομοσπονδία Νέων Δημοκρατών. Αυτή η Ομοσπονδία είναι πραγματικά ενδιαφέροντα, καθώς παρά το γεγονός ότι ιδρύθηκε σαν πολιτικό κίνημα νέων το 1988, σαν την πρώτη πολιτική και αντιπολιτευτική οργάνωση και ότι υπάρχει όροι ηλικίας (25), συμμετείχε στις εκλογές ως αυτόνομο πολιτικό κόμμα και έλαβε το 9% των ψήφων στις εθνικές εκλογές.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων του κομμουνιστικού καθεστώτος ('88 - '89) η στάση μας χαρακτηριζόταν ως ριζοσπαστική και εναλλακτική. Ριζοσπαστική, γιατί ήμασταν η μόνη οργάνωση που απαιτούσε πολυκομματικό σύστημα και την αποχώρηση των σοβιετικών στρατευμάτων, και εναλλακτική, γιατί κάναμε πολιτική με έναν νέο τρόπο. Στις εκλογές, η νεαρή ηλικία και ο ριζοσπαστικός χαρακτήρας αποτέλεσε πολλές φορές μειονέκτημα, καθώς μιλονότι πολλοί συμφωνούσαν με το πρόγραμμά μας, εξακολουθούσαν να πιστεύουν ότι είμαστε πολύ νέοι για να αναμειχθούμε στην πολιτική. Γι' αυτό και λάβαμε μόνο το 9% των ψήφων. Όμως, μετά την κατάρρευση του καθεστώτος και την αποχώρηση των ρωσικών στρατευμάτων, δεν υπήρχε

πλέον λόγος να φοβάται κανείς τη ριζοσπαστικό χαρακτήρα και η νοβούλευτική ομάδα μπορούσε να ποδείξει ότι και οι νέοι μπορούν είναι πολύ λογικοί, άμεσοι και ρεαλιστές, ίσως πολλές φορές πιο εύποροι από τους μεγαλύτερους σε ηλικία και πολιτικούς.

'Ετσι γίναμε περισσότερο δημοφιλείς και στις τοπικές εκλογές του Οκτωβρίου 1990 λάβαμε το 15% των ψήφων σε εθνικό επίπεδο. Μετά την αρχή η πολιτική μας βασίστηκε στον φιλελευθερισμό και τηρήσαμε την θετική στάση έναντι της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, παρά τις πολλές σκολίες που θα επιφέρει στην Ουγγαρία.

2. Οι δημοκρατικές εξελίξεις στην Ουγγαρία

Σχετικά με τις αλλαγές στην Ουγγαρία, πρέπει να παρατηρήσει κανείς τις ιδιαιτερότητες που έχει η Ουγγαρία σε σχέση με τις άλλες χώρες σε περιοχή. Κατ' αρχήν η επανάσταση του 1956. Το γεγονός ότι έγινε επανάσταση ενάντια στους σκληροποιημένους κομμουνιστές το 1956 μας τρεψε ως έχοντες μια λιγότερο σοβιετική δικτατορία (που όμως απειχε από πολύ από τη δημοκρατία!). Ως αποτέλεσμα κατέστη δυνατή η ύπαρξη

ονομαζόμενης ημι-νόμιμης ημι-παράνομης 2ης οικονομίας, που αποτέλεσε βάση για την οικονομία της αγοράς. Από καιρό σε καιρό έγιναν πολλές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες, οι οποίες παρόλο που καταπνίχθηκαν, είχαν κάποια θετικά αποτελέσματα. Έτσι, φθάσαμε στο 1986, όταν ανέβηκε ο Γκορμπατσώφ στην εξουσία της Σοβιετικής Ένωσης και τον ακολούθησε η επονομαζόμενη μεταρρυθμιστική νέα κομμουνιστική προσέδωση στην Ουγγαρία. Και οι δύο εισήγαγαν κάποιους δημοκρατικούς κανόνες. Θα πρέπει όμως σ' αυτό το σημείο να κάνων μια παρατήρηση.

Δεν πρέπει να πιστεύουμε ότι αυτό έγινε επειδή οι κόμμουνιστές άρχισαν να ενστερνίζονται τις δημοκρατικές ιδέες. Δεν αληθεύει κάτι τέτοιο. Διαπίστωσαν, όμως, ότι ήταν ο μόνος τρόπος να σώσουν τις χώρες τους από την οικονομική καταστροφή και ο μόνος τρόπος να κρατήσουν την εξουσία. Εάν υπήρχαν κάποιοι άλλοι τρόποι για να επιτύχουν αυτούς τους δύο στόχους τους, δεν θα είχαν επιλέξει τη δημοκρατία.

Το 1988 - 89 ιδρύθηκαν πολλές νέες αντιπολιτευτικές οργανώσεις. Όλα τα κόμματα που σήμερα βρίσκονται στο Κοινοβούλιο ιδρύθηκαν εκείνη την εποχή. Η Στρογγυλή Τράπεζα της αντιπολίτευσης δημιουργήθηκε από τα μεγαλύτερα κόμματα και το FIDESZ ήταν ανάμεσα σ' αυτά. Αυτό αποτέλεσε πιεστή εκδημοκρατισμού για την κομμουνιστική κυβέρνηση.

Στις διαδηλώσεις, ειδικά στις 15 Μαρτίου 1989, στην επέτειο της επανάστασης του 1848 - 49 ενάντια στη μοναρχία των Αψβούργων, ήταν σαφές για όλες τις πολιτικές δυνάμεις, ότι η κοινωνία υποστήριζε τα νέα δημοκρατικά κινήματα. Έτσι ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στους κομμουνιστές και τη Στρογγυλή Τράπεζα της αντιπολίτευσης.

Τελικά υπογράφηκε μια συνθήκη για τη μεταβατική περίοδο στην Ουγγαρία. Το FIDESZ και τρεις άλλες

Αποτέλεσμα των εκλογών είναι, ότι σήμερα αντιπροσωπεύονται στο Ουγγρικό Κοινοβούλιο 6 κόμματα. Η Ουγγαρία είναι πλέον δημοκρατική, με ένα κοινοβούλευτικό σώμα, αρχηγός του οποίου είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας που εκλέγεται από το Κοινοβούλιο και έχει κυρίως τυπικές και συμβολικές εξουσίες. Τρία συντηρητικά κόμματα έχουν σχηματίσει κυβέρνηση συνεργασίας, το Ουγγρικό Δημοκρατικό Φόρουμ, το Κόμμα των Αδεσμεύτων Μικροϊδιοκτητών και το Χριστιανοδημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα.

Αποτέλεσμα των εκλογών είναι, ότι σήμερα αντιπροσωπεύονται στο Ουγγρικό Κοινοβούλιο 6 κόμματα. Η Ουγγαρία είναι πλέον δημοκρατική, με ένα κοινοβούλευτικό σώμα, αρχηγός του οποίου είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας που εκλέγεται από το Κοινοβούλιο και έχει κυρίως τυπικές και συμβολικές εξουσίες. Τρία συντηρητικά κόμματα έχουν σχηματίσει κυβέρνηση συνεργασίας, το Ουγγρικό Δημοκρατικό Φόρουμ, το Κόμμα των Αδεσμεύτων Μικροϊδιοκτητών και το Χριστιανοδημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα.

Την αντιπολίτευση αποτελούν οι Ελεύθεροι Δημοκράτες - το 2ο σε μέγεθος κόμμα - και άλλες φιλελεύθερες οργανώσεις, το κόμμα μου και το Σοσιαλιστικό Κόμμα - οι πρώην κομμουνιστές. Η οικονομία της Ουγγαρίας έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο. Για παράδειγμα, η Ουγγαρία έλαβε το μισό του συνόλου των επενδύσεων στην Ανατολική Ευρώπη από τις ΗΠΑ και τη Δυτική Ευρώπη, μολονότι είναι το μικρότερο κράτος της περιοχής. Το πολιτικό σύστημα είναι σταθερό, επειδή οι μεταρρυθμίσεις στην Ουγγαρία ακολούθησαν μια διαδικασία διαπραγματεύσεων.

Η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση αποτελεί σημαντικό θέμα για την Ουγγρική πολιτική, είμαστε ήδη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και οι σχέσεις μας με την Ε.Κ. βελτιώνονται συνεχώς. Προκειμένου να ενσωματωθούμε στην Ε.Κ., η περιφερειακή συνεργασία, ιδίως με την Πολωνία και την Τσεχοσλοβακία, είναι απαραίτητη. Το κύριο πρόβλημά μας είναι, βέβαια, η οικονομία. Εάν καταφέρουμε να επιλύσουμε τα προβλήματά μας όσο τα άλλα κράτη επιδεικνύουν ανεκτικότητα, θα μπορέσουμε να κτίσουμε μια νέα υπεύθυνη Ουγγαρία, ισότιμο μέλος της Ευρώπης, που θα ζει ειρηνικά και θα έχει φιλικές σχέσεις τόσο με τους γείτονές της όσο και με ολόκληρη την ήπειρο. Ελπίζουμε να το επιτύχουμε.

Επώνυμα Ελληνικά Προϊόντα στις μεγάλες Διεθνείς Αγορές

**ΟΠΕ:
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ
ΕΞΑΓΩΓΩΝ**

Νέα πνοή στις εξαγωγές

Αθήνα:

Μητροπόλεως: 1,105 57 ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 324 7010-6, tlx. 220201 HOPE GR
FAX: 3247017

Τηλ. δ/νων ELEXPROCO
Σταδίου 24, 105 64 ΑΘΗΝΑ

Τηλ. 3226871-8, tlx. 216852 HOPE GR
FAX: 3252-583

Τηλ. δ/νων ELEXPROCO

Θεσσαλονίκη:

Ιωνος Δραγούμη 20, 546 24 ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
Τηλ. (031) 262120-2, tlx 412028 HOPE GR
FAX: (031) 236570 - 236576

PRINT ALL

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Συμπεράσματα

Στις 24 Ιανουαρίου 1992 πραγματοποιήθηκε στα γραφεία των Ευρωπαϊκών Κοινότητων στην Αθήνα, κατόπιν πρωτοβουλίας της Κίνησης Φοιτητών για την 'Ενωση της Ευρώπης (AEGEE) και του Ομίλου Ευρωπαϊκής Έκφρασης, ευρεία συνάντηση των μη κομματικών και μη κερδοσκοπικών ελληνικών οργανώσεων νεολαίας, που έχουν ως κύριο αντικείμενο την προώθηση της ιδέας της ενωμένης Ευρώπης στην Ελλάδα σήμερα. Στην εκδήλωση είχαν προσκληθεί συνολικά 10 ευρωπαϊκές οργανώσεις νεολαίας και ως παρατηρητές 20 οργανώσεις ενηλίκων και 3 άλλες οργανώσεις, με στόχους όχι αμιγώς ευρωπαϊκούς. Παρέστησαν επίσημα 20 οργανώσεις, ενώ απλώς συμμετείχαν μέλη των διοικητικών συμβούλιων και απλά μέλη από άλλες 4 οργανώσεις. Δύο οργανώσεις απέστειλαν επιστολή, με την οποία εξηγούν ότι αντιμετωπίζουν θετικά την πρωτοβουλία και θα ανταποκριθούν από την επόμενη συνάντηση, δύο άλλες οργανώσεις μας ενημέρωσαν τηλεφωνικά, ότι αν και κωλύνονται τη συγκεκριμένη ημέρα λόγω εκλογών και μιας εκδήλωσης που οργανώνεται αντίστοιχα, αποδέχονται την ιδέα και χαιρετίζουν τη συνάντηση. Τέλος, μια οργάνωση (Νέοι Ευρωπαίοι Φεντεραλιστές) εξέφρασε εξ αρχής τις επιφυλάξεις της. Εκτός από την Αθήνα, προσήλθαν στη συνάντηση δύο οργανώσεις από την Πάτρα και μία από τη Θεσσαλονίκη.

Σκοπός της συνάντησης ήταν η γνωριμία όλων των οργανώσεων νεολαίας που εργάζονται στην Ελλάδα για την οικοδόμηση της ενωμένης Ευρώπης και η αναζήτηση μιας ελάχιστης συνεννόησης και επικοινωνίας μεταξύ τους. Μια τέτοια επικοινωνία θα έχει σαν αποτέλεσμα να αναπτυχθούν καλύτερες και δημιουργικότερες σχέσεις μεταξύ των μελών των οργανώσεων, καλύτερος συντονισμός των δραστηριοτήτων και προγραμματισμός των εκδηλώσεων όλων των οργανώσεων, βελτίωση της απόδοσης κάποιων ή και όλων από αυτές μέσα από την ανταλλαγή ιδεών και εμπειριών, προσφορά περισσότερων επιλογών συμμετοχής σε δραστηριότητες σε νέους που επιθυμούν να ενεργο-

ποιηθούν στο χώρο και την κατεύθυνση αυτή ταυτόχρονα με την ανοιχτή θεώρηση και αντιμετώπιση του θέματος της κατοχύρωσης της πολλαπλής ταυτότητας των μελών, καθώς και αποτελεσματικότερη διάδοση των ευρωπαϊκών ιδεών στην ελληνική επαρχία, αλλά και του ελληνικού πολιτισμού και των εθνικών θέσεων στην Ευρώπη, αποφεύγοντας την περιττή πολυδιάσπαση και κατασπατάληση πολύτιμων δυνάμεων.

Ακόμη, θα μπορούσαν να διοργανωθούν στο μέλλον από κοινού μεγάλης κλίμακας εκδηλώσεις σε ιδιαίτερα σοβαρά ζητήματα της Ευρώπης ή στα ευαίσθητα εθνικά μας θέματα, εκδηλώσεις τέτοιων διαστάσεων, που καμιά από τις υπάρχουσες οργανώσεις δεν θα μπορούσε μόνη της να υλοποιήσει με επιτυχία και για τις οποίες η ενότητα του έμψυχου δυναμικού και η συνένωση μέσων είναι απαραίτητη. Τέλος, εάν αποφασισθεί η δημιουργία κάποιου δευτεροβάθμιου θεσμού που θα περιλαμβάνει όλες τις ποκίλες ευρωπαϊκές οργανώσεις στην Ελλάδα, που επιθυμούν τη συμμετοχή τους σ' αυτόν, θα ήταν δυνατό να επιτευχθεί σύντομα μια κεντρική και αποτελεσματική, μη κυβερνητική διασύνδεση, σε συνεργασία με το Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας, με τις ευρωπαϊκές δομές νεολαίας και να αξιοποιηθούν καλύτερα στον ελληνικό χώρο

τα σχετικά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Εκφράσθηκε η επιθυμία και θα εξετασθεί η δυνατότητα για κάποιας μορφής συνεργασία των ευρωπαϊκών οργανώσεων νεολαίας με τις ευρωπαϊκές οργανώσεις ενηλίκων και τις άλλες οργανώσεις νεολαίας, καθώς και όλων των ευρωπαϊκών οργανώσεων στην Ελλάδα μεταξύ τους.

'Υστερα από την εκλογή τριμελούς Προεδρείου, πραγματοποιήθηκε παρουσίαση της κάθε οργάνωσης ξεχωριστά από εκπροσώπους της. Το σύνολο των οργανώσεων διαπίστωσε τον πολύ θετικό χαρακτήρα της πρωτοβουλίας και ακούσθηκαν αρκετές ιδέες για τη μελλοντική συνεργασία και το συντονισμό. Ομοιόμια εκδηλώθηκε γύρω από την πρόταση να συσταθεί ομάδα εργασίας (συντονιστική επιτροπή), η οποία κατ' εντολήν των

Δ.Σ. των οργανώσεων θα επεξεργασθεί περισσότερο τα σχετικά θέματα, ιδέες και προτάσεις που διατυπώθηκαν στη συνάντηση. Η επιθυμία για συνέχιση της προσπάθειας ήταν ομόφωνη, και έντονη, με την πρόσθετη απαίτηση να διευρυνθεί ο κύκλος των συμμετεχουσών οργανώσεων, να αναληφθεί νέα προσπάθεια προσέγγισης των ελάχιστων οργανώσεων που δεν προσήλθαν από άγνοια ή άλλους λόγους και να αναζητηθούν όσες άλλες οργανώσεις τυχόν δεν ήταν γνωστές μέχρι σήμερα.

Διεύθυνση αλληλογραφίας: Πρωτοβουλία Ευρωπαϊκών Οργανώσεων Νεολαίας, Σίνα 54, 106 72 Αθήνα.

Νίκος Γιαννής: τηλ. 36.24.703

Μιχάλης Τζωρτζης: τηλ. 63.99.238

Στάθης Μίχος: τηλ. 76.57.674

Κων/νος Ιθακήσιος: τηλ. 36.11.975.

Παρισταντο επισήμως:

- Κίνηση Φοιτητών για την 'Ενωση της Ευρώπης (AEGEE)
- Ομίλος Ευρωπαϊκής Έκφρασης
- Κίνηση Φοιτητών για την 'Ενωση της Ευρώπης (AEGEE) Πάτρας
- AIESEC Hellas
- Board of European Students of Technology (BEST)
- Erasmus Medical Association
- Ελληνική 'Ενωση Ευρωπαίων Φεντεραλιστών
- Ελληνοευρωπαϊκός Σύνδεσμος
- 'Ενωση Νέων για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια (YES)
- Ευρωπαϊκή 'Ενωση για την Εφαρμογή Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων (EUPES)
- Ευρωπαϊκή Φιλελεύθερη Πολιτιστική Κίνηση
- Ευρωπαϊκή 'Ενωση Εκπαιδευτικών (AEDE)
- Ευρωπαϊκή 'Ενωση Εργαζομένων (EEGE)
- Ευρωπαϊκή Λέσχη
- Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος
- Δράση '92
- Το Σπίτι της Ευρώπης
- Νέοι της Ευρώπης - Ευρωπαϊκή Λέσχη Μακεδονίας - Θράκης
- Ελληνική Εταιρεία Νέων Νομικών (EENN)
- Κέντρο Μελετών Πολιτικής

Νέα Γενιά και Νέα Ευρώπη:

**Φιλελεύθερες απαντήσεις
στα προβλήματα της εποχής μας**

Της
ΕΛΙΝΑΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΟΡΟΥ
και του
ΚΩΝ/ΝΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ

Ο'Ομιλος Ευρωπαϊκή 'Έκφραση σε συνεδργασία με το ο 'Ιδρυμα "Friedrich Naumann" πραγματοποίησε Διεθνές Συνέδριο στις 22 - 24 Νοεμβρίου 1991 στο ξενοδοχείο "Αρμονία" με θέμα: "Νέα Γενιά και Νέα Ευρώπη: Φιλελεύθερες Απαντήσεις στα Προβλήματα της Εποχής μας". Ανάμεσα στους 200 περίπου συνέδρους παρεβρέθησαν εκπρόσωποι από τη Βουλγαρία, Πορτογαλία, Ουγγαρία, Γερμανία, Ιταλία, Κύπρο και Καναδά.

Ο κ. Παπαστάμπης, Υφυπουργός Εξωτερικών, ανέλυσε τις προτεραιότητες της ελληνικής πολιτικής έναντι της Κοινότητας και της Ευρώπης και ο Γεν. Γραμματέας της Νέας Γενιάς του υπουργείου Πολιτισμού, με εκπρόσωπό του, αναφέρθηκε στην πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης, όσον αφορά τη γενικότερη παρουσία της ελληνικής νεολαίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Ο κ. Παπαστάμπης αναφέρθηκε στις προτεραιότητες της Ελλάδας στο πολιτικό, το οικονομικό και το θεσμικό επίπεδο.

Στο πολιτικό επίπεδο, πρώτη προτεραιότητα της ελληνικής κυβέρνησης είναι η προώθηση της διαδικασίας της πολιτικής ένωσης της Ευρώπης. Αυτή η πολιτική ένωση θα πρέπει να είναι ομοσπονδιακό χαρακτήρα και να περιλαμβάνει τόσο την κοινή εξωτερική πολιτική όσο και την κοινή πολιτική σε θέματα ασφαλειας και άμυνας.

Στο οικονομικό επίπεδο, πρέπει να προωθηθεί παράλληλα η οικονομική και νομισματική ένωση και να εφαρμοστεί μια πολιτική επιδίωξης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, μια πολιτική σύγκλισης των οικονομιών

των κρατών - μελών.

Ενόψει της νομισματικής ένωσης, στην οποία η αρχική ελληνική συμμετοχή είναι πλέον δεδομένη, η τελική συμμετοχή της χώρας μας το 1997 προϋποθέτει την υιοθέτηση από την κυβέρνηση ενός σταθεροποιητικού προγράμματος και μιας ορθολογικής αναπτυξιακής πολιτικής με περιορισμό των δημοσίων δαπανών, άνοιγμα της αγοράς, περιορισμό των δημοσίων ελειεμάτων, άρση περιορισμών, αναβάθμιση της εκπαίδευσης κ.λπ.

Η Ελλάδα αντιτάσσεται στη θεσμοθετημένη διαφοροποίηση και επιδιώκει την υιοθέτηση μιας μεταβατικής περιόδου, ώστε τα ελληνικά δεδομένα να προσεγγίσουν τον μέσο κοινοτικό όρο.

Στο θεσμικό επίπεδο, η Ελλάδα είναι υπέρμαχος της αναδιάρθρωσης της Κοινότητας και ιδιαίτερα της ενίσχυσης των αρμοδιοτήτων και εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στο οποίο πρέπει να αναγνωρισθεί ένα δικαίωμα συναπόφασης, προκειμένου να ενισχυθεί η κοινοτική δημοκρατική νομιμότητα. Επιπλέον, πρέπει να προωθηθεί η ιδέα της "Ευρώπης των πολιτών", να ενισχυθεί προς τα έξω ο φιλελεύθερος χαρακτήρας της Κοινότητος, να αναδυθεί η κοινοτική της διάσταση και μετά τις τελευταίες εξλίξεις στα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις για σύνδεση και υπογραφή συμφωνίας συνεργασίας με

τις Βαλκανικές χώρες, καθώς ενσωμάτωση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης.

Ο εκπρόσωπος της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς τόνισε το θόρος της πρόκλησης των τελευταίων πολιτικών αλλαγών για τους ανθρώπους, καθώς και το γεγονός τα επόμενα χρόνια θα είναι ιδιαίτερα κρίσιμα για τους νέους στη χώρα μας οι οποίοι καλούνται να συνδραμούνται στις κοσμογονικές αλλαγές που κεινοί.

Στόχος της πολιτείας είναι η γρύπτηση και η επισήμανση λύσεων. Η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς συνεργασία με την Κοινότητα, ένησε ένα πενταετές πρόγραμμα σκοπό την προώθηση και μεταφορά γνώσεων και επαγγελματικής κατηγορίας στους νέους, ώστε η παρούσα τους στην Κοινότητα, καθώς και η ξιοποίηση των εμπειριών τους διαμόρφωση των σύγχρονων πολιτών τάσεων να είναι σύγουρη και ποντονή.

Μεταξύ άλλων ο Βούλγαρος σπουδαστής παρατήρησε πως τον Ιούνιο του 1990 διεξήχθησαν στη χώρα οι πρώτες ελεύθερες εκλογές. Τότε ψηφίστηκε και το νέο δημοκρατικό Σύνταγμα. Επανειλημμένες βουλευτικές και πολιτικές εκλογές επακολούθησαν, ανέδειξαν όμως ένα κόμμα με αποτέλεσμα τη πλειοψηφία δημιουργώντας έκλιμα πολιτικής αστάθειας, το οποίο ευνόησε μια τουρκική μειονότητα, εκπροσωπούσε μόλις το 10%, να αλάβει αποφασιστική γνώμη στο Κοινοβούλιο. Η κατάσταση αυτή σε δυναστό με την αντιπαλότητα της σαίας τάξης που προσαπίζεται την

ταρρύθμιση και των ανώτερων κοινωνικών στρώμάτων που διατηρούν και σήμερα στενούς δεσμούς με το προηγούμενο καθεστώς, δεν έχει επιτρέψει ακόμη την εφαρμογή ενός φιλελεύθερου πολιτικού και οικονομικού προγράμματος, που θα οδηγούσε στη μείωση του πληθωρισμού και της ανεργίας, καθώς και στην ανόρθωση της οικονομίας.

Μια από τις 7 πλουσιότερες χώρες του κόσμου είναι σήμερα η Ιταλία, που το 70% της οικονομίας της κατέχεται από το δημόσιο τομέα. Η έννοια του κράτους δικαίου είναι αγνωστή, κυρίως στα Νότια, όπου η Μαφία κυβερνά. Η καθολική εκκλησία, ισχυρή όπως πάντα, διαθέτει και μεγάλη πολιτική δύναμη. Ρατσιστικά μηνύματα βρίσκουν έδαφος σε μεγάλο αριθμό φανατισμένων Ιταλών. Ασκώντας κριτική στα φαινόμενα αυτά της ιταλικής κοινωνίας, ο Ιταλός σύνεδρος χαρακτήρισε το γράμμα μόνο και όχι στην ουσία φιλελεύθερο το κοινωνικο-πολιτικο-οικονομικό καθεστώς στη χώρα του και τόνισε το γεγονός ότι από το 1946 και μετά δεν υπήρξαν εναλλαγές στην κυβέρνηση, η οποία μονοπωλείται από το Χριστιανοδημοκρατικό κόμμα με μόνη εναλλαγή την κυβέρνηση συνασπισμού.

Στην Κύπρο το κόμμα των Φιλελευθέρων ιδρύθηκε το 1986 και επιδιώκει να συμβάλλει στην ενότητα, τη σύμπραξη και τη συμφιλίωση του κυπριακού λαού, ο οποίος αποτελείται από δύο Κοινότητες, την ελληνική και την τουρκική, με εντελώς διαφορετική ιστορία και κουλούρα. Μια εθνικά σωστή, ισοζυγισμένη, εφικτή και συμφωνημένη λύση του κυπριακού προβλήματος πρέπει να στηρίζεται, είπε ο Κύπριος σύνεδρος, στις συμφωνίες κορυφής και τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών.

Η ένωση των δύο Γερμανιών αποτελεί σήμερα πραγματικότητα, γεγονός που κανείς δεν μπορούσε να φαντασθεί πριν λίγο καιρό. Σαράντα πέντε ολόκληρα χρόνια υπαγωγής σε εντελώς διαφορετικά πολιτικο-οικονομικά καθεστώτα δημιούργησαν μεγάλο αριθμό σημαντικών προβλημάτων, που εκ των πραγμάτων επωμίζεται η πλούσια και ισχυρή τέως Δυτική Γερμανία. Το 90% των επιχειρήσε-

ων στην τέως Ανατολική Γερμανία βρισκόταν στα πρόθυρα χρεωκοπίας. Η αντιμετώπιση των ξένων ήταν εχθρική λόγω της μακρόχρονης απομόνωσης. Η μακρόχρονη κομμουνιστική προπαγάνδα σε συνδυασμό με τις γρήγορες εξελίξεις που επακολούθησαν, επέφεραν κρίση ταυτότητας στους Ανατολικογερμανούς.

Κυβερνών κόμμα σήμερα στην Πορτογαλία είναι από το 1985 το

PSD (Social Democratic Party). Το φιλελεύθερο αυτό κόμμα ιδρύθηκε το 1974 και από το 1979 μέχρι το 1985 συμμετείχε σε κυβερνήσεις συνασπισμού. Βασική αρχή του PSD είναι η μείωση του κρατικού παρεμβατισμού, ώστε το παιχνίδι της οικονομίας να γίνει με βάση τις αρχές της ελεύθερης αγοράς, σε συνδυασμό με την περιφερειακή ανάπτυξη και τη διεθνοποίηση της οικονομίας.

Oι σύνεδροι χωρίστηκαν σε ομάδες εργασίας, προκειμένου να συντάξουν το πρόγραμμα ενός "Ευρωπαϊκού Φιλελεύθερου Κόμματος". Σύμφωνα με τις εργασίες των ομάδων αυτών, οι καταστατικές αρχές του Ευρωπαϊκού Φιλελεύθερου Κόμματος είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Το Ευρωπαϊκό Φιλελεύθερο Κόμμα είναι ανθρωποκεντρικό, αλλά όχι αιχμαλιστικό χαρακτήρα.
- ✓ Σεβασμός του Συντάγματος.
- ✓ Κατοχύρωση και εγγύηση της προστασίας των θεμελιωδών ελευθεριών.
- ✓ Ορισμός του κράτους ως μιας κοινωνίας των πολιτών.
- ✓ Δημιουργία και σεβασμός ενός Κράτους Δικαίου, το οποίο σηματίζεται στην: αντιπροσωπευτικότητα, αποσυγκέντρωση, τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, διάκριση των εξουσιών, νομιμότητα, ιδιοκτησία.
- ✓ Θεμελιώση των αρχών της ελεύθερης οικονομίας.
- ✓ Ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και της παραγωγικότητας.
- ✓ Ελευθερία εισόδου στην αγορά νέων ανταγωνιστών.
- ✓ Περιορισμός των μονοπωλείων.
- ✓ Διατήρηση του μονοπωλιακού δικαιώματος του κράτους επί του νομισματος.
- ✓ Ορθολογική άσκηση της φορολογικής πολιτικής.
- ✓ Δημιουργία κινήτρων κατά της φοροδιαφυγής.
- ✓ Προστασία του καταναλωτή.
- ✓ Κατοχύρωση της αντικειμενικής πληροφόρησης.
- ✓ Προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών.
- ✓ Προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αλλά αποφυγή της εξομοιώσης και της ισοπέδωσης.
- ✓ Προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.
- ✓ Ενίσχυση της ευρωπαϊκής ασφάλειας.
- ✓ Ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής ενοποίησης με τη μεταφορά μέρους των κρατικών εξουσιών στα κοινωνικά όργανα.
- ✓ Υιοθέτηση κοινής ευρωπαϊκής εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής.
- ✓ Σύγκλιση των οικονομιών των κρατών - μελών και περιφερειακή ανάπτυξη.
- ✓ Φιλελευθεροποίηση των οικονομιών των κρατών - μελών.
- ✓ Ενίσχυση της νομιμότητας της Κοινότητας και ανάθεση νομοθετικής εξουσίας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- ✓ Υιοθέτηση κοινών κανόνων δικαιου από τα κράτη - μελη.
- ✓ Πολιτιστική σύγκλιση μεταξύ των κρατών - μελών, αλλά όχι ισοπέδωση.
- ✓ Διατήρηση της πολιτιστικής πολυμορφίας και των εθνικών ταυτοτήτων στην Κοινότητα.
- ✓ Πολιτιστική αλληλεπίδραση μεταξύ των κρατών - μελών.
- ✓ Καταδίκη του εθνικιστικού φανατισμού.
- ✓ Σεβασμός των μειονοτήτων και θεώρησή τους ως ξεχωριστές οντότητες.

Φιλελεύθερες αξίες και αρχές: Μια γενική εικόνα

Ομιλία του Διευθυντή

του Ιδρύματος Friedrich Naumann στην Αθήνα,
κ. Ronald Meinardus, στο συνέδριο "Νέα Γενιά και Νέα Ευρώπη"

Δεν είναι λίγες οι φορές που ο φιλελευθερισμός χαρακτηρίζεται ως "μια ιδεολογία σε παρακμή" ή ως κατάλοιπο του 19ου αιώνα δίχως προοπτική. Οι επικριτές του φιλελευθερισμού μιλούν για ένα ένδοξο παρελθόν αλλά και για ένα ασήμαντο μέλλον. Όμως, η πραγματικότητα διαφορετικά: οι δημοκρατικές επαναστάσεις στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης αποτελούν απόδειξη για τον επίκαιρο - και συνεχιζόμενο - δυναμισμό του φιλελευθερισμού. Κεντρικά αιτήματα, για τα οποία ανέκαθεν μάχονταν οι φιλελεύθεροι, έχουν επανέλθει στο προσκήνιο: η προσωπική ελευθερία του ατόμου, η διάκριση των εξουσιών, ο πλουραλισμός και το κράτος δικαίου. Τελευταία γίνεται λόγος περί μιας "αναγέννησης του φιλελευθερισμού" αναφορικά με τις επαναστατικές εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη. Όμως, και στις δυτικές δημοκρατίες, ο φιλελευθερισμός αποτελεί μια σφριγγή πνευματική δύναμη, η οποία επηρεάζει σε αποφασιστικό βαθμό την πολιτική και κοινωνική ζωή σε πολλές χώρες.

'Ενα βασικό πρόβλημα της έννοιας "φιλελευθερισμός" είναι η παρατηρούμενη άγνοια σχετικά με το τί βρί-

σκεται πίσω από τον όρο αυτόν. Μόνος της ευθύνης γι' αυτό βαρύνει τον ίδιο τον φιλελευθερισμό, δεδομένου ότι δεν είναι μια μονολιθική ολογία (όπως π.χ. ο μαρξισμός), αλλά αποτελεί ένα πολύμιδρο και ηρογενές φαινόμενο, το οποίο σε μία χρονική στιγμή δεν ήταν δυνατό να περιοριστεί σε ένα μόνον ορίζοντα ακόμη λιγότερο σε ένα μόνον ματικό πρόγραμμα. Ο φιλελευθερισμός είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο, κάτι που ισχύει ιδιαίτερα στον εξετάσει κανές μέσα από τις φαρδόσεις εκαποντάδων ετών.

Ο φιλελευθερισμός εμφανίζεται διαφορετική κάθε φορά μορφή διάφορες εποχές και στις διάφορες χώρες. 'Ένα παράδειγμα: διαβάντας το πολιτικό πρόγραμμα της Γερμανού εθνικοφιλελευθέρου του 19ου αιώνα και εκείνο των Πορτογαλών κοινωνιοφιλελευθέρων τον τους 1991, ο αναγνώστης θα διαπιστώσει λίγα μονάχα κοινά σημεία. Δεν υπάρχει ένας, αλλά πολλοί φιλελευθερισμοί. Στη Γερμανία, π.χ. πήραν για μακρά σειρά ετών φιλελεύθερα κόμματα με αρκετά φιλελευθεροποιητικό προσανατολισμό (οι Εκοφιλελεύθεροι και οι Αριστεροφιλεύθεροι). Στην Ιταλία μέχρι και μερα ακόμα, δύο φιλελεύθερα κόμματα - το "Partito Repubblicano

Italiano" (RPI) και το "Partito Liberale Italiano" (RLI) - ζητούν την εύνοια των ψηφοφόρων.

Δεν είναι όμως τα στοιχεία που διαχωρίζουν τις μορφές του φιλελευθερισμού, αλλά εκείνα που τις συνενώνουν, αυτά που θα μας βοηθήσουν να δώσουμε έναν ορισμό. Διότι παρά τις όποιες διαφορές, υπάρχει ένας πυρήνας από ακράδαντες πεποιθήσεις και βασικές αξίες, που καθοδηγούσαν από την αρχή μέχρι σήμερα τις ενέργειες των φιλελευθέρων.

Φιλελεύθερες αρχές και αξίες

■ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ:

Στο επίκεντρο όλων των προσπαθειών και αγώνων των φιλελευθέρων βρίσκεται η προσωπική ελευθερία του ατόμου. **Στόχος όλων των φιλελευθέρων είναι, ήταν και θα είναι η προώθησή της, καθώς και η αναχαίτιση κάθε μορφής ξένης καθοδήγησης και κηδεμονίας.** Όπως δείχνει και η λέξη: ο φιλελεύθερος είναι ο φίλος της ελευθερίας (liberal).

■ ΕΥΘΥΝΗ:

Η ελευθερία δεν είναι απεριόριστη, αλλά περιορίζεται από την ελευθερία του διπλανού. **Ελευθερία και ευθύνη για τον φιλελεύθερο συνδέονται.** Αυτή είναι η βασική διαφορά μεταξύ φιλελευθερισμού και αναρχίας. Κατά τον φιλελεύθερο δεν υπάρχει ελευθερία που θίγει την ελευθερία του άλλου - επομένως, δεν υπάρχει ελευθερία να δολοφονήσει κανείς, για να αναφερθώ σε ένα ακραίο παράδειγμα. Άλλα και οι άλλες ελευθερίες περιορίζονται από την ευθύνη. Στην Ελλάδα π.χ. γίνεται μεγάλη συζήτηση για την ελευθεροτυπία. Επιτρέπεται ο κρατικός έλεγχος του τύπου, όσον αφορά την δημοσίευση τρομοκρατικών προκηρύξεων; Μια φιλελεύθερη απάντηση είναι: Δεν επιτρέπεται ο κρατικός έλεγχος, αλλά επιβάλλεται ο αυτοέλεγχος του τύπου. Και αυτός ο αυτοέλεγχος προϋποθέτει ευθύνη. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση, η προστασία της ζωής ενός αγθρώπου είναι πιο πολύτιμο αγαθό από την ελευθεροτυπία.

Θα υπάρχουν άνθρωποι που θα αγωνίζονται υπέρ της ισότητας - αυτοί είναι οι σοσιαλιστές. Θα υπάρχουν άνθρωποι που θα συνηγορούν υπέρ του ισχυρού κράτους και υπέρ της τάξης - αυτοί είναι οι συντηρητικοί. Και πάντα, τέλος, θα υπάρχουν άνθρωποι που θα τοποθετούν την ελευθερία στο επίκεντρο όλων των πολιτικών επιδιώξεών τους - αυτοί είναι οι φιλελεύθεροι.

■ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ:

Ο άνθρωπος είναι "ζών πολιτικόν" - όπως είπε ο Αριστοτέλης - ζει στην κοινωνία. Και ως άτομο και ως σύνολο - ομάδα έχει το δικαίωμα πολιτικής αυτοδιάθεσης. Και τα έθνη έχουν δικαίωμα αυτοδιάθεσης και επομένως δικαίωμα να έχουν δικό τους κράτος (Σλοβενία - Κροατία). Παράλληλα, όμως, οι μειονότητες έχουν και αυτές τα δικαιώματά τους και η προστασία των μειονότητων είναι μια πολύ βασική αρχή των φιλελευθέρων και δεν είναι σύμπτωση που το θέμα του τελευταίου συνεδρίου της LI είχε ως θέμα τις μειονότητες.

■ ΙΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ:

Οι φιλελεύθεροι συχνά κατηγορούνται από τους επικριτές τους ότι δεν έχουν κοινωνική ευθύνη. Αυτή την κριτική πρέπει να την απορρίψουμε, γιατί δεν είναι σωστή: το ότι δεν πιστεύουμε στη σπατάλη δημοσίων χρημάτων δεν θα πει ότι δεν έχουμε κοινωνική συνείδηση. Η απάντηση των φιλελευθέρων στην κοινωνική πρόκληση είναι η εξής: η καλύτερη βάση για μια ευήμερη κοινωνία με ελάχιστα κοινωνικά προβλήματα είναι

μια κοινωνία με επιτυχημένη οικονομία. Και η μοναδική πετυχημένη οικονομία - το βλέπουμε παγκοσμίως κάθε μέρα - είναι η φιλελεύθερη οικονομία - το παραδέχονται στις πράξεις τους άλλωστε και οι συντηρητικοί και οι σοσιαλιστές. Στην κοινωνική πολιτική οι φιλελεύθεροι αρνούνται την ισοπέδωση και ζητούν να υπάρχει ελευθερία επιλογής. Αποτελεί όμως επίσης μια πάρα πολύ φιλόδοξη φιλελεύθερη αρχή το ότι πρέπει να υπάρχουν ίσες ευκαιρίες. Ενώ οι σοσιαλιστές θέλουν στο τέλος της διαδικασίας όλοι να είναι ίσοι - οι φιλελεύθεροι αποσκοπούν στις ίσες ευκαιρίες (equal chances). Και εδώ το κράτος βέβαια παίζει μεγάλο ρόλο - εγγυώμενο π.χ. ένα υψηλό επίπεδο στο εκπαιδευτικό σύστημα ή εμποδίζοντας την δημιουργία μονοπωλίων στην οικονομία.

■ ΑΝΕΞΙΩΤΗΡΗΣΚΕΙΑ:

Η ανεξιθρησκεία ("tolerance") είναι μια παραδοσιακή αξία των φιλελευθέρων. Ο φιλελεύθερος μπορεί να είναι θρησκευόμενος. Δεν θέλει όμως η εκκλησία να τον επιβάλλεται και να τον αναγκάζει να πιστεύει το ένα ή το άλλο. Σε αντίθεση με τους συντηρητικούς, ο φιλελευθερισμός επιθυμεί την διάκριση μεταξύ εκκλησίας και κράτους. Η "tolerance" όμως δεν περιορίζεται στα θέματα της εκκλησίας. Έχει ευρύτερη έννοια: ο φιλελεύθερος σέβεται τον διπλανό που είναι διαφορετικός, όπως είναι: στο ντύσιμο, στο πολιτικό του πιστεύω, στις συνήθειές του κ.λπ. Η "tolerance" είναι μέρος της φιλελεύθερης "κουλτούρας", της φιλελεύθερης συμπεριφοράς και νοοτροπίας.

■ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ:

Από το προσωπικό επίπεδο φθάνουμε στο κοινωνικό και πολιτικό: Η Δημοκρατία είναι η οργάνωση του κράτους που εκφράζει τους φιλελεύθερους. Ο θρίαμβος της Δημοκρατίας στην Ανατολική Ευρώπη είναι θρίαμβος του φιλελευθερισμού. Η Δημοκρατία ιστορικά είναι επίτευγμα των φιλελευθέρων. Όταν οι φιλελεύθεροι έκαναν μάχη για τη Δημοκρατία, οι συντηρητικοί υποστήριζαν τους βασιλείς στην καταπολέμηση των δημοκρατικών απαιτήσεων.

■ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ:

Στο επίκεντρο της αντίληψης των φιλελευθέρων βρίσκεται πάντα το άτομο και όχι το σύνολο. Σ' αντίθεση με τους συντηρητικούς και τους σοσιαλιστές, η αφετηρία και το τέλος για τους φιλελευθέρους είναι το άτομο. Η κοινωνία αποτελείται από πολλά άτομα και ατομικά συμφέροντα. Για να αναπτυχθούν ελεύθερα, χρειάζεται ο πλουραλισμός στην πολιτική, στην κοινωνία, αλλά και στην οικονομία.

■ ΔΥΣΠΙΣΤΙΑ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ:

Σε αντίθεση με τους συντηρητικούς και τους σοσιαλιστές, οι φιλελευθέροι δεν πιστεύουν στη "μαγική δύναμη" του κράτους σε όλα τα επίπεδα της ζωής. **Κατά τον φιλελευθέρο, το άτομο, ο πολίτης ξέρει καλύτερα τι θέλει από το κράτος και την γραφειοκρατία.** Επομένως: αποκρατικοπίηση, αλλά όχι κατάργηση του κράτους. Ο σύγχρονος φιλελευθερισμός αναγνωρίζει ένα σημαντικό ρόλο του κράτους - αφενός την προώθηση του οράματος των "ίσων ευκαιριών", αφετέρου την εξασφάλιση του πλουραλιστικού και αντι - μονοπωλιακού πλαισίου για τη λειτουργία μιας ελεύθερης οικονομίας.

■ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ:

Το φιλελευθέρο κράτος είναι το κράτος δικαίου όπου το κράτος και ο πολίτης δεσμεύονται από τους νόμους, τους οποίους αποφασίζει η δημοκρατικά εκλεγμένη βουλή, δηλαδή το κοινοβούλιο. Το κράτος δικαίου - καθώς και η φιλελευθερη αρχή της διάκρισης των εξουσιών - προστατεύουν τον πολίτη από κρατικές αυθαιρεσίες. Η προστασία από το κράτος δικαίου είναι ένα "δικαίωμα", ένα "προνόμιο". Αυτό το "προνόμιο" πάει χέρι - χέρι με την υποχρέωση του σεβασμού των νόμων - έχουμε λοιπόν και εδώ το διπολισμό - όπως τον έχουμε στις φιλελευθερες αξίες "ελευθερία" και "ευθύνη".

■ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ:

Η αρχή αυτή συγχωνεύεται με την αρχή της αυτοδιάσυνης. Οι φιλελευθέροι επιθυμούν οι πολιτικές αποφά-

σεις να λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στον πολίτη. Επομένως, πάντα υποστηρίζουν την Τοπική Αυτοδιοίκηση - και στο κρατικό επίπεδο (και στην Ευρώπη) τον φεντεραλισμό, την ομοσπονδία.

■ ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ:

Ο φιλελευθερισμός είναι και θέμα νοοτροπίας. Ένας χαρακτηρισμός των φιλελευθερων είναι ότι "ο καθένας κάνει ό,τι θέλει". Αυτό έχει πλεονεκτήματα, αλλά και μειονεκτήματα: αδυναμία στην οργάνωση. Παράδειγμα: σε πολλές χώρες υπάρχουν πολλές φιλελευθερες ομάδες, κόμματα αντί μιας δυνατής ενωμένης παράταξης.

■ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ:

Η περιουσία πρέπει να εξασφαλίζεται. Ο άνθρωπος από τη φύση του θέλει περιουσία. **Η αναζήτηση της περιουσίας είναι η κινητήριος δύναμη της οικονομίας.** Όπου δεν υπάρχει αυτή η δύναμη - το είδαμε πολύ καθαρά στην Ανατολική Ευρώπη - υπάρχει στασιμότητα και παρακμή. Η ιδιωτική περιουσία είναι το βάθρο της ελεύθερης οικονομίας: οι φιλελευθέροι είναι οι υποστηρικτές της ελεύθερης οικονομίας. Ο φιλελευθερισμός βρίσκεται σήμερα στο δίλημμα μεταξύ κράτους πρόνοιας και απόλυτης ελεύθερίας της αγοράς. Εδώ δεν υπάρχει μια τοποθέτηση: υπάρχουν φιλελευθέροι που θέλουν περισσότερη κοινωνική πολιτική και άλλοι που θέλουν λιγότερη. Αυτή η συζήτηση είναι φυσικό να γίνεται σε κάθε δημοκρατικό - και βέβαια και σ' ένα φιλελευθερο κόμμα. Το σύνθημα του FDP στο προηγούμενο συνέδριο ήταν: "Κοινωνικές ευκαιρίες μέσω μιας φιλελευθερης οικονομίας της αγοράς".

■ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ:

Ο ανταγωνισμός είναι μια προϋπόθεση της ελεύθερης αγοράς. Οι φιλελευθέροι προστατεύουν τον ανταγωνισμό στην οικονομία με μια αντι - μονοπωλιακή πολιτική. **'Ο,τι είναι ο πλουραλισμός στην πολιτική και στην κοινωνία, είναι ο ανταγωνισμός στην οικονομία.**

■ ΠΡΟΟΔΟΣ:

Ο φιλελευθερισμός ήταν πάντα και ε-

ξακολουθεί να είναι προοδευτικός. Δεν μου αρέσει να ακούω, είσαστε διοιστεροί, είσαστε δεξιοί. Οι φιλελευθέροι είναι ούτε δεξιοί, ούτε αριστεροί, αλλά πάντα μπροστά - στην ενοια, που θέλουν την πρόοδο, τον ευηγχρονισμό και την μεταρρύθμιση της κοινωνίας, της πολιτικής, της κονομίας.

Μετά απ' όλα αυτά σας προτείνωντας έναν ορισμό του φιλελευθερισμού: ορισμός του όρου "φιλελευθερισμός" είναι δυνατόν να αποτελέσει αντικείμενο μακρών και ζωηροτάτων συζητήσεων. Έχω να προτείνω την εξής φόρμουλα.

Με τον όρο "φιλελευθερισμός" ενοούμε την προσπάθεια να απελευθερώσουμε το άτομο από περιττές δισμεύσεις και να του παρέχουμε μεγαλύτερη δυνατή ελευθερία μέσω στην κοινωνία και απέναντι στο κράτος. Αυτός είναι ο στόχος τον οποίο επιδιώκει ο φιλελευθερισμός προσέμενον να παρέχει με τον τρόπο αυτό στον καθένα τη δυνατότητα να αποπύσσει όσο το δυνατόν πιο ανεμβολιστικά τις ικανότητές του και να θέτει στην υπηρεσία της κοινωνίας.

Τελειώνω με μια σύντομη αναφορά στο μέλλον: είναι σημαντικότατοι οι πολιτικές αλλαγές που σημειώθηκαν κατά τα πρόσφατα έτη υπό τη φως κοσμοϊστορικών επαναστάσεων στην Ευρώπη, αλλά και σε άλλα τμήματα του κόσμου. Κατ' επανάληψη εκφράζεται η πεποίθηση και διεξάγονται συζητήσεις για το τέλος του σοσιαλισμού, το τέλος του φιλελευθερισμού, το τέλος του συντηρητισμού ακόμα και το τέλος όλων ανεξαιρετικών ιδεολογιών. Όλα αυτά - με αυτή την προσωπική εκτίμηση - ήθελα να κλείσω - είναι υπερθολικά. Διότι πάντα θα υπάρχουν άνθρωποι με ζιζικά διαφορετικές αντιλήψεις βασικά πολιτικά θέματα. Θα υπάρχουν άνθρωποι που θα αγωνίζονται υπέρ της ισότητας - αυτοί είναι σοσιαλιστές. Θα υπάρχουν άνθρωποι που θα συνηγορούν υπέρ του ισχυρού κράτους και υπέρ της τάξης - αυτοί είναι οι συντηρητικοί. Και πάντα τέλος, θα υπάρχουν άνθρωποι που θα τοποθετούν την ελευθερία στο πίκεντρο όλων των πολιτικών επιδιώξεων τους - αυτοί είναι οι φιλελευθεροί.

Η αντιμετώπιση του προσφυγικού προβλήματος στην Ευρώπη

Μέρος Β'

Περιληψη προηγούμενου μέρους:

 αθώς όλο και μεγαλύτεροι αριθμοί αιτούντων άσυλο και λαθρομεταναστών φθάνουν στις γύναιες 500.000.

δίκαιο. Ειδικότερα όσον αφορά το περί ασύλου δίκαιο, αναφέρει ότι τα ήδη υπάρχοντα διεθνή κείμενα που αφορούν τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα και γενικότερα το περί ασύλου δικαίωμα υπερισχύουν της σύμβασης της 14.6.1985. Αναφερόμενο στις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των κρατών όσον αφορά την πολιτική ασύλου που ακολουθούν, τονίζει ότι η απόφαση που λαμβάνεται από το κάθε κράτος επί αιτήματος ασύλου - είτε αρνητική, είτε θετική - βαρύνει αυτό και μόνον αυτό. Το άρθρο 32 της Σύμβασης προβλέπει την δυνατότητα παραπομπής του αιτήματος του ασύλου σε κάποιο άλλο κράτος προκειμένου να εξεταστεί αυτό από το τελευταίο, κανόνας που αντιβαίνει στο δίκαιο περί προσφύγων. Κατά το άρθρο 29 της Σύμβασης, έχει το δικαίωμα κάποιο κράτος, σε εξαιρετικές περιπτώσεις που βασίζονται στο εθνικό του δίκαιο, να ασχολείται με αίτηση ασύλου ακόμα και αν αρμόδιο κατά τη σύμβαση για την εξέταση αυτής είναι κάποιο άλλο κράτος. Άλλα πρόκειται σαφώς για δικαίωμα και όχι για υποχρέωση.

Τονίζεται ακόμα, ότι τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη κατά την εξέταση του περί ασύλου αιτήματος δεν εκτιμώνται κατά τον ίδιο τρόπο από τις αρμόδιες εθνικές υπηρεσίες. Στο Βέλγιο, για παράδειγμα, η χρήση πλαστών εγγράφων αποτελεί λόγο απαράδεκτο, γιατί θεωρείται ότι υπάρχει πρόθεση εξαπάτησης ακόμα και αν ο ενδιαφερόμενος δηλώσει οικεία βουλήσει στα σύνορα, ότι τα έγγραφα είναι πλαστά. Στη Δανία, αντίθετα, η χρήση πλαστών εγγράφων δεν εκτιμάται αρνητικά αν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο συνεργάζεται για να διαπιστωθεί η ταυτότητά του και αν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι το άτομο δεν χρησιμοποιεί πλαστά έγγραφα για να παραπλανήσει τις αρχές κατά την εξέταση του περί ασύλου αιτήματός του.

Σύμφωνα με το άρθρο 131 της σύμβασης Schengen προβλέπεται η ύπαρξη Εκτελεστικής Επιτροπής, αρμόδιας για τον έλεγχο της ορθής εφαρμογής και ερμηνείας της Σύμβασης, αλλά και για να προτείνονται και να υιοθετούνται στα πλαίσια της Επιτροπής αυτής νέες ρυθμίσεις. Η ύ-

παρέξη της Επιτροπής αυτής δημιουργεί ερωτήματα για την αποτελεσματικότητα λόγω της σύνθεσής της και της ανάγκης ομοφωνίας για λήψη αποφάσεων. Η εμπειρία από την ύπαρξη ανάλογης Επιτροπής στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης αφήνει μικρές ελπίδες επιτυχίας. Θεωρείται αρνητικό το γεγονός ότι δεν προβλέπεται παραπομπή στο δικαστήριο της ΕΟΚ για να επιληφθεί θεμάτων ερμηνείας και εφαρμογής της Σύμβασης, όταν μάλιστα πιστεύεται ότι το σύστημα Schengen είναι ο προαγγελος του Κοινοτικού Συστήματος στα σημεία τα οποία ωθούνται (εξωτερικά σύνορα, κίνηση ατόμων στο κοινοτικό έδαφος κ.λπ.).

Ο Meijers* αναφέρει: "Ένας αριθμός ποικίλων θεμάτων με πολλά αποτελέσματα έχει μεταφερθεί από το εθνικό στο διεθνές επίπεδο... Η εκτέλεση κυριαρχεί στο διεθνές επίπεδο. Η μεταφορά της ωρίμησης ορισμένων ζητημάτων στο διεθνές επίπεδο έχει ξημιογόνα αποτελέσματα σε δημοκρατικά δεδομένα. Η κοινοβούλευτική επιρροή, η δικαστική αρμοδιότητα και ο διοικητικός έλεγχος μειώνονται. Ο λόγος της μεταφοράς ορισμένων ζητημάτων από το εθνικό στο διεθνές επίπεδο είναι η ενοποίηση των συμβαλλομένων μερών - η οποία μπορεί να είναι περιορισμένη. Είναι πάντα ο μόνος αποδεκτός σκοπός της διεθνοποίησης. Η δημοκρατία ξημιώνεται όταν οι χώρες που συμμετέχουν

δεν καταλήγουν σε μια συμφωνία σχετικά με τη διεθνοποίηση του δημοκρατικού έλεγχου και των εκτελεστικών οργάνων, που είναι αρμόδια για την εφαρμογή της συνθήκης επίσης".

Η Ελλάδα και οι εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο

Δημοσιεύθηκε στον ΦΕΚ Α: 184 ο νόμος 1975/ 1991, που ορίζει το καθεστώς "εισόδου - εξόδου, παραμονής, εργασίας, απέλασης αλλοδαπών και διαδικασίας αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων". Άρθρα του νόμου που προβλέπουν για την καταπολέμηση των λαθρομεταναστών (άρθρο 5) για την ποινή που επιβάλλεται στα κυκλώματα λαθραίας διακίνησης προσώπων και παράνομης εργασίας (άρθρο 33), για την συνένωση των οικογενειών (άρθρο 14) και για την ευθύνη των μεταφορέων (άρθρο 10) είναι εμπνευσμένα από την σύμβαση Schengen. Η Ελλάδα υπέβαλε υποψηφιότητα παρατηρητή στην ομάδα Schengen την 18.8.1991.

Επίσης, η Ελλάδα, μετά τη Δανία, είναι η δεύτερη χώρα - μέλος της ΕΟΚ που κύρωσε την Σύμβαση του Δουβλίνου του 1990 την 20.11.1991.

* Στην εισαγωγή του βιβλίου Schengen, Internationalisation of Central Chapters of the law on aliens, refugees, security and the police, ed. Kinwer 1991.

Facing the refugee problem in Europe

The Schengen Convention, members to whom are the Benelux countries, France, Germany and since recently Italy also, provides for the abolition of border controls for the free movement of persons and includes harmonisation measures concerning entry visas, better control of the external borders, effective organisation of the border control authorities and common asylum policies. As far as asylum procedures are concerned, it provides that only one country will be responsible for the asylum request and decision that has been filed in its territory and determines the criteria of mandate. However, the Dutch and the Danish Councils of State have both given negative advocations, citing certain problems that may arise from the lack of harmonisation of asylum policies among members states and the lack of a central body which will control the application of the Convention.

ΕΠΙΚΕΝΤΡΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ (ΚΠΕΕ), Δεκέμβριος 1991, τεύχος 68.

Θέμα τεύχους: "Φιλελεύθερος Εκσυγχρονισμός προς το 2000", όπως τον βλέπουν οι νέοι Επιστημονικοί Συνεργάτες του ΚΠΕΕ.

Όταν, το 1976 τα "Επικέντρα" ξεκίνησαν την έκδοσή τους, ο νεώτερος από τους συγγραφείς αυτού του τεύχους ήταν μόλις 8 ετών και ο μεγαλύτερος 14.

Στα 16 χρόνια ιστορίας των "Επικέντρων", για πρώτη φορά ένα τεύχος γραμμένο καθ' ολοκληρίαν από ανθρώπους ηλικίας 24 έως 30 ετών, τους Νέους Επιστημονικούς Συνεργάτες

του ΚΠΕΕ. Το Κέντρο Πολιτικής Έρευνας και Επιμορφώσεως αναζήτησε για μία ακόμη φορά τις πλέον έγκυρες και αρμόδιες γνώμες για το αφέρωμα αυτό των "Επικέντρων".

Ποιός όμως αρμοδιότερος να μιλήσει για το 2000 από εκείνους που σε δέκα χρόνια θα πρώταγνωστούν στις ευθύνες και ίσως και τις αποφάσεις του 2000;

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Α. ΖΙΑΝΙΚΑΣ “Η αθέατη πλευρά της Αστυνομίας”

Σειρά: Μαρτυρίες, Εκδόσεις "Γνώση" - Ιανουάριος 1992 - σελίδες 207, πιμή 1.400 δρχ.

Μέσα από το καταστάλαγμα των εμπειριών που διαπερνούν την ύλη του βιβλίου σαν μαρτυρίες του συγγραφέα και συνάμα αποτελούν ένα δείγμα γραφής αυτόνομης έκφρασης, επιχειρείται να δοθεί μια προοπτική ρεαλιστική, ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης των αστυνομικών μας πραγμάτων.

Ος "αθέατη πλευρά της αστυνομίας", αποκαλύπτονται στο βιβλίο αυτό όλα όσα κρύβονται πίσω από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και ότι αυτό (σαν δομή μονολιθική που θυμίζει μεσαιώνα) συνεπάγεται, καθώς δεν το πήραμε είδηση, πως σε μια δημοκρατική κοινωνία, ο γιγαντισμός

των φορέων της οδηγεί την αστυνομία σε πλήρη αποδυνάμωση. Εντεύθεν η υποβάθμιση, η έλλειψη πληροφόρησης προς τα βαθύτερα αίτια των δυσλειτουργιών της Ε.Α.Σ., η έλλειψη εγγυήσεων, ο στρουθοκαμηλοπάτησμός και το τέλμα.

Δίνεται έτσι μια άλλη διάσταση στον εσμό των σκανδάλων και σε ό,τι αφορά τις χρόνιες αγκυλώσεις στην έννομη τάξη. Δίνεται έμφαση στην αστυνομία, όπου τείνει να χαθεί τελείως ο έλεγχος. Είναι η απωθημένη παράμετρος στα ελληνικά αδιέξοδα.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Επιθυμώ συνδρομή στο περιοδικό "Ευρωπαϊκή Έκφραση" για:

	ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΧ.	ΔΥΟ ΕΤΩΝ ΔΡΧ.
☐ Μέλος	1.600	3.000
☐ Μή μέλος.....	2.000	3.500
☐ Δημόσιο, Οργανισμοί, Τράπεζες, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ	3.000	5.000
☐ Ευρώπη.....	2.500	4.500
☐ Άλλες Ηπειροί	3.000	5.000
☐ Φοιτητική σπουδαστική, στρατιωτική	1.300	2.000
Συνδρομή ενίσχυσης - υποστήριξης.....	5.000	10.000

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΟΥ

ΕΠΩΝΥΜΟ.....

ΟΝΟΜΑ.....

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ.....

ΤΚ.....ΠΟΛΗ.....ΤΗΛ. ....

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ.....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΚΕΝΤΡΑ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

interlingua®

University of Oxford
Delegacy of Local Examinations

Being for Examinations in E.S.P.
(English for Specific Purposes)

Επιτυχία μας
(To επιτυχία μα)

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΑΓΓΛΙΚΑ (E.S.P.) ΓΙΑ 16 ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ

- BUSINESS ● MARKETING ● ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ● ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ●
- ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ● ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ/ΕΞΑΓΩΓΕΣ ● ΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ● ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ●
- ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ● ΘΕΜΑΤΑ ΕΟΚ ● ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΑ ● ΝΟΜΙΚΑ ●
- ΙΑΤΡΙΚΗ/ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ● ΒΙΟΛΟΓΙΑ/ΧΗΜΕΙΑ ● ΤΕΧΝΙΚΑ ● ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ●

Αποκλειστικό Σύστημα Σπουδών που βασίζεται στην εξατομικευμένη

εκπαίδευση. • GROUPS 5-7 ατόμων, SLIDES, BINTEOMAΘΗΜΑΤΑ, COMPUTER, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΛΩΣΣΑΣ, BINTEOSΚΟΠΗΣΕΙΣ, ΕΜΠΕΙΡΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ πτυχιούχοι πανεπιστημίου, ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ για κάθε ειδικότητα, αποκλειστικότητα και πινευματική ιδιοκτησία της interlingua, γραμμένα για Έλληνες σπουδαστές με προδιαγραφές του UNIVERSITY OF OXFORD-DELEGACY OF LOCAL EXAMINATIONS.

Ανεξάρτητα COURSES για κάθε ειδικότητα. • Διάρκειας 5 μηνών σε τμήματα. Ατομικό Πρόγραμμα ή Ειδικό Πρόγραμμα (CRASH-COURSE) 1 μηνός με 3 ώρες την ημέρα και όλη την ύλη.

Σε 5 μήνες εξετάσεις για επίσημο Δίπλωμα Σπουδών, CERTIFICATE του UNIVERSITY OF OXFORD-DELEGACY OF LOCAL EXAMINATIONS, το οποίο ανέθεσε στην interlingua, την οργάνωση των εξετάσεων για τα Επαγγελματικά Αγγλικά στα Κέντρα της σ' όλη την Ελλάδα.

ΕΝΑΡΞΗ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΑΓΓΛΙΚΑ: Εγγραφές, νέα τμήματα τώρα.

ΓΕΝΙΚΑ ΑΓΓΛΙΚΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΒΑΘΜΙΔΩΝ: παιδικά-εφηβικά και ενηλίκων, εγγραφές, νέα τμήματα, κάθε εβδομάδα, όλο το χρόνο.

Εφαρμόζεται:

ΑΘΗΝΑ: a. Πανεπιστημίου 57, τηλ.: 36.09.013
b. Ακαδημίας 79, τηλ.: 36.30.808
c. Χ. Τρικούπη 18, τηλ.: 36.34.980
d. Σόλωνος 78, τηλ.: 36.38.474

ΓΑΥΦΑΔΑ: I. Μεταξά 11, τηλ.: 89.80.452 - 89.42.986
ΚΑΛΛΙΘΕΑ: Σοφοκλέους 100, τηλ.: 95.25.859 - 95.15.413
ΜΑΡΟΥΣΙ: Δήμητρος 5, τηλ.: 80.55.356 - 80.22.355
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ: Θηβών 273, τηλ.: 57.48.658 - 57.51.552
ΧΑΛΑΝΔΡΙ: Βασ. Γεωργίου 3, τηλ.: 68.24.774 - 68.51.616
ΧΟΛΑΡΓΟΣ: Μεσογείων 256, τηλ.: 65.21.223 - 65.36.261

Κεντρική Διοίκηση: ΑΘΗΝΑ, Ακαδημίας 59, τηλ.: 36.41.454
36.20.474, 36.38.474, 36.26.652, 36.45.563

ΠΕΙΡΑΙΑΣ: a. Γρ. Λαμπράκη 122, τηλ.: 41.11.744 - 41.17.881
b. Αγ. Κωνσταντίνου 13, τηλ.: 41.18.049

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Εγνατίας 69, τηλ.: 232.595 - 235.777

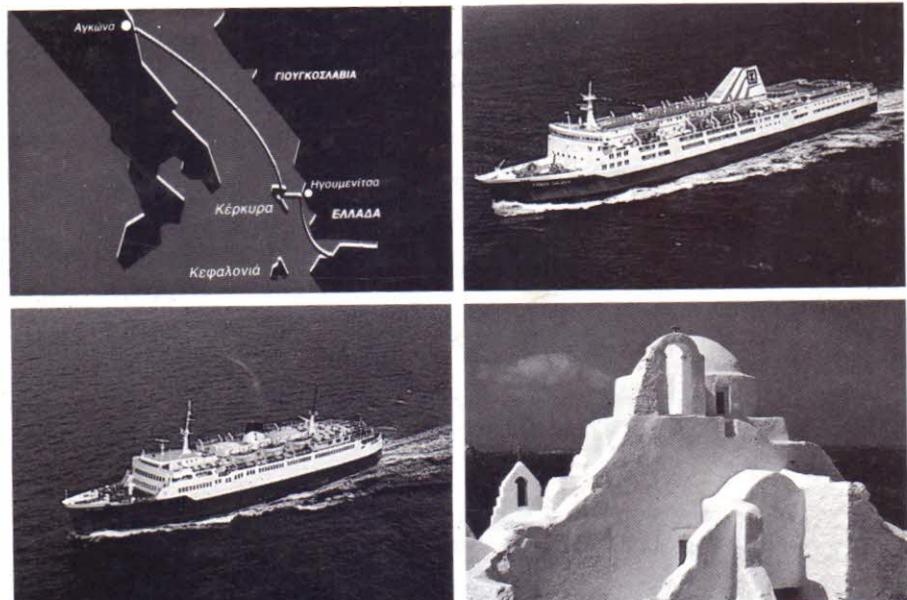
ΤΟΥΜΠΑ: Αμφίστης 3 & Βοσπόρου, τηλ.: 926.216 - 909.240

ΛΑΡΙΣΑ: Ρούσθελ 12 & Κουμα, τηλ.: 255.232 - 228.846

ΒΟΛΟΣ: Ιάσονος 77 & Κ. Καρτάλη, τηλ.: 28.385 - 34.357

ΠΑΤΡΑ: a. Πλ. Γεωργίου 25, τηλ.: 278.473 - 226.042
b. Μαιζώνος 61-63, τηλ.: 225.906

ΤΑΞΙΔΙΑ STRINTZIS

**IONIAN GALAXY • IONIAN ISLAND • IONIAN SEA • IONIAN SUN
SUPERFERRY • EPTANISOS • DELOS • KEFALLINIA**

ΑΓΚΩΝΑ • ΠΑΤΡΑ • ΚΕΡΚΥΡΑ
ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ • ΤΗΝΟΣ • ΚΑΛΥΜΝΟΣ
ΚΥΛΛΗΝΗ • ΠΟΡΟΣ • ΜΥΚΟΝΟΣ • ΤΗΛΟΣ
ΚΩΣ • ΡΟΔΟΣ
ΡΑΦΗΝΑ • ΑΝΔΡΟΣ • ΑΣΤΥΠΑΛΑΙΑ
ΙΘΑΚΗ • ΣΥΡΟΣ • ΝΙΣΥΡΟΣ
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ

strintzis lines

The Blue Ships